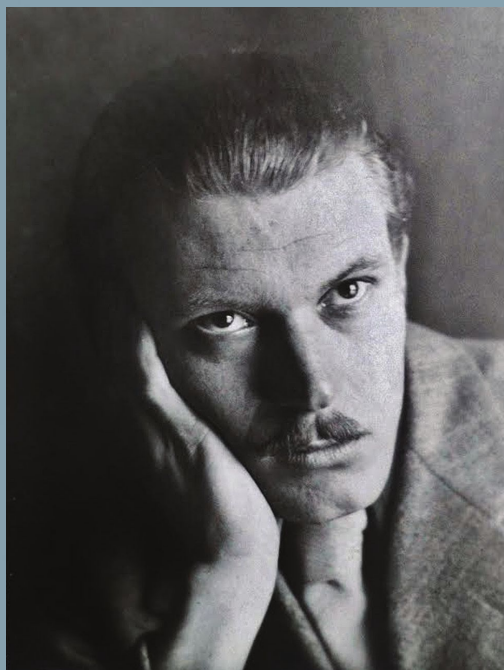

KÓNYA LAJOS

Válogatott versek

KÓNYA LAJOS
Válogatott versek

© Kónya Lajos
©Hét Krajcár Kiadó

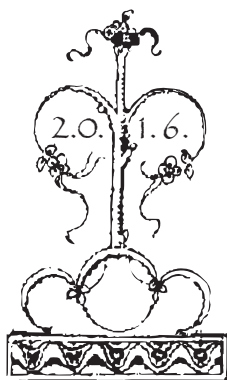
ISBN: 978-963-9596-95-5

Hét Krajcár Kiadó, Budapest, 2016.
Felelős kiadó: Benke László
Tördelte: Benke Attila
Készült Szekszárdon, a Séd Nyomdában,
felelős vezető: Katona Szilvia

KÓNYA LAJOS

Válogatott versek

Válogatta, szerkesztette: Fehér Bence

HÉT KRAJCÁR KIADÓ – BUDAPEST

JÉGVIRÁG

Egy csillag tűzzel ragyogott
s én rád gondoltam. Egy kopott
papírszelet került eléem.
Akkor csodát éreztem én:
születtek rajta verssorok,
s azóta én csak dalolok.

*1935 [vége?]
(nem jelent meg)*

A mi ifjúságunk

Nekünk nem az az örömünk,
ami volt az apánknak,
mi nem tépjük virágait
tündéri ifjúságnak.

Nekünk nem volt gyermekkorunk,
szomorú volt a multunk.
Anyánk tejével bánatot
szívtunk. S amíg tanultunk:

az iskolánkban csonka volt
a bérckerített térkép...
Nekünk a mesezsákból is
csak a szomorút mérték.

A rongyos, vézna két kezünk
hiába tettük össze,
ó jaj! imánk hiába volt! —
s szívünknek hullt a könnye.

Ó, nekünk nincsen jelenünk,
csak szép, eltitkolt álmunk;
jövőnktől is, ó jaj! minek
hogy annyi kincset várjunk!

Nem kell a munkás két kezünk,
agyunk aranyja sem kell.
„Bennünk van a magyar remény” —
elégedjünk meg evvel...

Nekünk nem az az örömünk,
nem az az ifjúságunk,
apáink sorsa nem mienk,
nincs is másunk, csak álmunk!...

1936
(megjelent: *Úti sóhaj*, 1936)

Böjtös vigalmam

Haváji lányról szól a dal.
A táncos lábak halk ütemre járnak.
Tengernyi parfóm illata
áradva száll a víg arcok felett.
A gondom messze ment.
Ügylátszik, felüdít e pár nap!

Felüdít!? ... Úgy hajnal felé
felhő borul a sápadt homlokomra.
Eszembe jut a vén kemence
s anyám, amint kenyeret vet be...
Mintha a légben más se volna,
csak valami szent, ősi illat
megbüntető tragédiája...
Mintha a dalban más se szólna,
csak a falum melódiája...
S mintha fajtám minden keserve
döngő csapással engem verne:
távolba száll a víg öröm.
A magyarságom böjtölöm...

*1936. október 23.
(megjelent: Úti sóhaj, 1936)*

A hitünk ne vegyétek el!

Nem aratunk, mert nem vetettünk.
(Kicsúszott alólunk a föld.)
S mert nem volt sohse kit szeretnünk:
repült a gyűlöletgöröngy
sovány kezünkéből százfelé.
S ha hallattuk kínzó keservünk:
voltunk pogány rebellisek,
s ha néha-napján felneveltünk:
léhák lettünk s könnyelműek.
Csak kézlegyintés járt nekünk.

Ti jó urak, sejtelmetek sincs,
a szívünk mennyi jót akar
s hogyan hiszünk mi törhetetlen
egyetlen szent szóban: magyar!

A hitünk ne vegyétek el!...

*1936. november 17.
(nem jelent meg)*

Kérdezd...

Kérdezd a rongyos hólapátolókat:
mennyit reméltek s mily igéző jónak

képzelték ezt a búval vert világot
s hogy összetörtek mind a fényes álmok!

Ma már a Sorstól nem várunk nagy élményt
s mindennapunk csendes szívvel kenyerért

eseng csupán. És annyi harcban résztvett
lelkünk nem kér mást: forró, tiszta fészket.

Ma még hiszünk Istent, Hazát, Családot,
és szépnek látjuk ezt a bús világot,

ma még reméljük: tépett ifjúságunk
megkurtított álmából mégis látunk

valóra válni annyit, hogy hiába
nem fut velünk az Élet fürge lába!...

Ó Istenem, ki arcodat kereste,
nem átkoz-é majd Téged minden este,

hogyan: összetörtek mind a fényes álmok,
nem így képzeltem ezt a bús világot,

hiába voltam jó, szerettem, hittem,
elhagytál engem Isten, Isten, Isten!...

*1937. április 3.
(megjelent: Te vagy-e az? 1937)*

Égrenéző kedveshez

Ahogy így most feltekintesz:
a szemed mesekék mosolyán
az egek reflexe sugárzik
s aranycsobogású mézzel
ölelőn rád árad a nagyszerű napfény,
olyan vagy mint egy tiszta, halk fohász
az Éghez:
hogy örökké kék kacagással öleljen,
a Naphoz:
hogy sár-aranyát zúdítsa tovább is,
a Tavaszhoz:
hogy virághímes mezők selymét
terítse a lábad elé szőnyegnek
s ki ne apadjon a kristály-
forrása e színteli szép örömöknek!

1937. április 18.
(megjelent: *Te vagy-e az?* 1937)

Egész éltedben

Valami rág a szíveden.
Tebenned sír az ország.
Rádnőtt a sorsa. Mint csigák,
kik házukat hordozzák,

vánszorogsz. Nékik legalább
otthont jelent a házuk.
De te, vagy a másik szegény
oltalomért hová fut?

Menekülnél a fagy elől
és ráborulnál sírva
valakire, ki befogad —
de sorsod meg van írva:

felfalják színes terveid
egy reggelre a szörnyek
s egész éltedben hajszolod
elveszített jövődet.

(1938–39)

(megjelent: *Hazug éjszaka*, 1939)

Bolond Miska

Homlokán kék csillag ragyog,
bolondgombák ülnek a mellén.
Táncol s lábai után lengén
látod libegni a napot.

Ködös, érthetlen szavakat
mormol. Csontosfényű bokáján
gennyes sebek nyílnak. A száján
hab s nóta buggyan. Nóta, hab.

A temetőbe úgy robog be
mint aki otthon van kicsit.
Nem fél soha. Egy tört keresztre

leül s úgy néz a sírra, enyhe
mosollyal, mintha végtelenbe
látna s rávet egy hihíhi-t.

(1938–39)

(megjelent: *Hazug éjszaka*, 1939)

Elli

Az első csókom. Fekete, sovány,
szélescsípőjű, diószemű lány.
A csók újság volt. Új a szenvedély,
ami kicsapott belőle felém.
De mikor náluk Bartókot s Kodályt
hallgattam a rádión, odaállt
mellém és minden szépet elcsavart,
csak bécsi valcert s csak táncot akart.
De én felálltam ilyenkor s dühös
voltam rá s egyre — különös —,
egyre hidegebb lett a csókom és
egyszer megmondtam neki az egész
dolgot és elbúcsúztam. Könnyező
arcát lemosta rólam az eső.

(1938–39)

(megjelent: *Hazug éjszaka*, 1939)

Süketség

A füvek, fák és az egek
süketek mind, mind süketek.
Betemetik füleiket:
s lehet meleg, jöhet hideg.
Ordíthatod te is a jajt,
kérheted a nagyobb karajt!
Vagy vérbe mártod tolladat,
hogy megszálljon a döbbenet
mindenkit, ki a képeket
látja véres tollad nyomán...?
Hiába minden, a sovány
könyörület is elveszett.
Mert süketek, jaj! süketek
a füvek, fák és az egek,
a barmok és az emberek:
süketek mind, mind süketek!

*1938. január 6.
(nem jelent meg)*

Mint a boldogok

Úgy várom mint a fényt az
ázott, lucskos mező,
a pillanatot, melyben
összeölelkező

karunk egymásba kapcsol.
Piros börtön a szád:
holnap kiszabadítom
a csókok rabhadát.

S szemeid ege vet rám
mosolygó fényeket,
fehér testedből árad
a lefojtott meleg.

A pillanatot várom
s holnap eljön talán,
mikor a kezem végig-
lejt hajad aranyán,

végigsimítja arcod
és bársonybőrödön
ezer kis rezdüléssel
táncol majd az öröm.

S ajkadról mint az égen
szálló fehér galamb,
szállnak felém a forró
szavak, zenél a hang.

Zenél, zenél s öledbe
ejtem hideg fejem:
megázott életemmel
benned sütkérezem.

Agyam megáll és végre
semmit se gondolok,
csak élek és melegszen:
úgy mint a boldogok.

*Marcaltó, 1938. szeptember 14.
(megjelent: Hazug éjszaka, 1939)*

Felvidéki napló: Utóhang

Csend van megint. Elült az örömünk,
az arcunk újra szoborra kövült,
de bent hullámszik s némán háborog
a kétségek folyója. Mámorok
elültén kérjük: lesz-e jobb világ?
S feltornyosul a sok-sok régi vád:
fillérnapszámok, pusztuló tanyák,
éhes gyerekek vádolnak; hazát
foglalni, mondjátok, mikor megyünk
a nyomorgóknak, akik merevült
kínnal várják a boldogabb napok
virradását: az igazi rabok.

*1938. november 6–20. közt
(megjelent: Hazug éjszaka, 1939)*

Édes

Hazudnom kellene neked —
gondoltam —, úgy talán egészen
megértenél, nem felerészben.
Ó vétkes lelkiismeret!

Olyan szép voltál a holdfényben!
Halvány, rejtelmes mosolyod
bódított, szádon csillogott
a boldogság, az édes éden.

Őrült és szomorú dolog:
búcsúszavaid is sebeztek.
De bántad, szívszorongva lested.
S most folyton erre gondolok.

1940. október 15.

(Jégvirág [kézirat], Inter arma [kézirat], nem jelent meg)

Eső, magány

Még zúg a víz és zeng a szakadék
s a fák csak állnak megkövülten,
az eső mossa széjjel maradék
erejüket. Csendben leültem
a csempekályha mellé, pattogó
tüzébe nézek. Kint a kékség
egyre sötétül. Este a folyó
felett a bársonyos sötétség
leplében jönnek majd a szellemek,
elővesznek egy pakli kártyát
és játszanak. Aztán veszekszenek.
A nyertest vízbemártják. —
De reggelre eloszlik a sűrű
félelem, megtelünk meleggel.
S majd újra csend lesz, együgyű,
mély, tiszta csend. Vasárnap reggel.

*Radnaborberek, 1941. október 11–13.
(Inter arma [kézirat], nem jelent meg)*

Születésnapomra

Magad vagy, egészen magad...
Hol a szerelmed, a barátod,
hol az anyád és hol maradt
a kedves táj, melyet... no látod,

már meghatódsz, nem folytatom,
még elsirod magad, szegény te,
vénségedre és ez nagyon
fonák dolog lesz — ámbár végre

itt nem lát senkisémet... azért
ne tedd, fiú! — hisz' mit tudod te,
hogy mire jó ez is, a célt
sohase láttad. — Elhagyott-e

valaha az Isten, akit
gyermekkorodban oly erősen
hittél, hogy láttad lépteit
a rue Saint André-n, ott a ködben

reggelenként?... Hisz' most is ő
küldte e reggelt, hogy zuhogva
ébreszt az Izvor s két fenyő
itt hajbókol az ablakodba', —

nézd, nézd, a napfény fátyolos
mosollyal téged üdvözöl csak
s szemközt a ház is két okos
kutyaszemével ott a dombnak

támasztva hátát, hogy' lesi
szavaidat! szinte csaholva
köszöntene... és verseit
zengi, ép születésnapodra

a kis patak... Nohát fiú,
Isten éltesse! na, kocintsunk!
Levelet vártál? Te hiú! —
Itt a borvíz, még sose ittunk

ilyen üdítőt... szervusz, ám
fenéig idd! aztán aludj még!
Sose feledd el azt komám,
hogy nagypéntekre jön a húsvét.

*Radnaborberek, 1941. november 1–2.
(Jégvirág [kézirat], nem jelent meg)*

Nőjjetek csak nagyra!

Szelek öregapja
döngeti a pajta
kapuját. Hej, cudar idő!...
Nőjjetek csak nagyra!

Nőjjetek az évig,
szakállatok térdig,
de ha egy kis bort is kaptok:
hajtsátok fenékiig!

Fehérek a lankák,
csörögnek a szarkák,
lefújta a szél a múltkor
a papunk kalapját.

Itt is nyomorognak,
ott is panaszkodnak:
szűnyog sincs már, hogy a zsírját
kisüthessük holnap.

Üres már a láda,
egér bújt a zsákba,
sírva ballag a Kis Jóska:
lukas a nadrágja.

Leszakadt a pajta,
bennmaradt a macska —
hull a hó a fejetekre:
nőjjetek csak nagyra!

*[Radnaborberek,] 1941. november 18.
(Inter arma [kézirat], nem jelent meg)*

Érkezés

Ezer kakas kurjant, a reggel
csipős fogakkal mar, az út
csikorgós, látom a falut
a kék ködökben, pisle szemmel.

Reszketve bólínt a hidegben
házatok. Kelj fel, húzz sarut,
kapd fel kabátod, nyiss kaput,
ölelj meg forró, friss kezeddél!

S főzz reggelit nekem, ki dermedt
utakról jöttem, főzz teát,
piríts kenyeret! Ez melenget,

ez a lobogó láng, a mennyet
varázsolod körém, reád
úgy nézek fel most, mint a gyermek.

*Szeghalom, 1941. december 24.
(Inter arma [kézirat], megjelent: Honfoglalók, 1949)*

INTER ARMA

Hadicenzura

Pál Károly ír „Domocoș Catițának”
Halványzöld színű tábori lapon.
Iubița mea — kezdődik az írás.
Megint az a lappangó fájdalom.

Én jártam ott a süllyedő falukban
borúsán nézve a Szamos vizét.
Tengerré nőtt a víz s idegen tenger
habjába fúltak a magyar igék.

S most, Oroszország végtelen mezőin,
itt is kísért az idegen dagály,
míg lapját nézem egy román bakának,
utánam jönnek gondjaid, Hazám!

Domokos Katicák és Szabó Flórák,
talán egy szót se tudtok magyarul.
Ki felelős? Ó, átkozott! Segítség!
S bocsássa meg, ha vétkezem, az Úr.

*Visne-Oszerka, 1942. május 26.
(Orosz földön [kézirat], megjelent: Naplók, 2014)*

Kelepcében

Álommal a szívben,
mézzel a kenyéren,
lázzal a homlokon,
ágy alatt égerrel.

Ablakon darázssal,
a sarokban pókkal,
haltalan vizekben
béka-altatóval.

Dallal is daltalan,
jóllakva is éhen,
nagy idegen földön
hazátlan, szegényen.

Verekedni másért,
világ csúfja lenni,
mi lesz a fizetség? —
sohase kérdezni.

Mindig kelepcében,
bolondnak, zsoldosnak,
hej, Tyukodi pajtás,
holtnak harangoznak!

*Visne-Oszerka, 1942. június 14.¹
(Orosz földön [kézirat], Inter arma [kézirat], megjelent: Hon-
foglalók, 1949; Válogatott versek, 1953; Naplók, 2014)*

¹ Átdolgozva: 1946 [?]; itt az 1942-es változat alapján.

Gólya költi...

Gólya költi a fiát,
néki ez a dolga.
Kinek tele kamrája,
nincsen annak gondja.

Kincsét gyűjti a kalmár,
sírnak az adósok,
a bankvezér spekulál,
golfoznak a grófok.

Fogához veri a sváb
most is a garassát,
Siófokon zsidónők
combjuk mutogatják.

Szegényember gyerekét
viszik német zsoldba,
felesége siratja,
néki ez a dolga.

Mindig így volt a világ:
mindenki magának —
csak a szegény szolgája
az egész világnak.

*Visne-Oszerka, 1942. június 15.²
(Orosz földön [kézirat], Inter arma [kézirat], megjelent: Hon-
foglalók, 1949; Naplók, 2014)*

² Átdolgozva: 1946 [?]; itt az 1942-es változat alapján.

Mérték

Már földben élek, mint az ürge.
Ez itt az alvilág,
mely éjjelente dübörögve
hallatja sóhaját.

Minden hangot ezerszeresre
nagyít a föld, a kő.
Emlékszel még az egyszeregyre,
ember, te reszkető?

Ember, — tolul a szó a számra,
a súlyos föld alatt —
gondolsz-e még a bibliára?
Most őrzi hét lakat.

Hét lakat őrzi, meg van kötve.
Sodoma s Gomora
kénesőire, vízőzönre
nem gondolsz tán soha!

Hallgathatnád szived verését
estétől reggelig,
ember! gondold meg: minden mérték
lassanként betelik.

*Alekszandrovka, 1942. július 21.
(nem jelent meg)*

Levél a Donról

Elküldeném, hogy emlékezz rám,
a „csendes Dont” neked.
Egy költő hívta így. Szeretted
a jó regényeket

s a verseket. Őt is szeretnéd,
a Dont, hol éjszaka
„mély basszusokkal szól a híres
kozákok bánata”.

Szép szőke víz, átúsztak rajta
a krónikák szerint
apró lovakkal, vándorolva,
csimbókos őseink.

Jaj, de most reggel ágyu szól itt,
éjszaka bomba hull!
Ne tudj a Donról semmit, kedves,
a Don már nincs sehol.

A halak is kihalnak benne,
kerüli a kozák,
megkékülve úsznak vizében
a halott katonák.

*[Alekszandrovka,] 1942. július 23.
(Inter arma [kézirat], megjelent: Honfoglalók, 1949;
Válogatott versek, 1953)*

Szívemre hull a pernye

Rozstábla. Hajnal. Kenyeret
ígérő telt kalászhok.
Puskák, öldöklő fegyverek
és árkok, kússa árkok.

Árkokban élünk, föld alatt.
Mint az ürgék, a férgek.
Itt nem lesz aratás. A rozs
kipereg. Mint az élet.

Fegyverek torka szemben is.
És nincs áldás a munkán.
Közbül a Don. Ó szép folyó,
két tűz közé szorultál!

És mennyi rozs! Ezer s ezer
kilóméterre hosszan
kígyózó, végtelen sorok!
És nincs áldás a rozsban.

Nézem a Dont s hátam mögött
sikoltozással, jajjal
ébredeznek az asszonyok.
Háromnegyed négy, hajnal.

Ki és miért kezd ily korán
sírni? Micsoda gyötrő
fájdalma lehet? Mi baja?
Ó, lázas emberöltő!

Hajnali négykor sírni kezd
valaki. Lihegése
idehallatszik. És a rozs
már nem kerül kenyérbe.

Szavakat ismételve,
minthogyha bolond lennék.
S úgy tűnik már a béke is,
mint régi, régi emlék.

Otthon ilyenkor... Ó ha még...!
A Don remeg, szememre
harmat rakódik, csíp a füst,
szívemre hull a pernye.

[Alekszandrovka,] 1942. július 26.
(*Inter arma* [kézirat], megjelent: *Honfoglalók*, 1949; *Váloga-
tott versek*, 1953)

Búcsúzó

Nomádszállások. Tavasszal lovon
baktattam itt, sivatag homokon.
A homokot most méter hó fedi,
csikorognak az ember léptei.

Csikorognak a gondolatai,
csikorgásukat szinte hallani.
A kolhozban majd meleg helyre jutsz,
fagyott szemöldök, zúzmarás bajús.

De fát se látsz, egy satnya, törpe fát.
Az ember már a Farkasok dalát
dalolná, hogyha volna kedve még
s élvezné még a versek jóízét.

A szélmalom keshedt lapátjait
rágja a fagy. Az is megfagyna itt,
aki ablakból nézne ki, meleg
szobából. Az lelkében fagyna meg.

Mert mint a pásztor szétvert juhait,
vagy magvak, miket Isten ujjai
szórtak a hóba, olyan a falu,
olyan széttépett, olyan szomorú.

Másfélórája, hogy kerülgeted,
s két vénasszonyt látsz, meg egy reszketeg
szakállas embert. Ez a pusztaság itt.
Szivedbe vájja éles karmait.

Jeges szemöldök, zúzmarás bajús,
a kolhozban majd meleg helyre jutsz
s majd megvigasztal mások bánata,
a balalajka furcsa dallama.

Az ember baktat. Szinte hallani,
csikorognak a gondolatai.
Oroszország — suttogja s búcsuzó
szavába vág a távol ágyuszó.

[Rogovatoje,] 1943. január 14.
(*Inter arma* [kézirat], megjelent: *Emberséged szerint*, 1956)

Furcsa tavasz

Furcsa egy tavasz ez az idei.
Hullnak a felhők ólmos könnyei,
hó esik hétszám, vagy eső szakad,
egy durva kornak szürke foglya vagy.

*

A kertünk alatt tombol a vihar.
Hol van a költő, ki dalaival
önthetne szét még egy falat hitet,
hogy megnyugodna tőle a szived.

*

Kifosztottak a német katonák
egy őrházat. A Kárpátokon át
robognak a menekült-vonatok.
Felhőbe bujtak most a csillagok.

*

Az éjszakában repülő morog
mint a kutya, dühösen acsarog.
A szirénák rá felüvöltenek.
Olyan az élet, mint egy nagybeteg.

*

Hogy elmentél, az éjjel feketébb,
a csend nyomasztóbb és szürkébb az ég.
Egy robbanástól összerezzenek
s félálomban keresem kezedet.

*Kisilva, 1944. április 1.³
(Inter arma [kézirat], átdolgozva megjelent:
Országúton, 1954)*

³ Vázlatok: 1943 októbere, átdolgozva: 1954. január 9. előtt; az 1944-es változat alapján

Bujdosó ének

Debrecennek van egy vize,
vértől piroslik a vize.
Olyan piros, mint a bibor.
Meglátom-e valamikor?

Kóborolok keservembe',
két rossz garas a zsebembe'.
Elől farkas, hátul medve,
neki vannak fenekedve.

Lobognak a rongyok rólam,
kicsúszik az út alólam.
Elbujdosnék, de nincs merre,
meg van ez a világ verve.

Ha az Isten magyar volna,
két mandulaszeme volna,
az egyikkel mosolyogna,
másikból a könnye folyna.

*Szeghalom, 1944. december 2, éjjel 1/212.
(nem jelent meg)*

Egy messiásnak

Ahogy szokás már Krisztusoknál,
apád-anyádat megtagadva,
suhanó szárnyakkal ragyogtál,
szálltál valami képzelt napba.

Mindíg a mások érdekében,
önmagaddal mitsem törődve
viaskodtál az ellenszéllel —
hogyan végül visszahullj a földre.

Mert atyádnak, atyádfiának,
anyád lányának, szeretődnek
hitted őket — s tudod, mi támad
belőlük? mire szerveződnek?

A Golgotán magadra eszmélsz,
elátkozod majd azt a percet...
De ha még egyszer megszületnél,
alig várnád, hogy újra kezdjed.

Elfüggönyözve ül az Isten,
fülét nem éri panasz, átok,
részvétlenül tűri, hogy itt lenn
legyenek mindig messiások.

*1945. szeptember 23.
(nem jelent meg)*

Rossz szellemek

Farkasok kapdosták a holdat,
macskák nyávogtak, nyíttak a kutyák,
kakas ette a napot, püffedt holtat
sodort a víz és tört dereku fát.

Békaeső esett és undok
varangyokkal lett tele a kezünk,
egy nagy gunár a háztetőre ugrott
s volt sokszor úgy, hogy nem volt mit együnk.

Patkányunk menekült, burjánnal
lettek tele a mezeink, sovány
menyét futott sötét utunkon által,
boszorkányt láttunk, szétlőtt hídon állt.

Rossz szellemekre hagyva sorsunk
igazgatását: körmös és falánk,
gonosz, idegen isteneket óvtunk —
így lett romhalmaz házunk és hazánk.

1945. szeptember 22.

(Inter arma [kézirat], megjelent: Honfoglalók, 1949)

ZÜMMÖGŐ

Summások énekeltek

Bartók Béla emlékének

Hajón utaztam, tünde kék
fényben, a hajó orrán
ültem, e különös ekét
néztem, kicsit mogorván.

Temetőből jöttem, hol a
költő aludt a roskadt
sírban, mert nem lett zsoldosa
az embertelen kornak.

S Bogláron felszállt a hajó
végebe, a parfümös
lányok közé hús arató.
És dohogott a gőzös.

Idegenkedtek a babák,
fintorgó arcot vágtak.
Élesek voltak a kaszák,
csípős az izzadságszag.

És dalba kezdett az a hús
summás, haj, gyönyörű volt!
Engem még most is visszahúz
a kép: az együgyű, holt

városi arcok, mint a hold,
úgy teltek, fényesedtek,
ahogyan hús paraszt dalolt.
S a nóták szálltak, zengtek.

A dalaid, a dalaink —
vagy másfélóra hosszat!...
Milyen boldog taktusra ring
a gőzös! Hogy' táncoltak

a zöld hullámok! Hogy' remeg
izgalmában a drága
Badacsony és a kék, meleg
vidék! Hogy' szállta

meg szívemet a tiszta, jó
bizakodás, a boldog
reménykedés! Mily megható
volt az a szárnyat bontott

boldogság! — Mint aki örök
zajban él s végre hagyják,
hogy száz idegen hang között
hallja az anyja hangját.

1945. szeptember 30.

(*Inter arma [kézirat], megjelent: Fények a Dunán, 1950;
Válogatott versek, 1953*)

Tatabánya (részlet)

Búcsúk, vásárok, gyermeki
örömök! Nélkületek börtön
volna az élet, szép emlékek, —
üdítőek, mint egy pohár sör,
mely nyáron szomjam elveri!
Hogy vigadott bennem a lélek
akkor is, mikor a sinek
között mentünk Mesterberekbe
lisztért, babért — mindenkinek
hencegtem vele, mondtam egyre.
De mégiscsak szebb volt a búcsú.
Az ég alatt rúgták a port,
muzsika szólt, egy nagybajúszú
klarinétos tetszett nagyon —
s a körhinták, hajók, bohócok,
s egy ember vállán a majom.

Volt egy bolond is: elegáns
bányászsubbonyban, hófehér
kesztyűben és jambósapkában
ült a körhintán, a szemén
a bányatűz lidérce fénylett —
ki tudja, milyen sors zavarta
meg az esztét! Bolond az élet,
mely őt a körhintán kavarta,
s úgy forgott örült kerekén,
mint egy rettentően nagyétkű
cápa — cikázott jobbra-balra —
a sűrű és vaskos közegben.
Mi kölykök csak nevettünk rajta.

1948. január

(megjelent: *Honfoglalók*, 1949)

Könyörgés

Én táltos vagyok, harmincnégy fogam van,
azazhogy volt csak, mert a mult tavasszal
a tályog egyet kiütött. Kicsorbult
szavakkal zengem azóta a rossz mult
szomoru és vak életét. Szeretném
meghallani s kiénekelni hetykén
dalod, jövődő, lennék révületben
mint régi táltosok, tépné a testem
isteni lázak szenvedélye, fénylő
egekbe látnék ott az égigérő
nagy fa tövén, a nyílt tetőjü jurta
közepéről rebegném furcsa-kurta
szép szavaimmal útadat, te drága,
boldogtalan nép, könyörögnék: bárha
futná erőmből, hogy boldog jövődöt
mondhassak én, hogy látva-lássak: eljött
az időnek teljessége s a vemhes
világ megszüli végre a szerelmes
Fiút, hogy sírva boruljunk elébe
örömünkben: ó béke, béke, Béke!

1948. április 30.

(megjelent: Honfoglalók, 1949)

Csillag nélkül

Reménytelen és csillagtalan ég
mordult le ablakomra, ültem
az ágyam szélén, gondokba merültem.
A kályhámon sistergett egy fazék
s vállamig értek a gerendák —
hogya kivetett a sors a radnai
hegyek közé. Oly árva voltam én
mint egy kivet eb, kinek hangját
sem lehet hallani,
csak nyüszít, nyöszörög, megrágott nyelve
véres habot ver s víz sincs, hogy vedelne...
Oly árva voltam, hogy a kisbíró
nem tudta kimondani nevemet se
és félve néztem föl a fellegekre —
mikor betoppant a három zsidó
munkaszolgálatos. Vidám legény
az egyik, komiszkenyeret hozott,
másik pengette piros hegedűjét,
majd felemelte a kopott vonót —
harmadik irodalomról beszélt.

S feloldódott minden feszültség.
Mint valami háromkirályok
jöttek hozzám, a sosemlátott
fordított messiáshoz, ki nekik
kiásta eltemetett terveit.
Bizony már ennek is hét éve! —
Többízben kimentünk a szélbe.
Vihar vonított fenn a Tókán
s mi mindannyian akasztófán
láttuk magunkat. Olyan volt az ég
mint a szennyvizek, ólmos habarék —
komor, nagy ég volt, csillag nélkül...

De hitték még, hogy lesz kiút,
szegény fiúk! —
így állnak előttem örökké —
bakaruhában, csillag nélkül...

Melyik halálgyár martalékai
lettek? Az egyikük Pali
névre hallgatott, erre még emlékszem.
Arcuk, nevük szertefoszlott a szélben,
nem láttam őket soha többé.

*1948. november 14.
(megjelent: Fények a Dunán, 1951)*

Szép Anna lakodalma (részletek)

NEGYEDIK ÉNEK

Megy a menyasszony, sápadtan, fehérén.
Mintha megbánás marná, mintha szégyen.
Olyan szegény, mint egy fogoly madár,
ki lépre ment, akit magába zár
a kalitkája, kit csak vesznek-adnak.
Hogy is lehetne kedve ilyen rabnak?
A vőlegény hetykén tartja magát,
mint hadvezér, ki megnyert egy csatát
s most ott viszik a diadalmi sorban.
Hadd ússzék hát a vaskos, sűrű — porban!

Mert por az van! Forrón, sötéten, lágyan
ül az uton, hogy szinte érzi lábam —
poros gyerekkorom eszembe jut,
látom a meztélábas kisfiut,
tapiskolva, hogy száll a por az égen,
kivált ha szellő támad akkor éppen —
ahogy most támad. Ó mesebeli
vidék, máris csak porral vagy teli...
Fehér cipőben, hófehér ruhában —
megy a menyasszony szürke bánatában.

Mit tesz a sors ilyenkor? A menetre
rábólint egy csacsi. Dehogyan legelne,
ennyi számár láttára! Csak legyint.
Vagy csak a szellő ring a fülein?
Felnéz az égre, ráordít a napra
s a gyülekező felhőket kavarja
hatalmas hangja, hogy a gyerekek
röhögnek rajt', mondják is eleget,
hogy „számár ordít, eső lesz” — s szaladnak,
körülvesszik, ordítanak, kacagnak.

A pajkos vőfélyek mindenre készek,
gondolnak egy okosat és merészet:
míg elérik a falu kertjeit,
Szép Annát a számárra felteszik,
ne bukjon meg fehér cipője porban,
felültetik féloldalt, asszonyossan,
s körülveszik testőrként. Jaj, olyan
vidámak, hogy nem lehet komolyan
nézni a kört: a jézusi számárkát,
s rajt a menyasszony jámbor tisztaságát.

...

ÖTÖDIK ÉNEK

A Tar-tanyán csak isznak és dalolnak.
Tudják is ők, tegnap van-é vagy holnap?
Csak eregetik a bort lefele,
gerendát les mindnek busa feje.
Búsul Bálintunk? Inkább furcsa, zsibbadt
kábulat fogja el. Dalolnak, isznak.
Ilyenkor egyre szépül a világ —
erős az ember, minden bajra lát
kiutat, minden egyszerű, mint régen.
S valamit mintha forgatna fejében.

Csak jöjjön el az est! — Fel-felkacagva
töltögeti a bort a poharakba,
újból meg újból. A fene egye,
a bornak az a rossz természete,
hogy egyre fogy, kiváltképp, hogyha isszák.
Ó nem tudjátok ezt, ti bornemisszák!
A mieink is úgy jártak, hogy a
palack üres és kong a csutora.
Kimegy Kiss Lőrinc, felkap a számárra —
nincs messze innen a Diófa csárda.

Adnak ott néki hetyke, szép bajszára,
rámosolyog a csaplár asszonyára,
teszi a szépet, villog mosolya —
s máris telik bugyogva butykosa.
Aztán köszönve indul: Isten áldja!
De a számárnak hült helyét találja.
Távolodó lakodalmi menet,
az égen tornyosuló fellegek —
számár sehol. Talán a föld elnyelte?
Majd megkerül — gondolja s megy sietve.

Felületes az ember, hogyha borban
párolja értelmét, gondolja: jól van.
És minden gondot könnyűnek talál.
Majd előjön, ha akar, a számár!
Viszi a bort, rohanva és rikoltva.
De hol a nap? Alighogy lát a porba’!
Hamarosan eléri a tanyát.
Ideje is. Mint csattogó granát,
villan az ég és dördül. Éppen akkor
jött a vihar. Jobb odabent ilyenkor.

Hát isznak újra. Víg örömrivalgás
fogadja Lőrincet. — Kocintsunk, pajtás!
Tölts! Nótát! Újra! — Mindegyik kiált
valamit, aztán felhajtván borát,
új nóta szól a meglocsolt torokból,
míg odakint az ég zenéje tombol.
A jó asszony a keresztet veti,
mert szíve félelemmel van teli,
csap az eső az apró ablakokra
s az udvaron hasrafekszik a boglya.

Boszorkányos, nagy éj lesz. Elmerengve
hallgat Tar Bálint s feltekint nevetve.
Odakint lassan elül a vihar,
csendesedő, tompult hangjaival
hull az eső, az ablak egyre tisztább,
a táj ragyog, bégetnek kint a birkák.
És egyre világosabb lesz az ég.
S két felleg közt, minthogyha lámpa ég,
a nap kibukkan most egy pillanatra —
s felzeng csacsink öblös trombitahangja!

A kapu felé néznek most derülten
és átvillan bormámoros fejükben,
hogymindez csak tündéri látomás,
a számaron az a fehérruhás
talán valami égi angyal éppen.
Csodálatos fény gyúl Bálint szemében.
Iá, iá! — ordít az csacsi.
A kertkaput vajon ki nyitja ki?
Mindent feldöntve fut a házigazda —
csuromvíz kedvesét forrón ölébe kapja!

...

1950. július 23—augusztus 2., átdolgozva: 1958 február
(megjelent: Szép Anna lakodalma, 1950;
Öröm és gyűlölet, 1951)

Apám

Apám most a szőlőben ül, pipázik,
megsiketült körötte a világ.
Venyigét rak a tűzre, magyaráz: „Így,
ne fázz, mama!” Anyám aludni vágy.
Ketten vannak csak, kettecskén tipegnek,
kiröppent fészükéből az öt fiók.
De útjainkon hű szemek követnek
s küldenek olykor mandulát, diót.
Apám a borbéllyal beszélget rólam,
ki újságokból ismeri nevem
s két hajvágás közt megdicséri tollam.
Apám csak ül, örömtől könnyesen.
Nem sok öröm jutott ki életében
szegénynek, hát most sikereimen
hadd csurranjon örömkönny a szemében!...
Ha rágondolok, elszorul szívem.
Ezt írta: „Könyveidet olvasom,
félíg süketen és félíg vakon...”

1950 december

(megjelent: Öröm és gyűlölet, 1951; Válogatott versek, 1953)

Levél

El akartalak hozni téged,
ismerd meg te is e vidéket,
szeresd te is mind azt a tájat,
amerre éveim dobáltak.

Gyermekkorom, friss sarjuillat,
forrása színes álmaimnak! —
Szeretsz-e úgy, hogy újraélnéd
múltam ezernyi szép reményét?

Tudod, a te faludban éltem
elég sokáig, nem beszéltem,
nem szóltam erről soha néked:
irígyen néztem a vidéket!

Az iskolát, hol gyermek voltál,
a kerteket, hol kivirultál,
pajtásaid, kik rég ismertek,
mielőtt szemed rámvetted.

A hús folyót, amely füröszött,
a lábadon a harmat-gyöngyöt...
Így vágylak most is, azt kívánva,
irígyen nézz te is e tájra!

Irígyelj engem most e nyárfák
ágaitól, gyüld a párnát,
a lágy füvet, amelyen fekszem —
Tíz éve, hogy érted verekszem.

1951. december 11.

(megjelent: Bányászlámpák, 1952; Válogatott versek, 1953)

Mese az egyszeri gyerekről

Ki addig-addig durrogott
utánozni akarva apját,
míg végül olyat rotyogott,
hogy tele lett rajta a nadrág.
Így jár, aki nagy szavakat
használ utánozván a költőt,
utána csak frázis marad,
átpuffogván egy emberöltőt.

*[1951.] december 17.
(nem jelent meg)*

Kínai zene

Mint szélben lengő bambuszok,
úgy hajlik a különös dallam,
 ráfonódik szivedre.
Gránát-szin égen megnyuzott,
szomorú arccal kél a hajnal,
 bánat környékez egyre.

Micsoda fojtott szenvedés
támad reád? Micsoda multból?
 Mért ismerős az ének?
Hogy hazajuss, nem is kevés —
testvéri áramában úszol
 egy nép meleg szívének...

Mentem az ismerős uton,
a hajdan elnyomottak élén,
 útján vándormadárnak.
Mögöttem egy magyar dudol,
hogy: „Hidló végén, padló végén
 karikás táncot járnak.”

[Budapest,] 1951. december 20.
(megjelent: Bányászlámpák, 1952; Válogatott versek, 1953)

Szép ifjú asszony

Szép ifjú asszony, teltkéblű-arcú,
mint partra lépő gyönyörű hattyú,
tipegve jár-kel, elnehezülve,
piheg pirulva, fáradtan ül le.

Lábára selymes füvek hajolnak,
fülébe fürge szellők dalolnak,
rigó köszönti, hajnali harmat —
szíve alatt már mozdul a magzat.

Adjatok egy szál rózsát kezébe,
óvjátok őt, hogy bánat ne érje,
vigyázzatok szép azúr egünkre,
kicsi virágját békére szülje.

1953. január 20.

(megjelent: Válogatott versek, 1953; Országúton, 1954)

Bogarak

Szép a nyár eleje,
jól végzett év után,
mint a fák levele
záporos délután.
Kerteken szétárad
a jázmin virága,
szabad a madárnak
repülni zöld ágra.
Kerteken, udvaron
gyerekek szaladnak,
boldogan, szabadon
örülnek a napnak,
nézik a csillagot,
néznek a parázsba.
Új, kedves, szép napok
melege, varázsa,
erdei virágok
ünnepi özöne,
új, kedves szokások,
játékok öröme! —
Lilla most naphosszat
bogarat kergetne,
gyűlik a dobozba
bogárka, legyecske;
zümmögve kergeti,
kezével leveri,
dobozba fekteti,
dúdolván eteti.
Szól meleg kis hangján
s egészen odavan:
„Aranyos kis hangyám,
gyönyörű bogaram!”
Becézi, ápolja

s minthogyha kincs volna —
éjjelre bezárja
papírdobozába...

De a sok bogárka
— míg alszik gazdája —
összeszedi eszt
s doboza fedelét
egyesült erővel
fölemeli könnyen...
Reggelre szétmászna
a kedves bogarak,
megszállják a házat,
futnak az ágy alatt.

Vadászunk, nyomozunk,
földúlva otthonunk,
— micsoda háború! —
anyuka haragszik,
kis Lilla szomorú,
dús könnye patakzik...

*1953. július 8–13. közt
(megjelent: Iskolások, 1954)*

Az anyag tisztelete

Vasat, rezet, üveget, szövetet
kímélni megtanított a nyomor.
Az anyagok iránti tisztelet
nevelt, bús gyermek voltam én, komor,
a világ nem adott, csak elveket.

A nyelv megőrzi, amit a tudat
feledni készül — ó anyag: anyám!
Mater — matéria! Téged kutat
költészet, eszme, munka, tudomány —
te hordozod méhedben sorsukat.

S te legszebb, legnemesebb, hű anyag,
ki megszültél, anyám, te büszke nép —
úgy hallgatom ma dallamos szavad,
mint kisgyermek anyja lélekzetét!

*1953. augusztus 25–szeptember 3.
(megjelent: Országúton, 1954)*

A Bükkben

Sírnak a sasok, mint a kisrucák,
egymást keresve a magasban.
Már delelőre ért az ifjuság
s felnőnek sarjaim alattam...

Ha meghalok, belőlem mi marad?
Legyek gyökér, sziklát repesztő,
vagy szálljak fenn, miként a madarak,
szép hang legyek, dús, messzezengető.

Nézd azt a különös, komor hegyet!
Azt mondod, hogy hasonlít hozzám?
Add ide, kedves csillagom, kezéd —
te örökítsd meg boldog orcám.

*1953. szeptember 1.
(megjelent: Országúton, 1954)*

Zümmögő

Mint egy bogár, az alkonyat
piros kelyhében ülsz,
hallom zümmögő hangodat,
várom, hogy felrepülsz.

De ülsz, csak ülsz, hús szirmait
becsukja rád az éj
és duzzadón kél álmaid
szélén a holdkaréj.

Dagadó hold, szép D-betű,
gömbölyű, mint magad.
Csak mosolyogj, bogárszemű!
Száll, száll a hold s dagad.

Olykor, ha rátesszük kezünk
hasadra, hallani,
hogyan rugdalódnak gyermekünk
apró kis lábai.

(megjelent: Országúton, 1954)

Rózsatolvaj

Áll a palánkon, legfelül,
magasba nyúl bronzfényű karja.
Combján a szoknya megfeszül,
majd szél lebbenti fel magasba.

Fogódzva bokrok ágain,
kígyózva hajlik karcsu teste.
Meghallja kongó lépteim,
pirulva néz felém, nevetve.

Szótlan tekintete beszél:
— mintha a kerthez közöm volna —
„Ne neheztelj meg rám ezért,
az ember a rózsát lelopja!”

Erkölcshíró, rendőr, se császár
még életemben sose voltam,
de ez a szépség, báj legyőz,
és cinkosul szegődöm nyomban.

S illendően elkapva szemem,
megyek, egy sóvár dalba kezdve,
a rigófüttyös kerteken,
lopott csókjaimon merengve...

*1954. június 19–20.
(megjelent: Országúton, 1954)*

VALAKI NEVEMEN SZÓLÍT

Egynémely fuvolásoknak

Ők félreálltak holdas, kisszerű
idilljeik közé, egy fuvolával.
Sovány daluk kicsiny lelkükre rávall,
szegényes mint a nádihegedű.
Nem jeleztek jó időt, se vihart,
a csaták helyét gondosan kerülték,
egy-két öncélú kép, amit kegyül két
kérő kezük a műzsától kicsalt.

Álmuk se volt. Nem volt egy jószavuk.
Most — bogarakként kiülnek a napra.
Elhítenék veled egy pillanatra:
tudták, mint éveidet a kakuk —
látták előre zsákutcák sötét,
elvesztő végét s gögösen megállva,
gúnyolnak most, hogy álmod volt a pálma
s emelgetted jövődönk függönyét.

Nem úgy, fiúk! — A viharok után
mi kezdtük itt a dalt el újra,
s halljátok-e — csak a dudások ujjá
tévedhetett el olykor a dudán!...
Olyanok vagytok, mint ki megmaradt
a front mögött lapulva gyáván
s most kérkedik a győzelmes szivárvány
füstből kibúvó fényei alatt.

1954. május 7.
(megjelent: *Emberséged szerint*, 1956)

Eső után az alkony

Eső után az alkony
fölizzik még lobogva.
A falevelek nedves
tenyere összekoccan,
oldott, aranyló páncélt
öltöttek a fatörzsek
s könnyek között nevetnek
a kékszemű katángok.
Eső után a parton
a fák bizony kigyúlnak.
Minden fenyőtű végén
kis gyémántgömbnyi vízcsepp,
de él, lélekzik, megnő
s merengve földrecsöppen.
A nap violaszínű
fészkére száll nyugodni,
bíbor felhők kifoszlott
szélei közt mosolyg le
s vérpezsdítő ígéret,
amit kimond pirulva:
hogy holnap újra eljön.
Az est puhán kereng még,
mindent leltárba véve,
s elomlik, mint a holló,
söréttel átlyukasztva,
nagy szárnyát ráteríti
a megmosott világra.
Fáradt szemét behunyta
az erdei ciklámen.
Ó, végsőt lobbanó nyár
szerelmes búcsucsókja,
augusztus szép virága,

érett, mézízű illat!...
Ősz jön, tüzelőgondok,
a felnőtt felelősség
örök-megszokhatatlan
izgalma, terhe, nyúge.
Jön, jön az ősz — dologra!
Szánts-vess, miként az ország,
vess a tavasznak ágyat,
versnek-folyónak medret!...
A világegyetemnek
kis mécsei kigyúlnak
s fényjeleket vált vélük
a nedves árokparton
kilenc jánosbogárka.
Így múlik el nyaram már,
ily tündökletes szépen,
ilyen örök reményben.
Hitetlenkedve nézem
nagy jegenye-árnyékát
harminckilenc telemnek.

*1954. augusztus 28.
(megjelent: Emberséged szerint, 1956)*

Kigyúl a nap

Néztem a Csönd-tó ráncait,
tükrözték a villáma-fojtott
égboltnyi arc dühét s a hit
megásott aknaként beomlott.

Valaki a földre köpött
s csak távolodó lépte koppant.
A konok hallgatás mögött
nem hallottuk a csikorgó jajt.

Ó, milyen könnyű a magas
szirtfokról szemlélni a mélység
kínját! A falvak, mint a kas,
zúgták az évek szenvedését...

Felszakadtak a panaszok
s a velük felzúgó reménység
tajtékozón fel-felcsapott —
lágyulóban a zord, kemény ég.

Ömöljön csak a felfakadt
kelés — tisztul az ember arca!
Emeld föl, nép, igaz szavad,
hangos intésre, nyers panaszra!

Az ember szóból ért. Kemény
őszinteség, te szűlj bizalmat!...
A felfakadt ég peremén
kigyúl a nap. Szikráz a harmat.

1954. október 12.

(megjelent: Emberséged szerint, 1956)

Asszony-avató

Szegen függ a hold-sarló az égen,
ne szúrja a csillag-tors a talpad —
herevirág közé dőlsz a réten,
kilenc kéve holdfénybe takarlak.

Elfordulnak bölcsen az ősz hársak,
elméláznak egy kicsit a holdon.
A szerelmet ne hidd elmúlásnak,
légy kezes, ha köntösöd megoldom.

Álmodik a csősz, a surranó gyík,
nem hallatszík ide anyád lépte,
liliomok szárnya becsukódik —
éjszakámban nyíló virág légy te.

Csillagos ég szárnyaira teszlek,
a csillagok hajadba fonódnak —
leány voltál, asszonnyá szeretlek,
te leszel a legszebb asszony holnap.

1955. január 22.

(megjelent: Emberséged szerint, 1956; Aszú, 1967)

A világ és én

Mért osztotok s miért osszam magam szét?
A világ oszthatatlan s egy velem —
egyként hevít gyerekkorom, a szomszéd,
ország sorsa, költészet, szerelem.
Rajz-krétával a mély szomoruságot,
furulyán könnyű léptü dallamot —
hadd mondjam el az egyetlen világot,
mindennek érző részese vagyok!
Miért hasad szét, mi valaha egy volt?
Álmatlanul töprengek reggelig.
Vihart s jámbor derűt szikráz a mennybolt,
gazdagságából minden kitelik.
Miért vágtok minduntalan szavamba?
Ha verset írok — én vagyok a gazda!

1955. május 5.
(megjelent: *Emberséged szerint*, 1956)

Műhely

Az ég megrázza lobbanó sörényét,
homloka félelmetesen ragyog,
szeme megvillan, majd dologba fog.
Elindul egy csepp, cseppre-csepp reménység,
utóléri egyik a másikat,
és egybezúg a csepp: fémpálcikák,
nagy, fényes tűk öltögetik a bomlott,
szakadt köntösként lengő hársfalombot.
Zúgva, kattogva, bőgve, zakatolva,
mintha valami óriási gép
foltozgatná a világ szégyenét,
ki koldus rongyait marokra fogja...
...Szegény apám! Műhelyed lett az ég —
az űr, a mély, méretlen messzeség...

1955. június 14.

(megjelent: *Emberséged szerint*, 1956; Aszú, 1967)

A vámszedő

Gépkocsi, úrhatnáság, kényelem,
a tespedt testnek nagypolgári jólét,
nők, vacsorák, taps — utóvégre nem
bárki mihaszna fia-bornya volnék!
Ha kell: *munkásság, forradalmi tűz,*
osztályharc minden második szavam —
bolond, aki a becsületből űz
sportot s hiszi: a pénznek szaga van!
Karrieristát, élősdit kiáltoz
a népfőgőg a magamfajta ellen —
de odaülök én a húsos tálhoz —
ki nem látja a forradalmat bennem?
Szavamra, boldogul, ki engem pártol!
Mi is lenne nélkülem a világból?

1955. június 21.
(kötetben nem jelent meg)

Számvetés

Azt hittem, minden jó úton halad,
s ha panaszok, álmatlan éjszakák
zaklattak, megnyugtattam magamat
s hittem, kivirágzik a száraz ág.
Bazaltkemény és szürke ég alatt
álmodtam, mikép álmodott a hon —
s mind üresebben kongtak a szavak
és szétfolyt cseppenként a bizalom.
Szent hevülések, be rászedtetek!
Ne légy hozzám, közösség, zord, hideg,
bocsásd meg jóhiszeműségemet! —
Én már csak az eszményekben hiszek,
és nem leszek ringyó, sem ostoba.
Tévedni lehet — hazudni soha!

1955. július 25.

(megjelent: Emberséged szerint, 1956; Aszú, 1967)

Egy elmaradt szüretre

Szüretre hí levelében anyám
s várakozik borzongva a tanyán,
mert napok óta esik az eső,
ez a penészt, romlást permetező.
S nem hallatszik a szőlőkből a dal.
Ereszkedett, szakadt húrjaival
a szegen függ az árva hegedű.
S a magasságos, nagytiszteletű
egekből hull fáradhatatlanul —
a permeteg isten-haragja hull.
Tán hetek óta esik az eső,
tán évek óta esik az eső!
És elmarad és késik a szüret,
a rothadás a szőlőt eszi meg,
s a furulyát, az ostort, a kapát —
penész, dohosság, rozsda, rondaság.
Felettem a nyomasztó fellegek,
a néma kertre undok nyál csepeg,
állnak a ködben könnyezőn a fák,
szívükben a dermesztő némaság.
Mondhatatlan a lucsokban a dal —
madár csapong nehéz szárnyaival.
Ülök az ablakomnál hallgatag,
nézem a megkopasztott ágakat,
és hallgatom a vizek suta, híg,
csatornahangú locsogásait,
az egyhangú, reménytelen esőt
és szitkozódom egész délelőtt
és várom, hogy kettéhasad az ég
és felüvölt a föld: elég! elég!

1955. október 19.

(megjelent: *Emberséged* szerint, 1956)

Föld, kert, rigók

Muskátlit ültet át az ember,
jó húmusz-ágyat vet neki,
barkácsol, ás, krumplit ha vermel,
a maga helyét keresi.

Beágyazná magát a porba,
holt ágait lemetszené,
gyümölcseivel roskadozva
hajolna a világ elé.

A földet föllazítja körben,
mély gyökereit megveti,
szelekkel áll a lelke pörben,
kis fészket hagyják meg neki.

Fába, acélba örökíti
nevét, gránit-csúcsokra áll,
szorgos napjait szertehinti,
ne úzze őt el a halál.

Az elmulással küzdök folyvást,
ki él, örökön ezt teszi.
S irigylem a gyémánt rajongást,
mit a rigók víg füttyei
rikoltanak felém a fákról.
De olykor oly magam vagyok,
hogy félni kezdek a haláltól.

Tudom, hogy mégis meghalok.

1956. május 19.

(megjelent: Hazai táj, 1961; Aszú, 1967)

Pogány varázslat (részletek)

2. ...

Hej, gazda, gazda, üres a kamra! Mikor volt nekünk disznónk?
Sóhajtásaink kunkori farka billeg esetlenül.
Apám sötéten, kétségbeesés szobraként, szótlán
áll az ablaknál, szeme sötétjén két lámpa villog,
vad férfibánat verdesi körül csobogó patakokban.
Hej, gazda, gazda! Legnehezebb a könnytelen férfigond
s jaj, nincs, nem is lesz már soha, akinek elpanaszolja!
Anyátlan árva a férfi s félelmes felelősség nyomja.
Mibe fogódzzék, akibe hatan is kapaszkodnak?
Nem lehet hősnek lenni, nem lehet bátor az ember,
ha nincs szalonna!

...

Hej, folyók, patakok, hej, ti folyóvizek, áradjatok meg egyszer!
Kelj föl, hold, ne bujj el, indítsd el fényes sajkádat a vizeken,
hogy a szarvasok, csoda-szarvasfiak ne szomorkodjanak!
Árassz el, világot elárasztó szerelem,
gyújtatlan gyulladj föl, világot fölgyújtó szerelem!

Hej, ti folyóvizek, vigyetek messze engem!
Hej, ti fényes szavak, regöljete el engem!
Az új esztendőben mit is mondanának?
Egy szép legényt, kinek neve volna —
Kónya Lajcsi volna!
Hej, regü rejtem, majd neked ejtem.
Az új esztendőben mit is mondanának?
Egy szép leányt, kinek neve volna —
Sáry Irma volna!

...

*1956. május 21–28, átdolgozva: 1961.
(megjelenésre előkészítve: Valaki nevemen szólít, betiltva
1957; megjelent Ének a szegénységről címmel: Hazai táj, 1961)*

Szerelmes, engesztelő zsoltár

Ó, szigorú, vadharagú évek csápjai!
Folyondár bú, krisztustövis, eressz el engem!
Mélytengeri világ, ne karolj,
bocsáss el, bánatos szerelmem,
ne ingerelj, ifjúságom —
rég kiszakadtam szárnyaid alól.

Mily messzeség megszépítő mosolya mutat —
tenyerében mily varázslat fondorlata tart?
Elsurranó halak pikkelyén
mért idéz a gyöngyházzsínű fény?
Hagyj el engem, szép bűvölet,
lengő fűz-ágon lappangó remény!...

Magasabbra vágytam nőni, mint a zord egek,
vállára vett s úgy emelt föl a forradalom —
de ki tépte meg gyökeremet?
mi emészti lombos ágaim?
hol van a föld talpam alól?
hová szálltatok, éltető esők?

Esedeztem, eget lestem, munkáltam magam,
terelgettem, hessegettem tarka lúdaim,
elaltattam kétségeimet,
merengtem egy álom karjain —
s ottmaradtam egyszál magam,
szomorú, szikes, anyátlan pusztán.

Ki bocsát meg nékem, ki ád feloldást nekem? —
Bálványoknak zengtem zsoltárt hegyek ormain,
míg a völgyben igaz istenem
szűkölt sírva, tépte köntösét...
És megszagattam húrjaim
s hegedűm fáját felfüggesztettem.

Tekintetét ki felveti, megnézze, hol áll,
talpa alatt settenkedik kórság és halál.
Mély termőföld, mégis, te ölelj,
ha ki kérdi, fiadnak felelj!
Szomorú táj, boldogságom,
bátor bölcsőm, védelmemre kelj!

Ó, szigorú, vadharagú évek csápjai!
Folyondár bú, krisztustövis, fogadj el engem!
Mélytengeri világ, te karolj,
ne bocsáss el, régi szerelmem!
Idézlek, én ifjúságom,
szárnyaid alá fogadj be engem!

Nincs menekvés, nincs mentség se, minden porcikám,
minden ízem érted kiált, jaj, téged kíván!
Húmuszodba hadd fogódzzam meg,
adj jó ágyat gyökereimnek,
könyörögj te is esőért,
iszapolódjam termő öledbe!

Ki fürkésző, tisztafényű szemmel vigyáztál,
bölcseséged lámpásával fölöttem álltál,
gyönyörű ötfokú dallamokkal
növelted lelkem lobogását —
emberré tett emberséged,
szegénységdben szilárdan álltál!

Magyar vagyok s jaj, én magyar akarok lenni,
te zsoltárod akarom immár énekelni,
nem akarok soha más lenni,
nem tudok másként ember lenni,
s bármit ígér, hazudik csak,
ki el akarna éntőlem venni!

Érted szálltam perbe egykor önmagammal is,
eszmék forró záporával ostromoltalak,
olykor bizony ellenedre is,
hogy új rügeid bontsd ki végül.
Ám rajtakaptam magamat:
ha szólok, mintha nem is én szólnék.

A szót is: nép — félve mondom. Hivatkozva mind
nevedben szól, aki téged használ grádicsul —
s én leginkább szótlan pirulok,
hogy szava csengése be hamis!
Lehetne mind kegyelmes úr,
számlálhatatlan fényévre tőled!

Kézről kézre adtál, mint a megszökött rabot,
körülfontál ifjúságom dús indáival,
emlékeztettél: tied vagyok,
s megríkatott minden régi dal,
mely megverten, panaszkodva,
kavargó füstként szállt fel a pusztán.

Árvaságom kínja kellett okulásomul:
eszmék, korok jönnek-mennek — állandó te vagy!
S ki mint szolgál néked, annyit ér!
S míg nem mondasz rá igent magad,
addig nem születik semmi —
te vagy mindennek kezdete-vége!

Te légy kemény kötelékem, édes ifjúság!
Pántoljatok, téphetetlen szövetű szavak!
Korhadó fejfák, ti intsetek,
görcsös gerendák, vert sárfalak —
őrizzétek hűségemet,
s omoljatok rám, ha elszaladnék!

1956. június 23–26.
(megjelenésre előkészítve: Valaki nevemen szólít,
1957-ben betiltva)

Háborús kesergő

„Irán földjéről jöttem én...” — honnan e szomorú dal?
Mi gyötör téged, ki meghasonlasz önnönmagaddal?
A gyomfelverte sztyeppekről messze vágat a csikó szél,
mint felébresztett ősz nyugtalanság, mely korláttól fél.
Hallgatni kéne elfogódottan a feltörő dalt,
nézni a szép lányt szemhunyorítva, kacsintva oldalt,
ősök nyomából olvasni szomjú Julianusként,
kottafejekbe, lélekbe írni az elhunyo fényt,
jönni messzire szakadt rokonként, testvéri szóval,
s hallgatni könnyes szemmel, mint fájdit a zokogó dal,
és ráfelelni: „Nem ide való vagyok én...” — szinte
azzal a dallal!

Az idegenség fájtnak eleinte.

De megőriztük az örökséget, hogy Európa
ámuljon egyszer. Mégse volt benne nyugtunk azóta.
Boldogasszony sem tudta kínunkat s — lelkünkéből szólt bár —
nem gyógyított meg nyavalyáinkból a Genfi Zsoltár.
Mintha két földrész lüktetett volna sajogva bennünk,
fájtnak mind a kettő, de fel nem oldott páros szerelmünk,
mindig a másik szemetükrében ismertünk magunkra.
Jáki templomok falait raktuk s — hívott a jurta,
paloták kincse, hús tengerillat vonzott nyugatnak,
s ha késve is, de idáig zúgtak a forradalmak —
ó, Európa, eszméket adtál folyvást nekünk s mi
vértől virágzó ingben akartunk beléd merülni.
Harmadfüv csikók ösztöne úzott olykor keletre,
s a szabad puszták emléke-kínja mind fényesebbre
súrolta arcát a kelő napnak, kit tán istenként
tisztelt a nomád ősapa — tőle mégsem igen félt,
hunyor szemmel, cinkosul leste kerek tűz-arcát —
ó, napbanéző, nagybizodalmú régi magyarság!

Itt vagyok hát! S most hallgatnom kéne az ismerős dalt,
nézni a szép lányt szemhunyorítva, kacsintva oldalt,
egy-két évezred gyepűjét könnyű lábbal átugorva,
önfeledt szívvel mártózni hamvas barack-mosolyba —

De bennünket a világ szorongat, rabként hurcoltat,
gránáttölcsérbe, futóárokba félelem bújtat,
eltipró hadak előőrsei, sáncai lettünk,
halálmarsokban hitetlenül holt — zsombékból feltűnt
örök bolond nép! Reszkető kézzel búvunk a földbe,
hogy bekaparjuk maradék voltunk s mentsük jövőre.

Jaj, bomba villog, golyó szabdal szét, tank talpa tiprat,
tűz, kéneső sújt, szerteröpíti véres tagjainkat!
Jaj, vér, magyar vér, de csapra vertek, de vígan toroznak,
jaj, magad adtad magadat újra a gonoszoknak!
Hullák dagadnak a fűzesekben — iszonyú holt-szag! —
csak zubbonyukról ismerszik meg, hogy magyarok voltak
e felfűjt, kékre- zöldre rohasztott szegény parasztok,
tegnap mosolygó, lányra kacsintó szép ifjú arcok...

Kettős indulat ragad s tart féken. Egyfelől: mintha
az apák szikkadt keze intene szorongásainkra,
apáinké, kik virtust csináltak harcból, halálból —
hajrát kiáltó csontos vén bakák tekintete vádol,
szuronyt szegezve futnak előre, mint a tűz-orkán,
kötelességből, hűségből fényes példát mutatván —
már elfeledvén azt is, mi harcban valaha szép volt,
miért békélten feküdt a fűben annyi derék holt —
már pusztá dachból, keserűségből fakadt a hajrá,
ez vitte őket s oldotta végül egyetlen dallá:

„Szólnak az ágyúk, ropognak a masingeverek,
Most látod meg, babám, mit ér egy magyar gyerek...”

Jaj, ők még tudtak dalolni is! Tán végsőt lobogva
borult virágba véres tavaszok kivénhedt bokra...
Ó, néma évek hajszolt menete, összeszorított
fogú magyarság! Mi maradt nekünk? Jaj, csak a szitkok,
csak a vágyódó magányos esti dúdolgatás, hogy
ne hallja senki — s színig telt könnyel a futóárok.
Mi tőlük csak a bánatot nyertük örököül, ez volt
vígaszunk is — mint ők, emlegettük sziklás Doberdót,
donmenti dombok krétába vésett árkait ülve,
ki-ki magában, mint árva tücskök fémhegedője:
„Csillagos ég, merre van a magyar hazám?
Merre sirat engem az édesanyám?...”

Kettős indulat ragad s tart féken — egyfelől mintha
az apák minden- mindegy-virtusa bújna tagjainkba,
a harc öröktől fogva érvényes konok törvénye:
hogy ütni kell, hogy embernek fegyver csak menedéke —
másfelől puszta megmaradásunk szándéka — hátha! —
késő okosság, botor bölcsesség torz bátorsága,
mikor már nincs is egyebünk s mást már nem lehet tenni:
húsz körömmel kell megkapaszkodni s megmenekülni!
Ki lesz magyar, ha elpusztulunk mi? Olyan idők járnak,
hogy könnyebb halni. De ki megmarad — most az a bátrabb!

Jöjj el, tavasz, jöjj nagy bátorsággal, békesség, szép hugom,
új hold, fényes nap, aranymosolyú, bocsáss át kapudon!
Lásd, emberségünk maradt még annyi, hogy számíthatsz ránk!
Ha elfakult is, megismerheted szép ifjú orcánk.
Tán kertjeinkben maradt még vessző, édes fürtöt termő,
karóra futhat dalainkból az indás jövőendő,
s majd elfeledjük félelmeinknek sziszegő kigyóit
és behegednek csúf sebeink is — az idő kigyógyít...

Golyók sipolnak, fut, fut az ember, térde megröggyan.
A mezsgyeszélen utászkatona fekszik halottan.
Katicabogár kúszik riadtan szép viasz-arcán,
de ő tárt karral nézi az eget bölcs-komorán s lám
balkezén sápadt karikagyűrű csillan a harmat
gyöngyei közt. Jaj, vérszagú sztyepp, adj néki nyugalmat!
Véres az inge, kis patakokban folyt el a vére.
Úgy gondolok rá, amíg élek, mint a halál jegyesére.
Oldja az ég fel! Én már úgy őrzöm halovány arcát,
mintha szívéből vérezne végül el a magyarság.

1956. július 26–29.

(megjelenésre előkészítve:

Valaki nevemen szólít, betiltva: 1957)

Valaki nevemen szólít

Valék siralom-tudatlan,
nem háborít vala bánat.

Országutak vittek engem
ifjúságom lágy honának,
mely felhők pamacsai közt
pihegett, mint a szűz melle.
Fűzek reszketeg kontyain
szállt a foszló füst merengve.
Szorongva szedtem lábaim,
messziről megtért szerelmes,
ki nem tudja, örökre, búra
tér-e a régi kedveshez.

A Lina-major felé lányok
mentek étekhordó kosárral,
kerekedő szélben lengő
szoknyájukról kis vidám dal
emléke villant eszembe:

Csipedem, csipedem, bárzsingom,
feküdj mellém, galambom!

Mentek a lányok libegve,
kolomp szólt a faluvégről,
két hangon, mint a harangok.
Gomolygó por sűrűjében
villás szarv-erdő kavargott.
Üzekvő tehenek térdre
hulltak más tehenek hátán,
durrant a karikás ostor,
pásztor pattant fel, kiáltván.
Kiskertek ágyásaiból
szedegettem számba szemenként
ifjúságom emlékeit —

édes eper volt minden emlék.
Falvak, kedves, dongó-dalú,
cséplőgép-szavú nyári falvak!
Tapostam a térdigérő,
az álmodott, szelíd nyugalmat.

(Valék siralom-tudatlan,
nem háborít vala bánat —
az ember belső rejtekén
esett maró foggal magának,
hangszóróra, dobverésre
szitkok keserűjét nyelte,
hazúg hordószónokokra
vas tenyerét összeverte,
egy rossz szót nem szólt hangosan —
„más kárán tanul a magyar”,
boglyák tövében ült rongyosan,
torkába tört dalaival.)

Ismerős arcok vonultak,
de szemükből idegenség
fojtott villáma csapott rám,
mely már rokon a gyűlölettel.
Az alkonyat felgyújtotta
köröskörül a friss eget,
szelet ígért véres arca
s viharral vemhes fellegekkel
fenyegetve járt az utcán —
tagosítás hírét vitte,
csóvját házakra szórta
s csikóként állt, felnyerítve.

Samu bácsi végül megismert.
Mosolygott, halkra fogta hangját:
Meg akartad nézni, fiam,
hogyan fest közelről a szabadság? —

S rezgő bajsza alatt annyi
kénes-keserű gúny lappan,
annyi hitetlenség, csömör,
sose láttam ennyit magyarban!
(Évek reménye, roskatag,
vén bába, megöregedve,
tetted csak ifjúnak magad?
Cicáztál velünk, cemende?)

Valék siralom-tudatlan,
nem háborít vala bánat —
hallgattam hullámzó, dongó
hangjait a masinának,
szinpadi, valószínűtlen
fényben zizegett az asztag
s valaki nevemen szólít,
köztük, kik kívét adogattak.
Bokor Laci — kedves, félküllős,
magyarázta mutogatva,
hogy ki fia vagyok is én.
De mint pofon sújt az arcra —
úgy zuhant lelkes szavába
egyikük keserű szitka:
Menjen az anyja kínjába! —

Megálltak mind s néztek, mintha
annak dühét méregetve
lesnék, elbírom-e végül.
S kihúnyt közlő szándékom,
e két sort hoztam haza végül:
Masina búg, alkonyodik,
magyar ember káromkodik.
S léptem tova értelmetlen,
nem tudván, ki helyett kaptam,
mint homokkal telt zsák — némán,

könny-facsaró kínnal vittem,
mint szégyenét a megesett lány.

1956. szeptember 26.
(megjelenésre előkészítve: Valaki nevemen szólít,
1957-ben betiltva)⁴

⁴ Átdolgozott változata [1959] *Úti emlék* címmel megjelent: *Emlék és intelem*, 1960.

Attila ijgasa

Erdélyi őszök, aranyos őszök, őrzöm emléketek.
Feledhetetlen, fényesmosolyú, szilvaizű őszök,
pompás köntösű romlás őszei, lobogó máglyák!
Isten óvja a magukra hagyott, vergődő végeket!

Szabotáj kán volt az első, aki megcsapolta őket.
Futtában, égő falvak keserű füstjét nyelve, véres
szüzeket, leölt aggokat látott Rogerius mester.
Jaj, azóta is: öltek, égettek, kik e földre törték!

Mintha egyedül Domokos apót kímélte volna meg
fejeket vevő, beleket ontó századok kegyelme —
fenséges fejjel, szótlan ajakkal, szép szomorú szemmel
tesz-vesz a portán, borvízért ballag, mint a kísértetek.

Mint egy kiveszett fajta utolsó példánya, lebegve
tűnik tova a hegyi ösvényen, hordozván borongva
egy tűnt világot — unokái sem értik szavait már,
tán az isten sem tud itt magyarul, régen elfeledte.

Mértékkal mozdul, mint aki halni készül naponta,
ám oly nyugodtan, mint akin csak az írás teljesül be —
de oly konokul viseli magyar voltát, mint a csizmát,
s fehér bajuszát, mint büszke címert, hordja fulladozva.

Öröktől fogva ezen a földön él, Attila ijgasa.
Körülötte mind jövevények a kedves menyecskék,
kiknek kezében orsó pereg folyvást, fonnak mint a párkák.
Jaj, hogyha egyszer elszakad élte vékonyodó fonala!

Szikár vénember, zsoldárait rég elfútták a szelek.
Ha betakarja végül a föld őt, nem marad itt magyar,
csak a fejfákon az írás, míg az idő le nem törli
zengő nevüket s elalszik végül a hív emlékezet.

Mert megjelölt és jeltelen sírokban töméntelen ősz
nyugszik a boldog feltámadásnak reménye alatt.
A nép nagyobbik része: a holtak — számuk százmillió!
Megkapaszkodnék tört csontkezükbé — velük legyenek erős.

Mint szigetcskét, melynek széleit tenger tépi nyögve —
porló partjaid siratom, kedves, viharok kitett nép.
Papok, tanítók igyekezete megóv-e minékünk?
Támad-e vulkán alvó szivedből, gátul magát kiöntve?

Erdélyi őszök, aranyos őszök, őrzöm emléketek.
Feledhetetlen, fényesmosolyú, szilvaizű őszök,
pompás köntösű romlás őszei, lobogó máglyák!
Isten óvja a magukra hagyott, vergődő végeket!

1956. október 4.

(megjelenésre előkészítve: Valaki nevemen szólít, 1957-ben
betiltva)

Keserves

Minden hajnalunk ajándék, minden esténk ráadás.
Fúj a szél: nevünk susogja — úz a pattogó parázs.
Otthonunkba tér a dzsungel, ordas félelem kerít,
könyveink ábrái közt is látjuk tigrisszemeit.
Mint a bújdosó, ki fészket sós puszták gyomrába ás,
kit mocsár irgalma bújtat, ajkát sebzi föl a sás,
ki a láp nehéz sarában holtjai között lapul,
s karmos kiszolgáltatottság tépi irgalmatlanul.

Mivé lett a tűz, a bomló rügyként duzzadó remény?
Mivé lett a fény? Csikorgó télbe hullt a tünde fény!
Boldogsága-vesztett ország, könny-folyón futó hajó,
megbomolt, gépet-vitorlát vesztett, összeroskadó,
recsegő szirtek közt romló — milyen kínok átka vitt?
Hol találsz már a partok biztonságos tájait,
melyeken galambfi röppen, szétterül a fényes ég,
s az ember megmenti végül vérbefordult édenét?

*1957. április 3.
(megjelent: Naplók, 2014)*

Két arcom ég

A röppályák íve alatt ülünk sóhajtvá,
számoljuk az időt, míg földet ér az akna,
a halált méregetjük.
Harcokcsik csörögnek, vas mellű medve-ágyúk,
bufogva és sikoltva, a zaj gyűrűz utánuk,
az ég lángol felettük.

Öregek zokognak, ifjak gránátot vetnek,
röpcédula libeg, tankönyvet tép a gyermek,
keserű a jófalat.
Ég a könyv, az újság, a füst felcsap az égig,
szurtos, sebes kezek a zászlókat letépik,
golyók verik a falat.

Reszket az ablak, mint ideges, finom műszer,
rezgése felel a kint növekvő tűzzel,
az idő vérbe gázol,
pattognak házaink, parázslík a levéltár —
ki messze elfutott, talán vissza se tér már,
iszonyodik a lángtól.

Homlokomig kínban ülök, fejem leszegve,
testemre tekereg kígyók vitriol teste —
üvölts, véres, sebes száj!
Kettőbe szeljetelek, két arcom ég pirulva,
két félelem szorít, két zászló hull az útra
és minden seb nekem fáj!

1957. április 4.
(megjelent: Naplók, 2014)

NÉGY ÉV
(ŐSZI SZÁMVETÉS)

Szivárvány

Villás szarvuk páros ívén
apró csillagok szikráznak,
felleget tipornak büszkén,
körmük alá gyúl a bánat —
két ökör ballag a tájon,
nyakán nyikorog a járom.
Fütty leng utánuk patyolat-tisztán,
füttyül a legény az ülésdeszkán.

Anyánk fölballag a hegyre,
a hancsot övébe tűzi,
jár a tőkék közt zizegve,
ajka nevünket betűzi.
Háncs-kötegebe rejtí száját,
száj-szöglete ránc-rajzását.
Szeme égboltján szivárvány hajt ki.
Kapások jönnek borát nyakalni.

Megy testvérünk fészket rakni,
szekercét szorít a marka.
Vénuszt kéne hozzáadni —
vetődjék derűsebb partra.
Bokréta leng majd a házán,
hajlik fölé réz-szivárvány.
Lakodalmán ha citera szól majd —
elfeledi a gondot, a sóhajt.

Néma zongoránkból bokor nőtt tegnapra,
zümmögő ágára
furulyaszó kúszott, karcsún, mint folyóví,
remegő kacsokkal.
S ekképp könyörögtünk: Ne nyűgözz le minket,
bánatunk pányvája!

Isten adná, válnék otthonunkká minden
frissen felrakott fal!

1957. március 31.
(megjelent: *Emlék és intelem*, 1960; *Aszú*, 1967)

Egymás után elfutnak

Egymás után elfutnak a hetek.
Csak egy tenyérsnyi folt világít
farkuk tövén hunyorgva. Küldheted
utánuk térítő kutyáid,
eltűnnek mint megannyi üldözött
és nem fordulnak vissza újra.
Nem hozzák a Napot szarvuk között
s a Holdat sem. Fejük lesúnyva
buknak a semmi mély kútjaiba,
emlék se gyűrüzik utánuk.
Sóhajtozol? Káprázatok fia!
Nem vezet innen sehová út.
Ez a tiéd, ez a falatnyi kert.
Imádkozz, hogy baja ne essék.
S munkáld, míg meg nem fojtja megviselt
szívedet a sajgó üresség.

1957. október 3.

(megjelent: Emlék és intelem, 1960; Aszú, 1967)

Egy régi kapualjban

I

Tornyok gregorián zengése zsong át
idegeinken, melyek, mint a hárfa
felajzott húrjai, várták e zsongást —
tán visszalop a tünde ifjúságba!
Emlékeinket koszorúba fonják
körénk a fák. Ódon barokk szobákba
kukkantunk be. Nagy ráamákból ragyog ránk
a lány, ki mintha még a csókra várna,
mellyel adósai maradtunk hajdan,
oly epedő önkívület a szája
s úgy fellobog ez álmodott viharban
zöld szeme lángja, bronz haja csigákra
szakadt szikrázó áram-villanása,
hogy bővölten állunk a kapualjban.

II

Bolthajtások keresztkötése pántol,
köhintésünk macskakövekre koppan.
Túláradón zokog a zongorából
egy régi dal, fürdünk az ó szagokban.
Dohos pincékből, hordók bő hasából
rég eldugult esztendők íze csobban.
Égből, tetőkről, fákról zeng a zápor,
dagad az emlék, ömlik patakokban!
De becsukódtak előlünk a drága,
az ismerős, az ígéretes arcok
s egy kéz sem int, mely egykor kékre fázva,
apró, kockás ernyőt fölénkbe tartott
s e vasveretes kapukat kitárta.
Leányok, régi lányok, merre vagytok?

III

Késő, bolondság. Eltűnődve hosszan
ne gondoljuk a hajdankori pajzán
percek nőire! Vaksötét zugokban
ül mindegyik, barázdákkal az arcán.
Legfeljebb ifju lányaikra lobban
tekintetünk, kik ránk pillantanak tán
tűnődve és elfutnak. — Lám, e kortyban,
itt van a régi íz, a butykos ajkán!
Hozzánk illő igaz szerelmi csókban
feledkezzünk belé, kínálja száját!
Varázslat árad bíborszín borokban.
A torony megemeli kupoláját,
köszön, hajlong, dereka beleroppan
s kapuk, sikátorok karjuk kínálják.

IV

Nekünk már ez dukál, fiúk. Forogva
lengnek a fák, bronz keblüket kitárják.
Dőljünk e kecskelábu asztalokra,
feledjük éveink sebes futását.
Boruljunk bölcsen e fanyar borokba,
nem rólunk álmodoznak már a lányok.
Zengvén a holt időt, a toronyóra
dalunkba fonja méla kondulását.
S a kapualjba, gyémánt glóriában,
egy tündér lép be, láng-szatyorral karján.
Alakján, hátul, végigönti lágyan
fényét a nap. Selyem ruhája halvány
világoskék szűrőjén át vidáman
ámulhatunk ruhátlan árnya rajzán!

1957. október 17–19.

(megjelent: *Emlék és intelem*, 1960; Aszú, 1967)

Évfordulóra

Tündéri hajnal, ó, megátkozott,
megtagadott s elárult őszi fény!
Emléked sincs, csak pernye és mocsok,
mely ott kavargó kútjaink vizén,
ételünk s italunkat mérgezi.
Csak a mélyről jött sóhajok, jajok!
Kialudtak tűzhányód fényei
s a hősök mind szajhák és tolvajok!
Háromszázhatvanöttször megmerült
árnyékban és ragyogásban a Föld —
de ezerszer sötétebb lett egünk,
hogyan reményünk ezerszer rombadőlt.
Az ember énjé kétfelé hasadt,
homlokán hordja bíbor szégyenét
s már szebbik arcát belül óvja csak,
hol szelleme virrasztó mécse ég.

*1957. október 23.
(megjelent: Naplók, 2014)*

Kodály Zoltánhoz

Ezüst utakon aranyos szánnal
szaladnak pejlovak.
Subás angyalok éneke szárnyal,
por-havak hullanak.
Felemelkednek billent sisakú,
roggyant falú tanyák,
szikrázó égbe repül a falu,
az ég tükrében megnézi magát.
Elmosolyodik, könnyét titkolja,
rejtegeti, mintha
szabályok szoros szíjaiba volna
zabolázva kínja —
a sok vérivó század keserve.

Zenét, zenét küld néked a világ.
Csobogva, csengve
ölelkeznek örök melódiák,
könnyek dobszava koppan,
nevetés réztányérja rezeg,
húrok pengnek a Holdban,
csengetyű-vizek, orgona-szelek,
fuvola-nádak, bőgőszavu fák
muzsikálnak felzaklatottan,
felzeng az elemek
áradó kórusa —
minthacsak zene volna a világ.

Huszedik század!
Csodák és diszharmóniák
bomlott százada!
Elküldte két fiát
e kicsi nép is — micsoda
vulkáni muzsikának
izzása, mely itt föltör
féktelenül a földből!

Pedig már szinte feltéphetetlen
pecséttel szánkon,
éltünk oly pusztaságon
hol szégyen volt a szó.
Rekedten
kurjongatott a könnyű felszín és
hogyan dohogott a mély!
Hogy kellett ide az epés,
láng-szító szenvedély,
amivel jöttél ismeretlen
századok izzó kráterein át,
s muzsikát, muzsikát
hoztál magaddal mákony ellen,
virrasztó Szellem,
ki megzörgetted ablakainkat
s kihívtad
fiainkat, leányainkat —
Mindenkié a muzsika!
S a gúny és közöny süket légkörét
kristály zene szaggatta át.

Számlálhatatlan sereg lép köréd,
 hogy benned tisztelje magát
 s köszöntsön téged,
néma nyelvünkre bűvigét adó,
 vígasztaló,
ki föld-közelben, ember-közelben
 szállsz a szelekben,
ki ezt a vihar-szaggatta népet
 kísérted
árnyas esztendőők lágy öbleibe
 vagy a keményebb
 éghajlatok jégmezeire — ⁵
ahova rendeltetett mennie.

Varázslatos dallal vitézlő,
emberségünk hevét idéző
Krisztus-arcú Bölcs, Ezüstszakállú,
ki leszálltál a föld mélyeibe,
hogyan betemetett és elfeledett
kutakból felhozod az élő vizet,
fáradhatatlan és nagyálmú —
neked egy nemzet köszöni végül,
— ki egykor szinte magába roskadt
s majd elfeledte anyja énekét —
 hogyan menedékül
a fényes Összhang pajzsával óvtad
és messzire kiáltottad nevét.

1957. november 12.
(megjelent: Hazai táj, 1961)

⁵ E három sort 1957/58-ban cenzúrázták, módosítva jelenhetett meg. Valószínűleg ez a cenzúrázatlan változat, vagy esetleg a következő:
árnyas esztendőők hús öbleibe
 vagy az itélet
 mezeire —

Egyedül

Fáradtan ültem félúton a földre
és elnéztem a beborult eget.
Szörnyeteg ágak néztek rám röhögve.
Az út vége a sűrűbe veszett.

Elszakadtam valahol a seregtől,
mely vezértelenül bolygott a láp
útvesztőiben. Hasztalan verem föl
kiáltással az alkonyt s éjszakát.

Így ért a hajnal. Egyedül maradtam.
Már messze járt s új útat tört a had.
Csak a süket csönd nyüzszített alattam.
Rejtelmes dzsungel fedte útamat.

Bármerre léptem, vad bokrok fonódtak
sűrű sövénné körülöttem és
falombokból suttoztak a halottak
s faodvakból füstölt a nevetés.

Szégyen sütötte arcomat. Szívemből
sisteregy ki-kicsapott a kín.
Vártam, a szélben az ég sátra feldől.
Gyökeret vertek lépő lábaim.

Tudtam, valahol mégis át kell törjek,
el kell érnem a messzetűnt hadat,
hogymeglássam a lágymosolyu földet
a bíborfényű csillagok alatt. ⁶

1958 február 16–április 30.
(megjelent: *Emlék és intelem*, 1960; Aszú, 1967)

⁶ Az utolsó versszaknak ismeretes variánsa, nem tudjuk, mi okból nem jelent meg:
*Tudtam, valahol mégis át kell törjek,
le kell vágnom a sárkány hét fejét
s megkeresnem a szem-nem-látta földet,
ember-nem-járta kertek édenét.*

Éji töredék

Fölöttem fürge írógép kopogja
a szív szabálytalan ütemeit.
Mint vért az ütőerek, akadozva,
majd meg-megiramodva csörgetik
a fémbetűk a fogalmak futó
csermelyeit. Ó, csobogó serény
igyekezet, soha ki nem fogyó
konok remény, hogy írigyellek én!...

Hinárként rámtapad a némaság,
s a vád, ha szólok, mutogat felém.

A nemes ügy, melynek szolgálatát
vállaltam egykor — ne volna enyém?

Nem mesterség, tudtam, de küldetés,
nem játék volt a szó, de legbelül
fakadó hit — jaj, verekedtem és
gyötrődtem érte olykor emberül!

Elült a szél. A hajnali derű
pontos és józan szavakra tanít,
hogy daloljam a lélek egyszerű
örömeit és szorongásait.

1958. április 29.

(megjelent: Emlék és intelem, 1960; Aszú, 1967)

Zokogás

Elmentél már tudatod nélkül
vitt előttünk a fekete hintó
aprószemű eső egésznap
szívszomorító
a csírizes nehéz rögök
cipőre ásóra rátapadtak
feküdtél deszkában
gyűrűjében néma csapatnak
a döbbenet dárdái meredeztek
senki sem szólt a lucskos ég alatt
ó ha nem volna pap ki elmorogja
a búcsúszavakat
jó lett volna a hit ökleivel
dörömbölni lelkiüdvödért
de értelmünket is szétmosta az ég
nem nyúltunk rögért
iszony riasztott a nyálkás földtől
borzongtunk a kitátott szájtól
ki érti a halált
a lucsokban
féltettünk megfázol
mert nem hittük hogy magadat a föld
férges és süket gyomrába ásd
s ne halld az eső rácsai mögül
a férfizokogást

1958. június 29.

(megjelent: Emlék és intelem, 1960; Aszú, 1967)

Nem lehet hűtlen

Nem lehet hűtlen a levegőhöz a madár,
a fa a földhöz, a vízhez a hal.
Mereng az ember, szétnéz a tájon, messze jár,
haja fehér lesz, mosolya fanyar.
A tengermélyről nem buknak fel az áhitott
szigetek, hogy megpihenjen a szív.
A számum felperzseli körülötte a pázsitot,
vértengerek korallzátonyai,
városok üszkös falai ejtik fogságba.
Az álmok sorra elfüstölögnek,
mindnek kiderül használhatatlansága.
S feje tisztább lesz, lelke könnyebb.
Vésőt fog végül, a fát faragja s úgy ébred fel,
mert majd magáratálál,
egy reggelen, hogy zeng belőle a dal:
Nem lehet hűtlen a szabadsághoz az ember,
ahogy nem lehet a levegőhöz a madár,
a fa a földhöz, a vízhez a hal.

1959. április 18.

(megjelent: *Emlék és intelem*, 1960)

Apróhirdetés

Kiadnék egy szobát, hozzá budai csendet.
Jó levegő, rigófütyű, gyémánt hajnali harmat.
Akit fáraszt a hajsza, álmába is becsenget,
jó pénzért megkaphatja a bársonyos nyugalmat.

S ha még ez sem elég:

eladom a szorongás szeggel kivert vaságát,
a szégyen égető bélyegét homlokomról,
az összetört remények szürke szomorúságát,
az örömet, ami elvesztésemre tombol,
szívem nyitott sebét.

1959. július 7.

(megjelent: Égen-földön, 1964; Aszú, 1967)

Gótika

A kanonok cicája a kis lírai szoprán,
ezért énekli mindig az Áve Máriát.
Csak révbejut a kalmár, a jó szelet kifogván,
rakott hajónak hódol a hívságos világ.

A hittagadó elment világgá, hogy napestig
gyűjtse szíve fölé Albion aranyát.
De nem különb az álszent, ki rázza ronda testit.
Vízözön kéne? Őket várja az Ararát!

Kelyhére nézve egyik lilium mint a másik.
Bujálkodókon ítél, megesik, a bíró.
Zsolozsmázik a ringyó s éjjel ördöggel párzik.
Szerte tüzeket gyűjt a szent inkvizíció.

A jámbort káromlásra kényszeríti a foglár.
Püspökök trágár nótát dalolnak részegen.
Te higgy azért örökké s bármily dologba fognál,
folyvást függjön szemed az örök életem.

1959. július 7.

(megjelent: Emlék és intelem, 1960)

Eső

Két napig, éjszaka is, mord várakozásban a felhő,
mintegy leshelyen, ült a Badacsony tetején.
Mint vén kotlóstyúk a szakajtón, költve csibéit.
S mára csipogva szalad szét a tavon az eső.
Kis buborék-szemeket szedeget, megvillog a csőre,
felcsipi jókedvünk fényes arany bogarát.
S bár a lassu hajók magukat ma rekedtre dudálják,
megborzong s ki se néz a kikötőbe a lány.
Annak jó, kit a párja lágy ölelése melenget,
ráborul a szerelem, mint fűszer-illatu ég.
Engem egyfelől érc-sulyu gondok talpa tiport meg,
másfelől árva vagyok, mint a szedett szeder-ág.

1959. július 20.

(megjelent: Emlék és intelem, 1960; Aszú, 1967)

Hopszassza

Bánfalván, egy kocsmá szűk udvarán,
kényesen karunkba fordult a lány.
Az alkony szórta a foszfort s a ként,
keringtünk megbomlott körhintaként.

Könny nélkül zokogó sramli-zene
volt kamasz vágyaink kísérete.
Dob tombolt, rikoltott a klarinét —
az ember, hej, kinek adja szívét?

Megizzadt arcába réz-szőke fürt
lobogott Rézinek, a messzetűnt
leánynak, akinek emléke sincs
egyéb, mint e fényes, kicsike tincs.

Hej, hóha, hopszassza, víg, csalfa lány!
Hajnalig sem térünk haza talán.
Látnának — pohárra, leányra mint
hajlunk mi — szigorú tanáraink!

Karjába kapott s kitárta szívét
az oldott, kurjantó, must-ízű lét —
szürcsöltük recsegő romantikád,
vaskos és bővérű paraszt-világ!

Keringtünk megbomlott körhintaként,
szórta ránk az ég a foszfort s a ként
és csaknem ölünkbe hullott a lány,
Bánfalván, egy kocsmá szűk udvarán.

*1959. október 12.
(megjelent: Hazai táj, 1961)*

Villámok útja

Élünk, sorsunk szerint. Emez magának, az
a felszín felszedett szólamaival ajkán.
Kékebb s világosabb a fény, mely ránk havaz
neoncsövek hideg íveiből. S ki halvány
arcával elmereng, ki a tömegben ül,
a villamosokon — bár szelvényét kihúznák! —
ki elszundít kicsit s merev ujja közül
ernyedten földre hull a délutáni újság —
gondol-e arra, kit a méltatlan halál
szakított el, akit falak közé beraktak
vakbuzgó mesterek — ne dőljön el a vár?
Feledjen, akinek szívére kéreg alvadt!
Engem meglátogat álmaimban szegény
barátom, ki csomós köteleit eloldá⁷
s a jeges úrbe tért, a megszökött remény
nyomát keresve ott, s vált kozmikus korommá.
Az évek illanó fényköde fogta el,
mégse feledhetem nap-arca lobogását.
Éjente félelmes dalokat énekel,
villámok zegzúgos útja fut homlokán át.

1959. október 23.⁸
(nem jelent meg)

⁷ E két sornak ismert egy változata is:
Engem meglátogat álmodban a kemény
férfi, aki csomós köteleit eloldá

⁸ 1966 körül átdolgozva; itt az eredeti változat alapján.

Márka

Hová lett Márka, ki Dóra néni
tánciskolájában bukkant elém?
Merre lobog hajának sárga réti
boglárka csokra? — Ó, szegény, szegény!
Nagy, kék szeméből szakadatlan omlott,
csörgedezett a kín forró ere,
legalábbis így él bennem e boldog
kezdetű évek emlékezete,
e két év, melynek lángja-húse ő volt,
egy kábító, liliom-illatú
kert közepén aranyló szőke fény-folt,
szellőcske, melyet erdők árnya fű.
A Károly-torony tetején ragadtam
magamhoz őt egy csókkal, zúzmarás
ezüst-erdő koszorúval alattam.
Felszikkasztott, mint csillag-lobbanás.
Úgy emlékszem, harmadik évét járta
a szürkéknél, kereskedelmiben.
Találkánk sokszor nyúlt az éjszakába.
Sokáig szeretett és oly hiven,
hogy nekem is fájt elszakadnom tőle,
két év után, hányt-vetett és remény
nélkül való sorsomban, esztendőre,
ahogy leérettségizett szegény.
A Tómalomnál hevertünk a fűben,
fürdőruhában, a föllobbanó
vágy paraszában, egymásba merülten
s eltikkadó torkunkra forrt a szó.
Mondják, nőül ment valami Lajoshoz.
Tizenkét év elnyelte nyomtalan.
Mint foglyot, aki súlyos láncot hordoz,
így látom őt, ki mindig maga van.

Talán azért, mert adósa maradtam,
amit soha le nem törleszthetek,
mert kínok s gondok vas igája rajtam
s fenn üdvömet elorzó zord egek.

1959. október 25.

(megjelent: Égen-földön, 1964; Aszú, 1967)

Négy év

Kioldják erezett ernyőiket merengve
a fonnyadt levelek s leszállnak imbolyogva.
E tompa fényű ősz, mint csorba élű penge,
lemetszi látköröm széleit s most a csonka
táj forgat tenyerén, megnéz, fölemel engem.
Mint úrhajós, szorong szívem a kék magasban.⁹
A józan számvetés indított cselekednem,
járok a köznapok gondjaival agyamban,
élek, ahogy a nép, oly törvények parancsa
szerint, amelyeket nem lehet félrevetni.
De nem vagyok kezes önmocskolásra, sarcra.
Ó az az ősz! Ma is lobog vér-könnyes arca,
míg elnyúlt lapjait a gyors idő elejti.
A kint s a haragot nem lehet elfeledni.

1960. október 23.

(átdolgozva: 1960. december 15; az átdolgozott változat *Őszi számvetés* címmel megjelent: *Hazai táj*, 1961)

⁹ Az *Őszi számvetés* c. változat innen kezdve tér el:
*Szegények zord szava indított utrakelnem
ormok felé, melyek aljában zúg a katlan.
A völgyeket a köd megülte, de tudom, hogy
elérem a havas csúcsot, ahol a homlok
az ég boltját veri s kigyúl az ember arca.
Mézet és áfonyát hoznak felém a medvék,
de én küldőimet szólítom, ne feledjék,
hogy nem vagyok való se alkura, se sarcra.*

ÉGEN-FÖLDÖN

Az ácsolatnak

Az ácsolatnak lelke van bizony!
Nyögve, jajongva, sóhajtozva lázad.
Pattog, recseg, s olykor a xilofon
üveghangján peng a földmélyi vágat.
Vállukra emelik a zúgva zengő
bányafák a kőzetek omlatag
terhét, s ide varázsolják az erdőt,
kínjukban, a szörnyű nyomás alatt.
Cseng, csattog és zihál és sistereg
a rostok ernyedő kohéziója,
de mindhalálig szálegyeneseek
a fák, nem látod őket meghajolva.
Megtört derékkal rognak végül össze,
e szénné sajtolt ősvadonba veszve.

1961. január 23.

(megjelent: Égen-földön, 1964; Aszú, 1967)

Pántolj engem két karoddal
Ime ordasként hajszol a kín
Sejtjeim roncsolja sok baj
Ostromolnak gyors éveim
Sátorként borulj rám, fedj el
Símogass könnyű kezeddel
Altass el engem daloddal

[1961. február 13.]
(nem jelent meg)

A hitvalló

Én százszor inkább vállalom a gyarló
próbálkozást, a tévedés iszapját,
hogysém közönybe takarózzam.
Kik a hit súlyos tömbjeit kirakják
hajóikból, azokat föltarajló
habok dédelgetik s valóban
könnyebb nekik — de van-e örömük?
Eszmék nem csalják zátonyokra őket,
szirtek közé sem hívja a szirénhang,
s bár van okuk nevetni rajtam olykor,
nem irigylem a folyton kételkedőket,
mert éjük-nappaluk

kifolyt bor,

kihúnyt parázs,

kopár föld,

árva parlag.

De engem új s új csillag, szűz remény hajt
s Kolumbusza vagyok magamnak.

Meglehet, hogy könnyebb nekik,
mert elkerülik az úttalan tájak,
a csapdák és a nyársak
veszélyeit,
de nincs és soha nem lesz igazuk,
mert levetik
az egyetlen köntöst, amit emberre szabtak
az emberarcú istenek,
s vakok és süketek maradnak
mindörökkön-örökre,
ámen.

1961. júníus 28.

(megjelent: Égen-földön, 1964; Aszú, 1967)

Szilvaevő

Mint egy fehér madár, mely csattogtatva szárnyát,
leszállni készül egy hamvaskék szilvafára,
úgy járt a bajsza föl-le,
míg fürgén rágott horpadt, foga-hullatta szája.
Mit kívánnak a vénék?
E kék szem járt körözve,
elárulván az ember egyetlen, kurta vágyát,
e sajnálnivaló, megindító kívánság
beszűkült örömét, amit még ad az étek.

Így jött a pincemélyi műhelyből, föl a fényre,
szédülten, mint az őszi légy.
Jobbtenyerén a tányér, rajt' falatokra tépve,
kenyérből s húsz szem szilva. Baljában ócska kertiszék.

Meg-megroggyant a térde,
s meglebbent enyvzagú, valaha-zöld köténye,
ahogy patkányai közül feljött a lépcsőn,
s a mellékutca kékes benzinkodéban ült le,
a fal mellé, a napra,
járókelők kíváncsi tekintetét kerülve,
kiknek cinkos szeme rávillogott megértőn:
íme az ipari fejlődés öregapja!

És föl-le járt a bajsza, sapkája kajla sildje,
s olyan komótosan ette a szürke szilvát,
hol motor pöfögött, ószeres kiabált,
s az út két vége közt járművek fékje sírt át —
csak ült s evett mohón, egyszer föl nem tekintve.
Mint egy fehér madár, ősz bajsza föl-le szállt.

Bütykös kezén, fakó arcán a fürge század
csomós deszkáinak, odvas pincéinek
története merengett,
s városszerte a gyáarak,
egy adott jelre, érte kiabáltak, —
de ő maga köré fonta az őszi csendet,
jeleztén: semmi őt már nem rendíti meg.

Szilvát s kenyeret majszott s egyedül volt egészen,
mint egy öreg paraszt, kinek
estefelé rigók röppennek nyítt szivében.

1961. október 1.
(megjelent: *Égen-földön*, 1964; Aszú, 1967)

Szerelem, gépkocsi

Egy zümmögő doboz lóg a fiú kezében,
belőle egy brazil énekes kiabál.
A lány egészen
olyan mint Sophia Loren.
Csípőjét úgy riszálja, akár egy szenegál.
Lépeget gondolat nélkül s oly kényesen,
mint egy kancacsikó.
A fiú gépkocsikról álmodik,
s ha szól, ezt hajtja csak, legfeljebb a mozit.

Olyan fiatalok,
s oly szépek, mint az állatok.

A zümmögő doboz helyettük is beszél.
Beszél és énekel, no lám,
nem kell szót vesztegetni az érzelmekre sem.

Zizeg a falevél, szalad a zerge szél.
Jaj, anyám!
Szerelem, gépkocsi, gépkocsi, szerelem.

Számol a logarléc, a gép.
Elvégeznek helyettünk minden műveletet,
fejnek, gondolkodnak és muzsikálnak,
lefordítanak minden idegen szöveget
műszerek, masinák, okos konstrukciók.

Nem kell zenélni, énekelni többé.

A zengő kis doboz dalol eszeveszetten.

Az ember megérheti még,
hogy vers is létrejön valami szerkezetben,
ha kell valakinek ilyen haszontalanság.

Lehet, hogy nemsokára gombnyomásra
sorjáznak majd elénk elvégzett dolgaink.

Nem számol, nem dalol az ember,
nem udvarol manapság,
de rácsavarodik növekvő árvasága.

Hintáz a csöpp doboz és kornyikál esengve.
A lány, mint Sophia Loren.
Szerelme gépkocsi, nincs szó a szerelemre.

Sugárhajtású gép zúg, de már nem látja szem.

*1961. október 2.
(megjelent: Égen-földön, 1964)*

Két hangon

Szalóki úr világraszóló
semmiségeket mond s a nő
kacagva felszökell a holló
égboltra lepkeszárnya nő

Sziporkázik fecseg kibomlik
a boldogság a szesz tömény
A kürtszó-attak összeomlik
a ricsajok tűzfüggönyén

Két konyakot főúr

Azonnal

Palack durran hang-búborék
Feltöltődik a hélium dal
anyagával a ballon ég

Nehéz beszélnem és hallgatnom is nehéz közöttetek, kiket
kimért sorsotok megkimélt a halál vas-záporaitól, a röppálya-in-
dák hegyén kicsattanó vérrózsák iszonyatától, a veszni induló
szegény bakák kínjaitól.
Ég veled szentem, engem a kegyelet el sem lapátol!

A szaxofon bög Ég veled John
már másnak adtam szívemet
Felnyög a vézna vágó a bendzsón
Ég veled ég veled ég veled

Láttál-e már kánikulában háromhetes holttesteket?

A dobszó felrepül pörögve
kürtszó rikolt utána kap
Vadász úr ráhajol a nőre
mézbarna vállába harap

Különböző alakzatokba dermedt holtak lebegnek, tág szemek
rezdületlen kék golyóival, vicsorgó szájak, múmia-kezek, a bőr
megfeketedett hegy-völgyein, fogak közt futkosó döglegyek szik-
rázó légióival. Egykor egy hetyke harcidal petézte őket a naftalin
illatú kincstári öltönyökbe.

A dobszó felrepül pörögve

Marina Marina Marina

A szőke lány szájszögletén
látszik ha még egy kortyot inna
Szalóki úr se volna vén

Marina Marina Marina

A hulla felfuvódik, szállna föl. Megfeszült bőrén a szivárvány hét
színe tündököl.

*1962. augusztus 19.
(megjelent: Égen-földön, 1964)*

Üröm

Fehér örömmel teli tájai gyermekkoromnak
beborítjátok fél Európát
Bennetek bölény bánatok farkas éhek forognak
s nyugtalan szinkópák
bőgik halálíg
a társkutató vágy
litániáit
mígnem az idő bezárja ajkam két husos szirmát
s egyetlen kemény vízszintes jelzi egykori számat

Fehér örömmel teli világnagy
mezőn mezítláb
futok utánad

*1962. december 28.
(megjelent: Égen-földön, 1964)*

Égen-földön (részletek)

Delelőn

(1953. december 26–1954. január 5.)

1. Ötven fenyőm: kerek kis erdő.
Akácfa, nyárfa elvirít,
lombja szétfoszlik, mint a felhő,
mindig öregszünk egy kicsit.
Csak a fenyők őrzik a házat,
kivont karddal — ó, kis, kemény
tűlevelek: hűség, alázat,
pusztíthatatlan jó remény!
2. Orgonalevelekre füsttel
írom bokros bánatomat,
nyírlevelekre színezüsttel
vésem fel boldogságomat.
Szerelmemet akáclevélbe
fűttyentem, hogy vidáman élj,
gondjaimat juharlevélre
karcoltam, fujja el a szél!

Tenger

(1963. augusztus 18–22.)

5. A tenger volt gyerekkoromban
a vágyak vágya. A szabad
képzelet kék virága lobban,
fűszeres illatú szavak,
távol világok titka bűvöl
nevedre is, tenger, kinek
ölében rejtezik ezüstből
épült várával a Sziget.
6. Ma már a Balaton a legszebb.
Hogyha előlről kezdeném,

elvonulnék virága-metszett
világomból, hajóslegény
lennék e kis játék hajókon,
tudván immár: csak az a nagy,
amibe biztosan fogódzom,
ami derűt, nyugalmat ad.

7. Ültünk a parton, őszebe hajló
időben, amikor a nap
utóljára fogja aranyló
tüzét marokra, bágyatag
bogarakként, búval szívünkben,
ültünk és szürcsöltük a fényt,
ültünk nyugtalanul a fűben,
már a menetrend rabjaként.
8. Nemcsak a súlyos egyedüllét
szakadt reám, de szántalak,
tán feláldoztad lelked üdvét,
hogyan jusson olykor egy falat
szeretet, boldogság – nyugalmad
veszett oda végképp, szegény,
lehattél volna tiszta harmat
az isten búzamezején.

*

19. Idegenben, gyerekkorában, *(1954. január 25.)*
mit olvas az emberfia?
Egyetlenegy könyv volt a háznál,
egy magyar könyv, a biblia.
Végigolvastam az egészet —
s mintha a vízözön előtt!...
Érzem a szédítő vidéket,
a sós tengeri levegőt.

28. Meleg vagy, mint a nyári este, (1953. december 29.)
hús, mint az erdei patak.
Édes vagy, mint az ért cseresznye,
keserű, mint a szilvamag.
Ha vélem vagy, eltelnék hosszú
órák, míg megszólítalak.
Éles körömként ér a bosszú —
szenvedek, hogyha messze vagy.
44. Körülvették a mént s a kancát (1953. december 30.)
a röhögő, pajzán bakák,
s a csődört váltig biztatgatták,
de az megszégyellte magát,
tüze kihúnyt, lassult a vére,
páncélba fogta őt a jég,
nagy, józan bánat ült szemére,
lógatta kedves, szép fejét.
54. Szabad, nagy lélekzettel szívlak, (1954. január 3.)
te kristálytisza tű-hideg,
fájhatsz tudómnak, csontjaimnak,
nem fogadok szót senkinek,
ki óvna a rideg valóság
nyers és kemény pengéitől.
Egyetlen fegyverem a jóság,
egyetlen pajzsom az idő.

Strófák anyámról

(1963. augusztus 14.)

82. Hat kilométer télen-nyáron,
oda-vissza az istenig.
Egy kenyeret cipelve, három
kilónyi lisztet — mit segít,
hogy kilenc ágba folyt az élte?
Négyet lemetszett a halál,

s az öt élő szétment a szélbe.
Gyereksírás öt hangja száll.

83. Ne szóljátok meg, szitkozódott,
mikor meg kellett vennie
a búzát, hogy beadja. Oldott
zsákkal futott: nincs semmije!
Mutatta, hogy rádől, a házat,
s egész múltját, a tenyerén.
Ki annyit szolgált, a gyalázat
bélyegeivel járt szegény.
84. Mikor eltemette apánkat,
ráterítette a magány
hús köpenyét, elnézte fáradt
szemmel a tó szép halavány
visszfényeit az ég azúrján,
s elmerengett a négy legény
s az egy szem lány gyermeki múltján.
Így élt a világ peremén.
85. Megtöretik földszínü teste,
de szelleme még oly erős,
mint aki titkon összeszedte,
mit elveszített ezer ős:
a bölcsesség magvát, a súlyos
akaratot, a tömb hitet,
hogy eljusson az igaz úthoz,
kit az isten sem segített.
86. Világ öt zugába, öt ágba
osztja magát a jó gyökér.
Addig gyerek, védett a háta
az embernek, míg anyja él.
Utóvéd lettél a nyomunkban

futó halál ellen, mama!
Lobogj, ha én régen lehulltam,
egem leghívebb csillaga!

Képek

(1963. augusztus 15–18.)

94. Jó mesterség, tudás, gyakorlat
szentháromsága sem segít,
álmok, hitek kővára porlad,
s elküldi fegyvereseit
értünk is végzetünk. Sietve
kapkodnánk, s már nincs haladék,
az eb telünk-nyarunk megette,
irgalmatlan üres az ég.

95. Reményeim nem fogta rozsdá,
ujjaimon madárka ült,
ékes hangon nevem dalolta,
aztán rikoltva elrepült.
Megvillan olykor szárnya tolla,
s elillan, mint a kósza szél.
Futok utána felragyogva,
s fejemre hull, hull, hull a dér.

*

107. Egy asszony, zöld selyemkaftánban, *(1954. feb. 2.)*
mosolygott a jurta előtt.
Szinte gyökeret vert a lábam —
valahogyan ismertem őt.
Bujkált bennem az ősi ének:
— Szép csillagom, meglátlak-é?...
Fúrótornyok zúgták a szélnek,
hogy a jövő a bátraké.

117. Ó, férfikor, érett emlékek, (1954. január 5.)
fanyar, kis örömök kora,
szép delelő, nagy szenvedélyek
egyensúlya, bölcs mámora!
Gordonka, kürt, hegedű hallik —
egy kissé hadd merengjek itt!...
Napom már délutánba hajlik,
de még sokáig melegít!

Hegedűkészítő (1963. augusztus 21–23.)

120. Motort szerkeszt és rádiót gyárt,
azzal a hat elemivel,
s egyszercsak a hangos, habos fák
hódítják meg, vésőível
s bicskáival készíti első
hegedűjét, e primitív
hangszert, amelynek messzezengő
szavára megremeg a szív.

121. Öcséimet világba szórta
a nyers szegénység, Pityu egy
francia bányában rakodta
s fejtette, később, a szenet,
Calais-ba gördült át vikendre,
s megríkatták őt egyszerű
dalok, a rádióban, este:
magyarul sírt a hegedű.

122. A háború szele sodorta,
kerékpáron, újból haza.
A sors egyéb szakmákra fogta,
de drága hegedűk szava
és fák zúgása szólt az évek
hegy-völgyein, a viszketeg

DELELŐN

- 139

állunk a gyöngyház-szín tavaszban,
barackvirágok szirma száll,
s a szív úgy érzi, halhatatlan,
elszáll fölötte a halál.

*1953. december 26–1954. február 5., 1963. augusztus 15–23.
(megjelent: Égen-földön, 1964; Aszú, 1967)*

Tánc

Hajó hajó után fut a tó zöld mezején,
és felhők űzik egymást lepleiket levetve.
Ágaival motozza párját egy nyír-legény,
s rádőlnek mind a ketten az égi kerevetre,
majd felpattannak újra, járják tovább a táncot,
ahogy a szél dudál és kínozza kürtjeit.
Halak hideg szemében felizzó fényszilánkok,
a telt időben ők is örömeiket lelik.

Halcsont akadt a torkán, cikákol egy kutya,
az alkonyati szél szőrébe belemarkol.
A sétálók megállnak, hallgatva a buta
szöveget, álmaikban a nő majd kishalat szór.
A vendéglő előtti lámpák fénykúpjaikkal
tapogatják a lábak s karok rángó husát.
Kürtök réz-foglalatban nyújtják: íme a víg dal.
Dobok pergő esőjén mámor-madár huz át.

A sétálók megállnak, mind egy-egy pillanatra
gondolnak tovalépve álmaik szőnyegén.
Az irigy vágy az erkölcs sztaniolába rakva
zörög a bámuló vén pergamen tenyerén.
A sétálók megállnak és elindulnak újra.
Suhog a szomorúfűz százötven ostora.
Bolond fiúk susognak, bokrok mögé lebújva.
Esti sétára indul a leányiskola.

Elöl megy a tanárnő, utána hetven kislány.
Tövisesek s virágzók, mint egy élősvény.
Tánclépésben vonaglik tanárnő és tanítvány,
szemeik ott kopognak a tánc-tér négyszögén.

Ha itt egy vetkező-sztár éppen porondra lépne,
a fojtott parazsából fellángoló zene
észvesztő ütemére,
azt hiszem, valamennyi vetkőzni kezdene.

*1964. április 24. vagy 27.
(megjelent: Aszú, 1967)*

A nyár vége

Az ősz ott ült a kertek alján,
a szőrért nyalta. Arra várt,
hogy felküldje epedve halvány
kék sóhajait a katáng,
hogy teljes pompáját elérje
a nyár, a gondtalan öröm,
mordult, csaholt, felgyűlt a mérge,
s átlépett a kelő ködön.

Hideget sóhajtott, esőket
fröcskölt, a reggelek alá
deret terített, levegőt vett
és lebukott a víz alá,
töviseket rakott a tóba,
böködte tűivel a bőrt,
majd nyájas arcot öltve, róka
mosollyal a tópartra dőlt.

Már tudtuk, vége van a nyárnak,
egy nyárnak újra vége van,
dőfhettem a földbe a nyársat,
itt maradtam megint magam,
a szívem elszorult, a végzet
torkomra tette ujjait,
érzékeny gyermekké igézett,
ki mindig sirat valamit.

Láttam, a szörny fejét emelte,
gát csattogott és part szakadt,
néztem a tó színén sziszegve
felém futó hullám-hadat.
Táskát kellett volna ragadnom,
szöknöm, akár a többiek.
Ott vonaglott a nyár a parton.
Elzártad előlem szived.

Mégsem akartam elszaladni,
még tartott egy falat remény,
csipetnyi öncsalás, csak annyi,
amennyit felszít a szegény
nagybeteg is vaksorsa ellen,
kit nem segít se föld, sem ég —
hogy legalább bátran viseljem,
s tán lesz valami menedék.

*1964. augusztus 22–23.
(kötetben nem jelent meg)*

Gyáva

Én nem bíztatlak könnyű életre de az ártatlan
örömök kora ellobogott már
nem vereget majd vállon a vénség kihűl a paplan
kúszó karjaid mint a folyondár
támaszt keresnek de nem lesz mibe megkapaszkodnod
nehéz büntudat mardos halálíg
el nem követett vétkeidért kell járnod a poklot
visszaperelnéd oldott óráid
de életed az egyetlen elfolyt ujjaid közül
üres tenyered hiába nézed
nincs semilyen sors vonalaiban borzas ördög ül
el ne aludjon eszmélkedésed
Mert nem töltöttél színbort szerelmed rézpoharába
sosem tártad fel magad egészen
ügyetlen voltál kegyetlen voltál és gyáva gyáva
egykori üdvöd kerek egében

*1965. február 14.
(megjelent: Aszú, 1967)*

Árnyak

Ez volt a pályaudvar melynek hideg kövén
háltam egy éjszaka húsz évvel ezelőtt
Otthon szép kedvesem a tompa lámpafény
kévéjében aludt álmában szárnya nőtt

A katonákkal és civil menekülőkkel
tele csarnokban engem vérszomjas férgek ettek
de szívemből meleg szökőkút vize tört fel
s hormonjaim közül lányhad futott a hegynek

Most a kifényesített teremben mint harang
kondul az utazásra igazító beszéd
Egy ittas ember horkol két pad között alant
s kövér kisgyermek futkos fürj-hadként szerteszét

Feltartóztathatatlan fut a sebes folyam
elmossa a hadak s halottak árnyait
Feledj ha tudsz merülj vizébe boldogan
A sas még rejti horgas csőrét és karmait

1965. július 8.
(megjelent: Aszú, 1967)

Jóremény-fok

Éjjel szárnyas hajóvá vált szállodai ágyam
cirkáltam összevissza a Finn öböl vizén
Száz gramm vodkát megittam s olyan vidámra váltam
aki szemembe úszott mindnek örültem én

A TIR-be mentünk hárman még célbalóni este
Harasó magyar mondta Pistának egy kopasz tag
Bejött egy kékszemű lány szatyrát a földre tette
puskára hajlott néztük ahol a húsa vastag

Finneket sejtett bennünk hanglejtésünk után
az utcán egy fiú nejlon ing érdekelte
Intettünk tagadólag s csak néztünk rá sután
Nem látunk soha többé gondoltuk elmerengve

S ezúttal is leültünk egy Néva parti kőre
hogya újra tengerszagba mártsuk kíváncsi orrunk
Egy nyugtalan világot szippantottunk belőle
mely tán a Jóremény-fok lágy vizeire fordult

1965. július 12.
(megjelent: Aszú, 1967)

Rend

Örvénylik a nehéz mult A hídon meg-megállva
egy vissza-visszatérő gondolat sujt s aláz
Hány ezer cölöpöt vertek itt a mocsárba
és hány ezer parasztot ragadott el a láz

E tájnál szelidebbet melyik isten lakott?
Csak az önkény a vaskéz lehetett a megoldás?
S a gőg tudott alkotni maradandót s nagyot?
S a rokokó zenének ellenpontja a korbács?

És mégis csak a nagyság maradt meg az egészből
Párizs Velence zárt és derűs arányai
mire a szigorú szem tisztelettudva néz föl
és örömünk szeretnénk szertekiáltani

Az a rend kell a bántott embernek amelyik
kezét széttárja gondot és igazságot osztón
hol dalban és dologban is örömünk telik
s könnyen túladhatunk hajcsáron és poroszlón

1965. július 13.
(megjelent: Aszú, 1967)

Révület

Újra, meg újra meg kell küzdeni,
lehetetlen megtanulni a szakmát,
minden új vers újabb pokolbeli
mélység gyötrelme, izgató magasság.
Szerencséd kimért kegyei szerint
születik a megmaradó s a talmi.
A múzsa elszáll s visszatér megint,
leül melléd a tarkódat vakarni.
Se látsz, se hallasz, egészen beteg vagy,
más bolygón élsz, időérzéked elhagy,
válladon nagy, bíborszín köpenyeg.
De meg sem érzed túlvilági terhed,
míg el nem ég tüze a révületnek,
s leejted fáradt és boldog fejed.

1965. július 17.
(megjelent: Aszú, 1967)

Elég

Kéz s láb nélkül heverték sorban,
volt akinek feje se volt.
Még visszanéztem távozóban.
A vér, mint piros tintafolt
egy papíron, a havon szerte
fröcskölve, szinte égetett,
napokig előttem lebegve
villogott, mint a vészjelek.

A hadnagynak már nem volt orra.
Orra helyén két lyuk s azon
folydogált egy-egy genny-csatorna.
És ment a hadnagy a havon.
Időnként már nem volt eszénél.
Kérj almát, körtét! — sírt, ahogy
fedél alá vert a kemény szél.
Egy szép reggelre megfagyott.

Egy kis szünet volt, felszaladtunk
megfürdetni a gyermeket.
És megindult a föld alattunk,
bombák, süvítő repeszek
recsegték, zúgtak megbomolva,
üvegszilánk pozdorja hullt.
Anyja magához szoritotta
Katit s védőn fölé borult.

Palánk koppant, két láb kolompolt,
kétségbeesve dobta át
az ifjú asszony összeloncsolt
szoknyáját, combjait, farát.
Megállt, hajsoltan, mint a zerge,
eltorzult arcán átszaladt
a hihetetlen perc, remegve
s zokogva állt a fák alatt.

Rémült rohamok, remegések,
jajszó, sírás, mely átcsapott
hegyen-vizen, szívembe égett
lidércek, rossz káprázatok,
nyomasztó képek, villanások,
véres álmok, vészterhes ég
s dúlt föld, kénes gyehennalángok —
nekem egy életre elég.

*1965. július 19. [4. vsz. 1964. október 1.]
(megjelent: Aszú, 1967)*

Fenyő

Kivágtunk egy fenyőt a kertben,
áradt az édes gyantaszag,
elnyúlt szegény hosszan, meredten,
ágai közt szél sem szaladt,
sárgarigók és vadgalambok
nézték jó pihenőhelyük,
erős váruk, hű társuk tarlott,
dúlt testét, ahogy elfeküdt.

Én magam is szomorú voltam,
jobb napokat látott a fa,
itt jártam a táncot bomoltan,
szállt furulyám, füttyöm szava.
Tobozok tobzódtak a dalban,
öröm tündöklött tűk hegyén,
s én ilyen örömet akartam
kigyújtani hazám egén.

Ki kellett vágni a fenyőfát,
úgy megtépázta a vihar,
csonkán, csavart nyakával úgy állt
s intett csüggedt ágaival,
hogy csak érteni kellett: Mért hagysz —
látnom a szégyent és a bajt?
Fűrészkell az ilyen deréknak,
amit a szélvész megcsavart.

Előttem fekszik holt-meredten,
hatalmas, áldozatra szánt,
leölt állat, az árva kertben,
ágaktól-fosztottan, haránt.
Gyantaillat takarja testét,
hirdeti hű természetét.
Várja, hogy végre tűzre vessék,
s felfogja szellemét az ég.

*1965. július 28.
(megjelent: Aszú, 1967)*

Íme az ember

Hátrakötözött kezek és lábak.
Hasára dobva fekszik a földön,
szemüregében a rémület zöld legyei járnak,
duzzadt ajkára kínok gyűlnek, hogy vitriolt köpjön.
Íme az ember, Vietnámban, a huszadik század
második felében.

Fölé magaslik fegyverével a dühös katona,
ágyékon rúgja a tehetetlent,
s kielégülést érez, amiért annak homloka
a fájdalom torz csillagképeit sugározza szét.
Újra belerúg, aztán ütésre emeli a fegyvert.
A kéj egészen elvette esztét.

Íme az ember, íme a század!
Úrhajók szántják a félelmetes egek szűzföldjeit,
s az ember ágyékon rúgja az embert,
ki képtelen már védekezésre,
s akin, úgylátszik, már semmiféle
imádság nem segít.

Ó, papok, akik a szeretetről prédikáltok folyton,
tudósok, akik a józan elme jogát hirdetitek,
költők, kik sírva tudtok fakadni egy széltépett bokron —
s mindnyájan, akik nekivágunk a világ tényeinek,
és a legvadabb anyag is hozzánk kezesül lassan —
mikor fékezzük meg végre véres ösztöneinket
s indulunk el egy emberibb korszak pusztíthatatlan
országára felé, melyet szelídebb
isten igazgat?

*1965. augusztus 6–8.
(megjelent: Szálló magvak, 1969)*

SZÁLLÓ MAGVAK

Profán sirató

Hűség, barátság példaképe —
végül hát ő is itthagzott.
Raknám a rostélyost elébe,
töltögetném a tiszta bort,
csak láthatnám keze kegyelmes
intését, a kereszt jelét,
szidnám s szorítanám szívemhez,
mert rámijesztett az elébb.

Ártatlan kék szeme hogy nem lát,
nem izgatják sülte, borok,
sem a „dudacsöcsű debellák”
s hogy nagy szíve nem háborog —
hihetetlen, hogy a halálhoz
pártol, ki élni így szeret,
zsebében gyömbért, paprikát hord —
hogy' ízesíti az eget?

Az ember meg-megállva sóhajt,
föl-fölidézi verseit,
viseli a rászakadó bajt
s tetteire emlékezik,
mert köznappá hervadt az ünnep,
világ fakult el, csillogó —
ő fogta össze seregünket,
gacsos, lúdtalpu hírhozó.

Profán püspök, annyit bolyongott
e kis haza vidékein!
Újpesti utcák, fóti dombok,
könyörögtek érte, ím:
még itt lebeg keze utolsó
intése, harsány, víg szava!
S legombolyult, mint drága orsó,
ráhengerült az éjszaka.

Valahányszor kisüsti szilvát
iszom és „gatyaszaggató”
zöldpaprikát eszem, kinyitják
szívemben el nem hervadó
kelyhüket emlékezetének
tűzpiros tulipánjai,
s gregorián szól, férfiének,
s angyal száll, zúgnak szárnyai.

1966. július 12–13.
(megjelent: *Szálló magvak*, 1969)

Szikkasztó

Szikkasztó szelek csapkodnak sziven
friss harmatokba buknám boldogan

De lány bőrömrre kérgesül a kín
elhagynak sorra legjobb társaim

Megkeseredik mézizű borom
poharaimat sorra eltöröm

Még fölrebbennek tűzmadaraim
farsangos álmok fényudvarain

De békák ülnek fémkoszorumon
s fekvőhelyemen fekete üröm

1966. július 16.

(megjelent: Szálló magvak, 1969)

Mi óvott téged?

Lépcsőn jött le a havasokból
zsoltár-zúgással a Szamos.
Elnéztük sétálgatva sokszor,
fenyők közt, gyantaillatos
hegyi utakról, tündökölt lenn
a nyír-szegte tört-tükrös ág,
s fel-felnyögött odébb a völgyben
a lidércnyomásos világ.

Még szédelegtem a vihartól,
mint a dérlepte őszi légy
— nemrég tértem haza a hadból —,
de a káprázatos vidék
elfeledtette olykor-olykor,
honnan jöttem s hová megyek.
Felszedegtettem mosolyodból
egy-egy sugárzó gyöngyszemet.

Áldott, várandós ifju asszony,
kiben tejútak, vérerek
zuhogtak életet fakasztón —
szorongva néztem az eget,
áttetsző volt törékeny csöndje,
szörnyű terhével meghajolt,
tépett széleiről dörögve
közeledett felénk a front.

Óvtalak volna óhatatlan,
nem volt seholsem menedék,
veszély bújt meg fában, falakban,
part, szikla hívta istenét,
csattogtak, vijjogtak ziláltan
testvéreink, a madarak,
holt katonák úsztak az árban
a védhetetlen ég alatt.

Mivégre szül nálunk az asszony,
ha katonát csak s özvegyet?
S ki megmarad bár, hogy fakasszon
könnyebb dalt, bátrabb éneket? —
ha fogantatott félelemben,
görcsben hordta az anyaméh,
s ha boldog is, kis részletekben,
mert élte már az ördögé.

Mi óvott téged, milyen eszme,
erő, hit, mikor átcsapott
tűz, víz, pokol fejünk felett s te
átmentetted a magzatot?
Példa voltál nekem, veszendő
világ egének hajnalcsillaga,
tebenned készült a jövő, a jövő,
asszonyok közt áldott anya!

1966. július 21–27.

(megjelent: Szálló magvak, 1969)

Magyar

Nem telt egy rongy basa belőled
másfélszáz gyötrő éven át,
s oly ritka volt a renegát,
hogy névszerint ismerjük őket.

Basa se, bég se, janicsár sem,
hacsak nem kisedeként fogott —
de annál több metszett torok,
de annál több tört csont, kivájt szem.

Biztonságban volt, kit a falvak
rejtettek, kit a rét, a nád,
és annyit szültek az anyák,
maradjon mindig, aki jajgat.

Volt itt gerinc, hajlíthatatlan,
s volt szív is, inkább megszakadt,
ha már nem lelt az ég alatt
reményt sem istenben, se kardban.

S mivégre? Hogy szerte szaladjon
a lelkevesztett maradék,
s jusson, mit bőven ád az ég:
rongy férfi, meddő méhü asszony,

ki multat és jövőt tagadván
s anyja mézízü énekét —
üdvét, elképzelt édenét
keresse mások kertje alján?

1966. július 24–25.

(megjelent: Szálló magvak, 1969)

Könyörgés a fákhhoz

Ti vigasztaljatok
örömet adjatok fák
lobogó nyári szoknyák
boldogtalan vagyok

Csupasz télvégi ágak
kivirágozzatok
s megvigasztaljatok
engem elönt a bánat

Fák görcsös és kemény
testvéreim farönkök
szálfák erdők kidöntött
törzsek göcsörtös ágak
holtotokban is élők
engem elönt a bánat
ti vigasztaljatok

Fák csontos csomós fák
ezerszinű anyag
belőletek szakad
minden ami nyomot hágy
emlékeim egén

nászágyak karcsu lócák
bölcsők derű remény
s apám fejfája szemközt
a füredi kövek közt

Ó bárha üdvösségem
lehetne mennyei
műhely kezemügyében
szerszámok és deli
szálfák rönkök hada —
s a gomolygó verejték
meleg tejillata
deszkák gyantás szaga
szeszes politurillat
felhője álmainnak

Fák ágak gyökerek
évgyűrűk kúsza rendje
öntsétek át szivembe
nagy békességetek

1966. július 26.
(megjelent: Kései ábránd, 1971)

Hamuban

Bablevesen élek öt napja,
nem igazítja kezéd ágyam,
és eltörődöm alkonyatra
magamat őrlő némaságban.

Dolgozom, mintha el akarnám
almavirág mosolyod nyerni,
vizem keserű, férges almám,
legszebb dalom ízét felejtí.

Leveleid zsinórján függök,
zavaros kút ásít alattam,
s a csillagok, hideg ezüstök,
megcsillannak a kék iszapban.

Tengermélyre merült világrészt
fedeztünk föl mi — s jön az óra,
mikor szemünkre hull az árnyék,
és nem fog senki tudni róla.

Ki hajthatná vissza az órát,
hiányoddal hulló időmet?
Hosszú esők neved kopogják,
verik, verik roskadt tetőmet.

Hamut szórok hamvas fejemre,
ülök a sutban, számüzötten,
nyögnek a fák, villan a fejsze,
villám lobog, ég zeng fölöttem.

1966. július 29.

(megjelent: Szálló magvak, 1969)

Rőzselángok

Jázminágot rakok tüzemre
Elfogy szívemnek hű türelme

Ellobognak a rőzselángok
Föld megnyílik pokolra szálllok

Szerelem-ág jázmin virága
Egy kupa bort az ifjúságra

Egy sóhajtást hóbortjaimra
Ne szóljon szám szitokra nyílna

Aki egykor élémbe térdelt
Aranyos trónon üldögél fent

Kinek véres ingét kimostam
Nem ismer meg a villamosban

S felleg-takart köddel kerített
Kiért oltári tűz hevített

Jázminágot rakok tüzemre
Elfogy szívemnek hű türelme

Víg nyaraimmal számolok le
Mellemen döng magányom ökle

*1966. augusztus 12.
(megjelent: Szálló magvak, 1969)*

Szálló magvak

Ernyők, vitorlák dagadoznak,
szárnyas magvakat hord a szél,
borzolódnak a hártatollak,
millió mag száll s elalél,
szédelegve repül magasba,
boldogan leereszkedik,
imbolyogva és bólogatva —
tán hazát is lel némelyik.

Leereszkedik a rögökre
a szél meleg tolla alól,
megfogódzik sokágu körme,
lehull róla vitorla, toll,
befúródik a lágy talajba,
horgas kis lábát megveti,
úgy hajt, susog, akár az anyja,
bár idegen a föld neki.

De a pitypang pitypang marad csak,
magjából nem somcserje nő,
juharfát szül a kis juharmag,
nem vált alakot a fenyő,
nem veszi el lelkét a nyárfa,
és nem cserél a szil szívet —
mindnek megvan külön világa
és nem hódol be senkinek.

Pazarló kert, kis Magyarország,
milyen nyugalom andalít?
S miféle vak szelek sodorják
világgá hűtlen magvaid?
Ó, mennyi elszáll s nem néz vissza!
Alakot vált, lelket cserél,
elfeledi nyelvét, fölissza
emlékeit a kerge szél!

1966. augusztus 18.
(megjelent: Szálló magvak, 1969)

István

Szólt valaki hozzám, nyelvén válaszoltam,
Sértegetett, tettem, mint aki nem hallja,
Nevetett kínomon, vele mosolyogtam,
Kitúrt az ágyamból, bújtam a kazalba.

Elfogta egemet, éj köpenye rajtam,
Dicsőségem vágyta, legyen boldog véle,
Földemből elszántott, kétszerannyit adtam,
Hízlalja potrohát arcom verejtéke.

Ellenség közelgett, tartottam a hátam,
Véráldozat kellett, folyattam a vérem,
Laktam farkasok közt, sok háborúságban,
Csak szentek s bolondok emeltek szót értem.

Mégis aranybimbó fakadt rózsafámon,
Széljárta kertemben ízesebb az alma.
Mégsem szabad nékem emelt fővel járnom,
Bánná ellenségem, elveszne nyugalma.

Keménykezű István, erősek királya,
Ki bíztad ügyedet keresztforma kardra,
Neved napján, íme, rád gondolok, árva,
Háborgó fejemet a porba lehajtva.

1966. augusztus 20.

(megjelent: Szálló magvak, 1969)

Radnai emlék

Amikor feltárult a putri,
könnyű lélekzetem elállt,
először el akartam futni,
mert láttam négy cigányleányt,
lengett rajtuk az egy szál szoknya,
jártak derékig meztelen,
álltam bénára villanyozva,
süllyedt, forgott a föld velem.

Oly szépek voltak mint a hindu
istennők, négy öntött arany
szobor, éreztem, hogy megindul
sóvárgó vérem, nyugtalan
szemmel figyeltem a szakállas
férfiakat, akik sötét
bálványként ülték meg az árnyas
kunyhó négy füstös szögletét.

A lányok lágy mozdulatokkal
íródtak szemlencsémén át
tudatom filmjére, futó dal
búgott föl bennem, szerenád,
míg elnéztem a körte-mellek
rugalmas, könnyed táncait,
karok, vállak, hasak kitellett
formáit, szép játékaikat.

Bronzbarna lábikrák ragyogtak,
ibolyaszín térdhajlatok,
mély éj-szemek, kékfényű holdak,
rózsa-ajkak, csókra valók,
köldök-csészék — s még ami titkolt
pázsit közt, csak a képzelet
bujja kertjeiben virított! —
Megnyílni hittem az eget.

Emlékezetem mozivásznán
megelevenedik a kép:
jár-kél, hajlong a négy cigánylány,
látom mosolygó köldökét.
Mellük udvaros fényű holdját
vad ágyútűz se verte el.
Őket rejtik bimbónyi rózsák,
rigó, csíz róluk énekel.

1967. július 18.
(megjelent: *Szálló magvak*, 1969)

Madarak

Sárgarígó láng-villanása
belekap a barackfa-ágba
s ellobban újra, csak arany
káprázata marad a fán.

Vadgalamb, balkáni gerle
fűzi vágját hosszú fonálra,
hajnaltól-estig krúgatásra,
fut naphosszat üzekedve.

S tegnap meglátogatott egy
kakukk is, vártam, hogy szóljon,
de csak farkát illegette
és hang nélkül tovalibbent.

Madarak, gyermek-álmaink,
sóhaj-könnyűek, lobbanók,
szárnyrakelt égő dáiák,
verdeső szívünket vivők —
ti vagytok tán a túlvilág!

1967. július 29.
(megjelent: *Szálló magvak*, 1969)

Anyanyelv

Az üvöltésnek nincsen arca,
nem tudod, honnan származik,
dzsungelbe visz és sivatagba,
mutatja véres karmait.
Zuhog a ritmus mint a zápor,
verdesi koponyád falát,
kirángat fészek-éjszakádból,
nyüszítő kínját dobja rád.
E tagolatlan, arca-bomlott
világban — kinek savak-borsok
íze a szádban s hársfaméz —
némulj el és vonulj magadba!
Ki hallgat érthető szavadra?
Hiszen anyánk nyelvén beszélsz!

1967. július 29.

(megjelent: Szálló magvak, 1969)

Jó éjszakát Magyarország

Most hova merre?
Maradhat-e itt aki hangos
szóval s dörgő fegyverrel
védte a forradalom
lobogó tüzeit?

Maradhat-e itt?
Gyáva fejek fazekában
már fortyog a bosszú

Keresztül-kasul Magyarországon
tipró had talpal dörög az ágyú
Jaj, rózsa-álom
Fusson világgá aki nagyálmú?

Most hova merre?

Nem magában él az ember
maga még megszökhethnék
tengeren túlra aranyásónak
De mi lesz belőle?
Halványpirosan villanó emlék
fakó farmer
földtúró
Vagy kőkorongból szikrát
csiholó köszörűs
idegen gyárban
tőke rabja
verejtékkal adózó
hazátlan

Megbújva falvainkban
s a városok emberdsungelében
maradjak vesztég
s várjam sorsomat?

Menjek keletre
egyívású
társak közé kik őrzik még
a tüzeket?

Hazajönnék mihelyt
kiskapu nyílik az itthoni kertben

Dörög az ágyú

Megbúvok falvainkban
városok dzsungelében
vállalom sorsom

Jó éjszakát Magyarország
aludj aludj
szörnyűségek szöges ágyán
álmodd végig
elvetélt forradalmaid

*1968. május 18–július 7.
(megjelent: Szálló magvak, 1969)*

Egy kedves fecsegőhöz

Jó csevegés, csacsogás, társalgás, fecske mesélés,
élc, szabadon szálló, elmés, gyorsröptű csapongás,
magvas emberi szó, kedvesség, társra találó!
Tünde tömény szesz, könnyű, habos italok, elegyítve —
kellene most az a pezsgő légkör e néma magányban!
Ülnék séd-csobogásu szavadra figyelve napestig,
míg elalélsz magad is, részeggé ringat a hangod,
s elnehezült fejedet vállamra lehajtva elalszol.

1968. július 18.

(megjelent: Kései ábránd, 1971)

Glória

Ments meg Uram bennünket
a hatalom részegültjeitől
kiknek könnyen
fejükbe száll a szesz
s ilyenkor kitör
belőlük az őstermészet
fegyelmező gátlásaik
burka felszakad
s megláthatjuk
meztelen valójukat
Némelyiknek egy korty is elég
hogy lelepleződjék
s megmutassa kegyetlen
cézár-arcát farkasfogait
S ha több is jut neki
nem ismeri meg iskolatársait
magázza őket mint egy idegen
semmire-senkire nem emlékszik
különösen arra nem
aki annakidején
megírta dolgozatait
akinek hátán feltornászta magát
Reggelenként dicsfényt tesz fel
kalap helyett
fennkölt tekintetével
elnéz fölöttünk
mint akinek országos gondokban
fő a feje
Nem tudná hogy belőlünk
áll össze az ország
akiknek kézlegyintésre sem
méltatja sorsát?
Csak felfelé néz

a magasságba
míg egyszer orra nem bukik
s messzire nem gurul
ragyogó bádóg-glóriája

1968. július 19.
(megjelent: Szálló magvak, 1969)

Álom

Néhány órára a tengerfenékről
feldugták fejüket az őshalak.
Sosem adtam egészen a reményt föl.
Régi neveden szólítottalak.
Tulipánok rendeződtek köröttem
ó ládák szerkesztett díszéivé,
s kinek nem volt soha egy kapa földem,
tág mezőn jártam, amely senkié,
csak a mienk. Ott gubbasztott egy kígyó,
csavarmenetben emelte fejét,
s rigók röppentek, oly szívzsomorító,
oly édes dallal, mint az ős-zenék.
Fogtad kezem, mint a vakot, vezettél
makk-hullató öreg tölgyek alatt,
és azt gondoltam, nem lesz több hideg tél,
mikor magamhoz szorítottalak.

1968. július 28.

(megjelent: Szálló magvak, 1969)

Csingilingi

Holtod után különösen sok a barátod
megboldogult barátom
olyanok is emlékeznek reád
egy-egy nekrológ erejéig
akik sosem hallgatták végig
panaszaid ismétlődő litániáit
sietve leráztak magukról
szegény bolondot
nem futotta idejükből
erdei barangolásaidra
boros borongásaidra
dévaj dáridóidra
mert mindig rohantak
nem hallgattak végig veled
egyetlen zenés misét
nem ismerték kedves dalaidat
fűszeres étkeidet
idegen volt nekik kamaszos lobogásod
s fintorogtak egészséges tréfáidtól
vaskos véleményeidtől
durrogó fenekedtől
s nem tudták milyen könnyen könnyezel
egy veréb teteme fölött
drága Assisi Szent Ferenc
De te akit afféle tarhás
tahónak tartottak csupán

megbocsátasz nekik
haló porodban
s nagylelkűen átengeded nekik
a honoráriumot
ami téged illetve igazság szerint
Csingilingi

*1968. augusztus 8.
(megjelent: Szálló magvak, 1969)*

Egy magyar honvéd sírverse

A szabadságért fogtam fegyvert,
ám árulókkal isten megvert.
Világosnál leraktam sírva,
zúgó tenger volt szívem kínja.
Bitófák árnyékában álltam,
fegyverek fojtó vadonában.
Büntetésül idegen honban
küzdöttem én császári zsoldban.
Minek egykor védője voltam,
kényszerüségből azt tiportam.
Rossz ügyért kellett harcbaszállnom,
így tört rám haragos halálom.

*1968. augusztus 25.
(nem jelent meg)*

Doma Róza sírjára

Hű társa voltál apámnak,
világok ölelőjének,
virágok szeretőjének —
s íme, most magad maradtál,
sírodon is egyszál virágnak,
sírodban is magányos árnynak.

Szemerei temetőben
három árva sétál — hallom,
dalolsz szívszagató hangon,
nem nyugszik szavad a földben,
lepkeként csapong köröttem.

Pedig be keveset szóltál,
s be megfogyott dalolásod,
ahogy az évek meggyötörtek!
Kilencszer kaput nyitottál,
hogy követet küldj elásott
örökségedért s elorzott
kincseidért a vak világba.

Betöltötted küldetésed
Doma Róza, kicsi zsellérlány,
aki nagyasszonnyá nőttél,
mert szép egyenes gerinced volt,
s adott neked jómód-adta
méltóságnál nagyobb rangot,
mert olyan szép nagy szived volt,
mert olyan szép okos fejed volt,
könyveken csiszolt bölcs elméd —
a szellők is nevedet zengték!

Kongatnék aranyharangot,
hogy jószágodat hirdessem,
s kitöltsem szomorúságom
erre a letarolt földre —
ó, életem eleven fája,
hervadhatatlan virága!

*[1969.] augusztus 4.
(megjelent: Kései ábránd, 1971)*

Kert

Nincs telefon, de a kertben olykor hallom a hangját
s lépnék már a házba. Ki zaklat ilyen kora reggel?
megkönnyebbülten kapok észbe: csak a fülem cseng.
emlékeznek a dult idegek a feszült sietésre
zajra, szorongásra — itt hol csak a kert s a rigó szól
s hullám harsog lombokon átszűrt tompa zugással
Ó így kellene élnem a szerszámok zaja lenne
reggeli, esti zeném, közben papirosra hajolva
rónám könnyű kézzel a verssorokat s ha megunnám
vetném vízbe magam a selyem hullámot ölelve...
Hallom a képmutató okosok híg szólamait most:
technika-ellenes és barlangi lakó vagyok én már
jobb esetben afféle népi romantikus elme
Ám a fülem mellett eleresztem e sznob buzogást, mert
tudvatudom irigyelnek minden emberi sorsot
mely nem hajtja magát jármába a vak rohanásnak
s őrzi makacs szivvel szigetét, várát — kicsi kertjét.

*[Balatonboglár, 1969.] augusztus 7.
(nem jelent meg)*

Régi temető

Zárt sorokban, hús pagonyban,
ciprusfák vonulnak hosszan.

Mennek fejüket felszegve,
zsoltárokat énekelve.

Száll a tömjénzagú harmat,
adjon isten nyugodalmat.

Fű között a letaszított
kő-Krisztus, körötte sírok.

Kő-sírok, ledőlt sírkövek,
mohos, töredékes szöveg.

Kibontott sírok, csonthalom —
ennyi csak a nyugalom.

A tó felől szárnyat bontva
kis kerek szél kap a lombba.

S ki-be szaladgál egy legény
csodálkozó szemüregén.

Ez a ciprus belőle nőtt —
meghajlok szelleme előtt.

Öregapám született épp,
amikor őt eltemették:

Ezernyolcszáznegyvennyolcban.
A szó szinte lángalobban.

Szárnyas, szívet melegítő
szent évszám, sugaras idő!

Ó, békesség tört virága,
ciprus jóillatú ága!

Szivemet szúrtad keresztül,
zöldágastul-levelestül.

*[Balatonboglár, 1969.] augusztus 13–21.
(megjelent: Kései ábránd, 1971)*

A népdal halála

(Szervátiusz Jenő szobrára)

Szánnivaló öregember
fekszik halott-haloványan,
fekszik hanyatt a halálban,
ajka mint virág a szárról,
lehervadt a furulyáról,
bütykös ujjai lehulltak
a kedv éltető fájáról,
szánnivaló szép öregnek
mellén nyugszik halott sípja.

Élt két-háromezer évet,
békén lehettek felőle.
Nem hívtátok lakodalomba,
nem kértétek keresztelőre,
kimaradt a halotti torból.
Nem ültették asztalfőre,
kiverték kamrájából.
Csillag-homlokú apostol,
sem híve, sem kedves társa,
elindula hosszú útra,
hosszú útra, bújdosásra.
Út porából volt zekéje,
sátra volt a sűrű bánat,
senki nem vette szekerére.

Édeshangú furulyáját
végül csak magának fújta —
de fületeket befogtátok!
S bárki kérdezett felőle,
szégyellve megtagadtátok.
Pedig ő volt a Nap őre,
Hold szépszavú szeretője.
Ajkáról virágok hulltak,
hangjában madarak szálltak,
lépte nyomán felvidultak
erdők-mezők, aszú kertek,
ujjain lepkék merengtek.
Szegény árva öregembert
mért hagytátok a halálnak?

Íme a szép öregember
nyugszik remekmívű fában,
erezett fa-éjszakában,
magányos szép öregember
fekszik halott-haloványan,
istenképű erős ember
fekszik fenséges halálban,
örökös nagy hallgatásban.

*1969. augusztus 16.
(megjelent: Kései ábránd, 1971)*

Szerelmes ének

Anyanyelvem olyan volnék
nélküled mint egy idegen
alkatrésszel csattogó gép
mely egy-két beteg mozdulat
után kifulladásra megáll
s mint illatok nélküli kert
mint naptalan s holdtalan ég
mint paradicsomból kivert
lángpallossal űzött teremtmény
akinek nyelve bedagadt
szívéből lefutott a vér
s feje kiürült hirtelen
miként rajzás után a kas
mint szív nélküli szerető
mint szerelem nélkül a kedves

Nekem Berzsenyi nyelvén
zeng az ég s Vörösmarty
szavával jajdulók az
elpiszkolt-ingü eszmék

Nekem Károli Gáspár
nyelvén beszélt az isten
soha nem hittem volna
különben egy szavát sem

Nekem József Attila
nyelvén mondd hát szeretsz-e
és Ady Endre gyilkos
mondataival átkozz
ha el tudlak feledni

S ha lesz világ amelyben
magyarul senki sem tud
fátlan kopár világ lesz
nem vágyom benne élni

(1970?)

(megjelent: Kései ábránd, 1971)

GYÖNYÖRŰ
ŐRÜLTSÉGÜNK

Törmelék

1. MADARAK

Emlékeim madarai
körülröpdösnek csivitelve
Lajos Lajcsi Lajkó Laji
kis dalokat zengnek nevemre

2. FÁCÁNKAKAS

Deres mezeim ezüstjén
fácánkakas lépdél büszkén

3. FECSKÉK

Lélekzet-vételnyi
időmből hogy is telt
fecskékre figyelni

4. LEFORDÍTHATATLAN VERS

Te is faképnél hagysz
szeded sátorfádat
mégyszerre fővel esel
nem vagy jobb a Deákné vásznánál

5. BENCE-BOCI

Futkos csipog mint egy fogolycsibe
kinek füvek csiklandják fenekét
majd szárnyat bont és elszáll messzire
oly messze tőlem mint földtől az ég

6. ÁLLOMÁS

Áll a vonat egy kis állomáson
egy kicsit még ágálnak a fák
s ágaikat lefogja az álom
kocsonyává dermed a világ

7. *VONATOK*

Ne félj a vágató
vonatoktól bár beharsog
belőlük a világ
zaklatottsága
s a tengerek szele
te csak keresd az ablakok
elfutó négyszögeiben
a néked kedves arcot

*1970 június–július
(nem jelent meg)*

Gyönyörű örültségünk

Jaj, Csillagocskám, eső szakad rám,
s kondul az emlék aranyharangja —
fölöttem ázott sátorlap duzzad,
zápor kopogja nevedet rajta.

Kék villámfényben lobban föl arcod,
vihar csapkodja a feszes vásznat.
Szívem megsebzett két szárnya csattog —
micsoda örült vágy hajt utánad!

S tán te is futnál csöpp józanságért,
amit elhagytál, rámfeledkezve,
futnál előlem, futnál a sorstól,
mely lépteidet felém terelte.

A higgadt fővel mérlegelő csak
utánunk fordul, homlokát fogva,
szédülve nézi bomlott futásunk,
s keresztet rajzol mögénk a porba.

*Balatonboglár, 1970. szeptember 13.
(nem jelent meg)*

Pokol

Lovacskák szörnyű sikoltással
szállnának föl, a madarak
fejére omlana a házfal
kicsapnának a tengerek
halaikat a fákra dobnák
a vizek, csikorgó ezüst
páncélt ölténének a kobra
szájukból kígyózna a füst
s lám a gyilkos bíró-talárban
feszítene, a csordakút
vért fröcskölné föl és vidáman
árulnák szép szentek maguk
pokol lenne az isten álma
a világ fejtetőre állna —

lelkem, szerelmem, rigócskám
ha én tebenned csalódnám

*[Balatonboglár,] 1970. szeptember 20.
(nem jelent meg)*

Érkezés

Mikor a vonat dudorászva
besompolyog az állomásra
homályos ablakom lehúzom
látlak tipegsz a gyalogúton
kezed ernyőzve szép szemedhez
s hogy megpillantasz futni kezdesz
fényes mosollyal szállsz lobogva
úgy menekülsz kitárt karomba
mint a vonó a hegedűhöz
mint vadgalamb kit karvaly üldöz
mint ahogy csillag hull a tóba
mint akinek már ez a sorsa

*Balatonboglár, 1970. október 11.
(kötetben nem jelent meg)*

Fojtogató

A madaraktól is mi lesz
mivé lesznek a légies
lenge testük-sincs madarak
e lebegő gyönyörűségek
mi lesz a drága madaraktól
marék toll foszló hús-maszat
a vaskos és sűrű anyag
föliszsa a madarakat
és ennyi csak a szerelem
szivárványszín szárnyas csoda
szép zuhanó önkívület
azt hiszed nincs vége soha
s szétfoszlik mint a madarak
csak a szived sajog utána
s tán egy marék toll sem marad
csak az isten üres magánya
fojtogató szomorúság

(megjelent: Kései ábránd, 1971)

Csak a Nap

Fékentartott fényesszőrű,
hámbafogott hamvas ménem,
morzsolgatjuk napjainkat
szűkmarkún mért eleségen,
arany időnk azzal telik,
ki ne ürüljön a jászol,
vágatásra ha valamit
lopunk a lompos éjszakából,
de a hulló-hideg sötétség
csapkodó denevérszárnya
lever lábunkról — csak a Nap
tüze hajt minket szép futásra,
szálló sörényű szárnyalásra.

(megjelent: Kései ábránd, 1971)

Rabságban

Pattog-csattog szemben a dombhát
tűzrózsákat nyitnak a holt fák
csízek mondják cérnavékony
gyászdalaikat a dombszakadékon

Vérgőzőkben úszik a szép táj
Mint vérrel telt drága nehéz tál
olyan a Don-völgy Meggyfa lehajlik
s kettéroppan jajszava se hallik

Itt kell vesznünk — mondtuk örökké
Volt aki hitte s vált puha földdé
Lágy fűzekbe feküdtek a holtak
Kék füstszálak rámfonódtak
szíjra fűztek — ó csuda rabság

Vérben-vasban az vala álmom
visszajövök majd egy szép nyáron
megsimogatva minden meggyfát —
isten nékem megbocsásson

(megjelent: Kései ábránd, 1971)

Kérlek

ó időm teljessége
válts meg engem
törd fel magányom
tojáshéjját
szabadítsd ki
boldogságom
csipogó csibéit
borítsd rájuk
angyalszárnyad

(megjelent: Kései ábránd, 1971)

Út

Indulsz ifjú szerelmesek
bűverejű tekintetével
s mint az acéllal vert kova
egy-egy szemvillantásnyira
átdereng síma arcodon
a remény hajnalcsillag fénye

S megérkezel a nagypapák
fehér hajával egyszerű
örömeivel gyermeki
csókokkal tüskés arcodon —
ennyivé szűkült a világ
ennyivé tágult a világ

(megjelent: Kései ábránd, 1971)

Könyörgés

Istár istennő, névadója
a Dunának s a csillagoknak,
légy kegyes, ha fúj a bóra,
el ne vegyék takarómat.

Tudod, ezen a tájon élek
szárnyas ezerévek hosszán,
földre lapulva, fölöttem
urak cserélték a széket —
elfújta őket az orkán.

Déli ősvizekből jöttem,
szántottam, követ faragtam,
szép hajadból hálót szőttem,
jeleket róttam, dalt dudoltam,
várat, kő-egyházat raktam —
de tűz tombolt körülöttem
s fölszakadt a föld alattam.

Emelj engem emléidre,
óvd meg örömöm öledben!
Dúló ne törjön rám haddal,
kútjaim ki ne merítse,
kénes tűzzel, véres vassal
csecsemőim meg ne ölje —
s add, ne legyek jármos ökre!

(megjelent: Kései ábránd, 1971)

Az élő népdal

Már-már temettük. Ki vigan,
ki szomorúsággal szívében.
Mert temetünk mindannyian,
kit gyász ríkat, kit a szégyen,
ki könnyedén keresztet vet rá
s új szerelmek után szalad.

De fölemelte szép fejét,
mondván: nem haltam meg, élek!
Így lényegült bűvös titokká
és testében a sugarak
kigyúltak, alvó szenvedélyek
lobogtak föl, az ifjuság
követelte üdvét-hevét.

S mint új pünkösdi lángjele, nőtt,
aszú mezőn végigfutott,
perzselte rossz férgek husát,
remegtünk szépsége előtt.

Virág, te mégsem hervadó,
tűz, ki nem alvó, szunnyadó
királyleány, jaj, hadd tegyek
vallomást én is, aki téged
titkolni soha nem tudott
hűségemmel őriztelek
s magamban átmentettelek
lápon, idegen iszapon —
boldogan jutalmam nyertem
megújuló holdfényedben
s újra megvallom, hogy nagyon
szeretlek s vénen, szegényen
ülök lábadnál rajongva

s lángolok érted hajdani
hitem fölgyúlt új tűzével.

Jaj, ne légy föllobbant s kihúnyt
szikrázó színes szalmaláng!
Vidd e lelkevesztett népet
nagylobbú világfa alá,
önlelke mély kútjaiba,
új reménységek s örömök
tisztító hegytetőire —
hogyan életét s üdvét megóvjá.

(megjelent: Kései ábránd, 1971)

Szégyen

Lopunk egy szűkös félórát s balgán
elveszítjük a félreértések
sikátorain kávégőzön át
keressük egymás közelgő arcát

Keserűségem fojtó vizében
buktattalak meg bűnödül róttam
széthasogatott napjainkat és
fény-keresztükörben szűkülő szerelmünk

Szemed egéből két nehéz könnycsepp
szívem megfeszült dobjára koppant
s átszakította be nem hegedő
sebet ütve az eleven húsban

És néztem szelíd arcod mint aki
keze nyomait keresi lopva
de csak a tiszta égboltot láttam
sistergő szégyen éget azóta

*1971. március 6.
(nem jelent meg)*

Virág

Virág virág végső látomásul
hadd őrizzem gyöngyharmatos arcod
lássam amint délcegen kitárul
kezem között illatozó kelyhed

Virág virág szerelem virága
úgy hullj az éj fekete ölébe
hogyan szomorú szemem meg ne lássa
hunyorító lángod lassú hervadásod

*1971. április 14.
(nem jelent meg)*

Utószó

Hihetetlen de néhány ordas
elég ahhoz hogy kimarjon
a falkából — félelmében
nyüszít s nem emel szót érted
egy mordulás egy vakkantás
erejéig sem a többség
Nem a csahosok körmönfont
tőreitől talárt és lárvát
öltött színjátékaitól
szenvedsz igazán de ettől
a hunyorgó gyávaságtól

Vigasztaljon hogy amikor
végre odahagyod őket
levetvén kibírhatatlan
terhét a megaláztatásnak
az elismerés koszorúját
emelik emléked fölé
egy-egy sóhajjal körítve
leplezett kis örömeiket
hogy végre megszabadultak
szemed kérdőjeleitől

*1971. december 6–18.
(nem jelent meg)*

A sereg végén

Utóvédjeimet elfogta az ellenség
a sereg végén menetelek
mögöttem keskenyülő senkiföldje
azontúl a biztos halál
Ráadásul mindinkább
nehezemre esik a gyaloglás

Egyszer leülök majd
az idestova harminc éve
álmaimban kísértő
hóbuckák valamelyikére
megvárom Kutuzov-Tél-Apót
s megadom magam

*1971. december 10.
(nem jelent meg)*

Lidérc

Feltételes mód mult idő
tavába hullt s alámerült
szerelmem csak káprázata
lobog éjeim ködfalán

Árnyként járok a partokon
nehéz a szívem mint a kő
egyformán zátonyra futók
csöndjeim és jajszavaim

Nincs lobogóm sem trombitám
jeleket adni sem tudok
öltögetik rám nyelvüket
az iszap lidérclángjai

*1971. december 19.
(kötetben nem jelent meg)*

Így

Halak surrognak az ég vizében
némelyik vékony hangon felugat
ó buvárharangba zárt életem

koporsómmá válik
műhelynek szánt menedékem
mig szét nem marja az idő

a vakolatot a szél
vesszőseprői kaparják
esők fecskendői mossák
a téglákat csak a
megszokás tartja össze

egy reggelre itt maradok
hajléktalanul
a képszögek megállnak a levegőben
lengnek-hajladoznak a képek
szél fütyörész köztük
ki-be járnak vastollu varjak

a könyvoszlopok árnyékába buvok
meg ne vegyen az isten hidege

*1972. február 14.
(kötetben nem jelent meg)*

Hűség

A dohogásból egyre ismerősebb
ütemek bontakoztak
s a síneken
úgy futott a vonat
mint hatalmas tű egy végtelen
népzenei felvételen

Van-e vasútvonal földrészünkön
amely ne hallotta volna
a mi hazavágyó énekeinket

Szerettem volna megölelni
az első határőrt aki anyanyelvemen
kívánt jó reggelt s ettől egész alakja
olyan sugárzást kapott
mint az angyaloké régi nyomatokon
amelyeket kisgyermek ágya fölé
szoktak akasztani

Jó reggelt szülőföld jó reggelt haza
motyogtam s dobhártyám lüktetett
nagyokat nyeltem mint a folyóba
visszadobott már-már fuldokló hal

Azt mondta valaki nemrég
olyan mindegy hogy hol élünk
és hányadik határ lép át
rajtunk csak jól folyjék sorunk

No szép jóéjszakát akkor
mi hiányzott Mikita Pistának
mitől volt oly boldogtalan
hogy hazajött Kanadából
nyolc év után zokszó nélkül

Azóta is könny borítja
szemét ha ezt a dalt hallja
Révészem révészem
vigyél átal a vizen

Nem kívánok másutt élni én sem

És nem tudok szebbet annál
mint amikor a boglári partról
elnézek Badacsony iránt

Ó ízek illatok jó otthonossága
dallamok verssorok lágy fészek melege

Anyanyelvem bölcsőjében
ringok jó fél évszázada
kötelékek ezrei kötnek
nem tudom elvágni őket

A közhelyek fürdőjébe
mártogatták és hazugságok
rózsavízével permetezték
legszentebb érzelmeimet

Mégsem tudták hozzád való
hűségemet
kimosni szívemből hazám

Maradj te is hűséges hozzám
idő sors isten tartson meg örökké
gyarapodj sokasodj el ne sodorjanak
mulandó szelek

Szorongás nélkül szeretném
termékeny öledbe hajtani
elnehezült fejem

S kérlek
majdan haló poraimat se
engedd ki soha zárt tenyeredből

*Budapest, János Kórház, 1972. július 9.
(kötetben nem jelent meg)*

EPIGRAMMÁK, TÖREDÉKEK

FOHÁSZ

Istenem, ma bűnös voltam:
vándorúton nem daloltam
s a virágot letiportam.

Szend, 1937. július 19.

(megjelent: Te vagy-e az? 1937)

SZÁMÍTÓ

Egy verset az „örökkévalóság”
— obulusként — egyet a pártosság.
Azt hiszed, ha magad széjjelméred,
megőriznek a szigorú évek?

[Budapest,] 1952. január 10.

(megjelent: Bányáslámpák, 1952; Válogatott versek, 1953)

MEGMENTEM AZ ORSZÁGOT

Barlangban élek, mint ősemberek,
csupán Németh László-regényt eszek.
Kertemben véres kőbalta, kova-
kés, koratél hava,
s egy drót, melyen a világ beoson:
a telefon.

(1954 körül, nem jelent meg)

VAJJON HOGYAN IS LESZ?

Félek,
bosszantó, hogy hétszázéves vagyok
s hogy nem beszélek
amikor hallgatok.

(1954 körül, nem jelent meg)

micsoda akarat
hozza a madarat
vissza évről-évre
erre a vidékre?

[1954. június 19.] (nem jelent meg)

vihog az őrült, nem sejtven a kint
mi ködként lengi végig tájaink

[1956. május–június?] (nem jelent meg)

Ejnye Jóska mér vagy kurva
hiszen nem vagy rászorulva

1957. február 18. (megjelent: Naplók, 2014)

FUTÓ VIHAROK

Futó viharok űznek engem,
nincs árnyék, szárnyék megpihennem.
A jó remények maradéka
szétmorzsolódik tenyeremben.

[1957. október 3. körül] (megjelent: Emlék és intelem, 1960)

AGGODALOM

Vádiratnak az is elég,
hogy hosszú, szép bajúsa van,
megölheti az oktalan,
idegent szolgáló cseléd.

[1957. október 3. körül] (nem jelent meg)

ÚRFI

E szemérmetlen csikasz férget
nem köti semmi, csak az érdek.
Proletárok nevében oktat,
ő mondja meg, hogy áruló vagy.

[1957. október 3. körül] (nem jelent meg)

EGY PINCEBELI LÓCA FARAGOTT FELIRATÁUL

Kürtszavu bő fenekével Berda avatta e lócát —
érte üríts legelébb, jámbor ivó, poharat!

1958. május 3. (nem jelent meg)

KALÁSZOK

Trónol a törpe fölöttünk, kacska kezében a sarló.

Bújj meg a többi között, nagyra ne nőjj, lenyakaz!

1966. február 18. [február 23?] (nem jelent meg)

Egy homály függ fejem fölött
elomlóban-szakadóban

[1971. június 4–1972. január 3. közt?] (nem jelent meg)

UTÓSZÓ

Egy költő életművéből válogatott kiadást készíteni mindenképpen nehéz feladat. Különösen nehéz azonban a válogató dolga, ha a költőnek az életművéből több száz vers a mai napig kiadatlan, összkiadása nem létezik, és eddig nem volt válogatott kötete — magyarul, ha eddig sem az életmű egészét, sem a reprezentatív részét nem tekinthette át az érdeklődő olvasó. Kónya Lajos költészetével épp ez a helyzet, bár úgynevezett „Válogatott versei” neki megjelentek — 1953-ban, ami azt jelenti, hogy ez a kötet minden, csak nem válogatott. (Az életműnek tán egyharmada lehetett megírva, okkal feltehetjük, hogy nem maga a költő válogatta, mindenesetre durván irodalmon kívüli, aktuálpolitikai szempontok szerint történt a válogatás, és ennek következtében szinte következetesen az irodalmilag kevésbé értékes művek kerültek bele...) Aki jelenleg Kónya Lajos költészetét akarja tanulmányozni, tizennyolc verskötetet kell kézbevennie, ezek azonban nagyon különböző korok bélyegét viselik magukon. Ha nincs szerencsénk, az első kötetben, amelyet átnézünk, talán egyetlen a költőt igazán jellemző verset sem találunk, de mindenesetre lehetetlen, hogy sokarcú, sokmúzsájú lírájának minden jelentős oldalára rápillanthassunk. Nagyon nagy tehát a válogató felelősége.

Pedig a feladat megkerülhetetlen: Kónya Lajos (1914–1972) életében kora egyik meghatározó költőjének számított. Kb. 1949–56 közt a hivatalos irodalompolitika számára, ebben a korszakban előbb kétszer is Kossuth-díjat kapott, később élvonalbeli ellenzéki volt, akire az egész ország művészeti élete figyelt. (Ez persze még nem értékmérő! Kossuth-díjat köztudottan kaptak ma okkal elfeledett művészeti senkik is, és a tiszteletreméltó ellenzéki kiállítás sem azonos azzal, hogy az ennek során alkotott mű maradandó és élvezhető legyen. És kétségtelen, hogy talán e „reprezentatív” korszak versei közt a legtöbb az utólag

lényegtelen, a ma már feledhető, de — mint a kötetben megadott keletkezési dátumokból kitűnik — jó néhány klasszikus művet ezekből az évekből is lehet találni.) 1956 után pedig a hivatalos irodalompolitikával szemben, úgyhogy meghatározó voltát a hiánya jelezte: több sors- és eszmetársával, költőbarátjával együtt tudatosan elhallgattatták és a közéletből kiszorították, úgyhogy a fontosságukat az mutatja, hogy miközben életművük legjava ekkor jelenik meg, a néhány éve még elsővonalbeli alkotók helyett harmad-, negyed-, ötödrangú, azóta rég a feledés homályába merült írók lesznek a szellemi élet egyedüli reprezentánsai. Ahogy 1961-ben Kuczka Péterhez írt, nem véletlenül kiadatlan versében (*Lent*) fogalmazott:

*Cinikusok, hazudozók, bolondok
vonulnak el fölöttünk. ...
És oly nyugodtan becsmérel, ki nemrég
végignyalt volna, hogy téged a hült ég
alatt undor gyötör. No, jó szerencsét!*

Tegyük hozzá, hogy persze tucatszámra ír verseket e korban csupán az íróasztalfióknak — mint minden becsületes költő —, egyebet ne említsünk, minden év október 23-án ír emlékverset (ezek közül jelenleg öt ismert, a többinek a kézírata, úgy tűnik, végérvényesen elveszett), és e kötet lesz a tanúbizonyság rá: ezek közt is akad remekmű.

Akit az irodalompolitika, a kritika elhallgatásra ítél, s korán meghal, nem tudja tovább új és új műveivel erősíteni rég-tudott jelentőségét, arra a majdnem teljes feledés vár, amíg a közélet erőviszonyai nem változnak. Nem csoda, hogy 1972-től 1990-ig alig lehetett Kónya Lajosról hallani, s azt is torzítva. Annál nehezebben érthető, hogy 1990-től napjainkig sem került reflektorfénybe az életmű, azóta sincs újabb kiadása, és mindmáig nincs a köztudatban, hogy Tamási Lajos, Zelk Zoltán, Benjámin László, a fiatal Nagy László mellé állítandó, az ő jelentőségükkel mérhető költőről van szó. E könyv fő feladata ennek a torzító feledésnek a megtörése, hogy a költő életművének legértékesebb,

igazi mondandójának teljességét lefedő részét egyetlen kötetben mindenkinek a kezébe adja, és végre széles körben meg lehessen ismerni az igazi Kónya Lajost.

Mi lehetett tehát a válogatás tárgya? Bizonyára minden esetben meg kell felelni három fontos szempontnak: hogy lehetőleg a legnagyobb művészi értékű versek kerüljenek bele, hogy az életmű egészét lehessen belőle megismerni, és hogy olyan legyen a kötet, amelyet maga a költő is vállalhatónak tartana. Ez már nehéz feladat egy XX. századi magyar költőnél: az 1944 utáni évtizedek szellemi zűrzavarában szinte mindenkinek a gondolatvilága, s így a művészete is, átment olyan korszakokon, amelyeket utóbb maga is hibásnak tartott, de az ekkor született műveket elfeledni? Csak abban az esetben lehetséges, ha ezek lélektelenül, kényszerből vagy bérencként írt művek, és (ezért) esztétikailag értéktelenek. Azonban Kónya költészetének egyik legfontosabb, a maga korában is mindenki által ismert és elismert vonása, hogy minden művét igyekezett őszinte hittel, nekihevíveléssel írni, soha nem bértollnokként. De tekintsük át költészetét időrendben, korszakonként, s erre a kérdésre térjünk vissza az ötvenes évek-nél. A korszakolást egy negyedik, Kónya verseit különösen illető szempont miatt tartom fontosnak: a kiadatlan, ismeretlen versek óriási tömege miatt. Jelenleg mintegy 1690 versét ismerjük, és ebből kb. 710 nem jelent meg kötetben, nagy részük egyébként periodikákban sem, a közönség számára teljesen ismeretlenek. Indokolt igény, hogy ebből minél többet ismerjen meg az olvasó — dehát természetesen egy válogatott kötet többsége sem állhat az eddig ismeretlen versekből, hanem tartalmaznia kell a megjelent tizennyolc kötet legfontosabb, legértékesebb részét is; és persze nyilvánvaló, hogy egy költő is igyekszik a legfontosabb verseit betenni köteteibe. Ha ebben valami meg nem akadályozza!

Márpedig Kónya Lajosnak három olyan korszaka volt, amelynek legfontosabb költeményeit soha nem publikálta, nem publikálhatta. Az első 1940–45 közé esik, ekkor nagyon sokat (és nívósat) ír, de gyakorlatilag semmit nem közöl, miközben éle-

te meghatározó eseményei ekkor követik egymást. A második 1956 tavaszától kezdődik: ekkor írt versei közül a jelentőseket egy kisebb, de gondosan szerkesztett kötetben kívánja közreadni, de azt 1957-ben betiltják, s a következő években jó néhány versét eleve meg sem próbálja kiadatni (ha valaki, az ellenzéki írók tudják, mi az a cenzúra, és mint tavaly megjelent 1957-es naplójából kiderül, azt is, hogy mi az a megtorlás...) A harmadik pedig 1970–72 közt, lírájának kései, igen termékeny fellángolása, amit bizonyára készülné napvilágra hozni, ámde '72 nyarán, ötvennyolcadik évében meghal, és ezzel ez a kis kötetre elegendő mű elfeledődik. Ezek a korszakok kényszerűen kiemelten szerepelnek kötetünkben, s ezeket kívánom röviden, időrendben bemutatni.

1940–1945

Kónya Lajos későn kezdett írni: huszonegyedik évében. Addig is a művészetnek akarta elkötelezni magát: festőnek készült (később is festett, majd főleg a hatvanas években szobrokat készített). Az első művei azonban mindenkinek „zsengék”, s a rostálást maga a szerző elvégezte: 1936–39 közt három kis kötetet jelentetett meg, amelyek elismerő kritikát kaptak, de 350 e korszakból való verse közül 192-t soha nem hozott napvilágra. (Néhányat már ekkor nyilván ellenzéki hangvétele miatt, s ezekből akadt, amit most közlünk.) E korai versek közül kevés, a legjobbjá kerülhetett be válogatásunkba.

1940-től azonban szinte egyáltalán nem publikál. Nem tudjuk, miért. Talán csak pénze nincs rá... talán ideje, energiája, hiszen szinte folyamatosan járja a világot és dolgozik; sorban követik egymást azok az események, amelyek a legfontosabb témák műveiben. Persze mindet rögtön meg is éneklí, mi több: előző köteteinél jóval érettebb, minden túlzás nélkül élvonalbeli módon. 1940: találkozás élete nagy szerelmével, Piroskával, majd az erdélyi szóránymagyarság fájdalmával. 1941: „száműzetés”, tanítói munkája Óradnára, színromán környezetbe veti, ahol, mint írja: „Oly árva voltam, hogy a kisbíró | nem tudta kimondani nevemet

se” (*Csillag nélkül*), de ahol a táj fensége életre szólóan lenyűgözi. Egész kötetre való verset ír Óradnán, akkurátus kéziratos füzetbe is jegyzi (*Jégvirág*), de ezek nagy többsége örökre kiadatlan marad, és e sorok írójának nagyon fáj, hogy közülük most csak néhányat válogathatott be a kötetbe. 1942–43: 2. magyar hadsereg, III. hadtest, Don-kanyar. Háborús versei az életmű gerincét alkotják. Ezek közül néhányat rögtön közölnek folyóiratok (*Magyar Élet, Egyedül Vagyunk, Pásztortűz*), néhányat (a „szocialista” korszak szempontjából szelídebbeket) 1950-es évekbeli köteteibe utólag bevesz, de messze nem az összes jelentős alkotást. 1943: megnősül, 1944: megszületik kislánya, majd jön az összeomlás, a háborút most mint civil szenvedője nézi egy alföldi faluban. Világháborús verseiből egy egész, gondosan tervezett, vaskos gépiratos válogatott kötetet hoz létre 1945-ben (*Inter arma*), de ez sem jelenik meg soha. Annak ellenére sem, hogy a vérzivatarban Kónya szemlélete mélyen megváltozik. A mindig is népi-nemzeti gondolkodású, radikalizmusra hajló, de 1940-ig erősen vallásos költő 1945-ben már a szocializmusban reméli a kiutat, előbb a Parasztpártnak, 1947-től a Kommunista Pártnak a tagja, és főleg az erős nemzeti elkötelezettséget őrzi meg régi világnézetéből. Akárhogy is, korábbi verseit 1945-ben nem tagadja meg, mint az *Inter arma* kötetből látszik, de nagy részüknek kiadására — sajnos — nem kerül sor.

1945–1953

Kónya Lajosról van egy olyan köztudomásszerű elképzelés, hogy a Rákosi-korszak reprezentatív költője volt, és hogy rengeteg verset írt e korban, amelyek, mivel a „szocialista építést” dicsőítették, költőjüknek elismerések sorát hozták. A második elképzelés tényyszerűen nem igaz: 1946–47-ben Kónya gyakorlatilag egyáltalán nem ír, 1948-tól talál újra hangra (úgy tűnik, akkor a győzi meg magát, hogy a szocializmus valóban megvalósítja álmait), de a korábbi időkhöz képest mindenképpen kevesebb verset alkot. Hogy ezek egy részét kár megírni: ez sajnos tény, ezt néhány évvel később maga is tudja és vádolja magát miatta,

életművének 1948–53 közti részét soha nem tekinti jelentősnek. Más kérdés, hogy ebben valamennyi olyan költővel közös, aki ekkor bármit megjelentethet. Ezt az öt évet később valamenynyien életművük tévedésének, hibájának, bűnének tekintették: erről hadd idézzem Kónya Lajos egyik legközelebbi eszmetársát és barátját, Tamási Lajost, aki 1982-ben egy Kónya- emlékestén így fogalmazott:

*Ha én irodalomtörténész volnék, nála alkalmasabb példát alig találnék arra, hogy [bemutassam] a korszakot — azzal, ami nagyszerű volt benne, azzal, ami rettenetes volt benne, azzal, amivel az ember önmagával meghasonlott, mert rá kellett jönni, hogy eszközök vagyunk olyan kezekben, akiket magasztaltunk tegnap. Ezt megírni, egy tisztességes ember, tehetséges ember gyötrődéseit, és hogyan tudott ismét lábraállni — ez volna az irodalomtörténet, és természetesen társadalom- és politikátörténet feladata is. ... Mert volt ennek a költészetnek önhibájából is, önhibáján kívül is, mélypontja. Nem azokat tartom én mélypontnak, hogy Rákosi elvtárs, meg Sztalin elvtárs, ezeket a verseket. Ezeket a verseket mi azt hittük, hogy nekünk meg kell írunk. Nekünk ők szimbólumai voltak valaminek. Idő kellett, amíg rájöttünk, hogy **nem ez a feladata** a költészetnek... Hanem dehumanizálódott is a költészetünk egy része. Számomra a legriasztóbb az a verse volt, amikor valamelyik rokona egy ilyen malacnevelő intézménynél dolgozik¹⁰ ... hát ki ne gyönyörködött volna még a bűbájos malacokban? Hát azok csudálatos lények! És akkor kolbászról meg hurkákról beszél. Rettenetes! ... Mert ugye a termelést segíteni kell. Ezt tartom én a legszomorúbbnak, hogy ebben az igyekezetében Kónya, mások is, nekem is vannak ilyen szeplőim — dehumanizálódtunk.¹¹*

Mit kezdjünk tehát ennek az öt évnek a költészetével? Mint Tamási teljes joggal kiemelte: Kónyánál nincs jobb példa a korszak megértetésére, mert az 1940–47 közt az irodalmi élettől szinte teljesen visszahúzódó, minden információtól elzárt vidéki tanító-költőt 1948 után váratlanul, számára is szinte csodaszerűen,

¹⁰ Kónya Lajos: *Sernevél*. (1951. XII. 7.) Megjelent: Bányászlámpák, 1952.

¹¹ Tamási Lajos előadása, Jókai Klub, 1982. november 19., magnetofonfelvétel 23:52–27:00.

népmesei módon az élvonalba emelő hatalom évekig tökéletesen félre tudja vezetni, így hát feltétlen hitében őstípus-szerűen mutatja a korszak irodalmi elitjének világnézetét. De mégis egy később, okkal, megtagadott nézetet, és van-e jogunk a válogatott versek közé iktatni azokat, amelyeket saját költőjük utóbb nem érzett magáénak?

Ha viszont a politikus verseket, a „szocreál” verseket számúzzuk e korszakból, kevés — bár kétségtelenül megkapó — idillikus, magánéleti témájú költemény marad, amelyekből az egész kötetből ki nem lógó ciklust lehetett válogatnom (*Zümmögő*), de van-e értelme egy idillikus Kónya Lajost bemutatni abból a korszakból, amikor a legkevésbé volt idillikus, hanem harcos, közéleti — és tévedő? Bemutatható-e, hiteles-e 1948–53 szocialista realizmusa Kónya nélkül, és Kónya 1948–53 szocialista realizmusa nélkül?

Egy kevésbé jelentős költőnél a dilemmát feloldaná az, hogy a kérdéses versek nívótlanok, azonban az ő tehetsége elég nagy volt ahhoz, hogy e versek többsége nem kényszeredett rigmus, hanem költői érvénnyel, esztétikai hitellel bír. Illusztráljuk (egyúttal mintegy hiánypótlásként) néhány jellemző versből vett részlettel.

Talán legelfeledettebb kötete az 1951-ben megjelent *Tavaszi utazás*, egy NDK-beli hivatalos útjának költői naplója. A rövidke könyvön érződik a rettentő sietség: hazaérkezése után két hónappal már kész a kötetke vers, ami a rendszerint nagy műgonddal érlelő, sokat módosítgató Kónyánál szokatlan. De a *termelést segíteni kell*, és a költőnek is tervet kell teljesíteni. A legtöbb versből hiányzik a végső simítás, de nagy részük nem elvakult pártpropaganda, hanem hangulatos életkép: határozottan kár, hogy a kapkodás miatt nem érik el azt a magas színvonalat, ami eddigi legjobb verseiben megvalósult. Aktuálpolitikailag a legjelentősebb az utólag írt előszó, amelynek egyes részei egyúttal a legfontosabbak költőileg is:

Előszó (részlet)

És mit kezdhettem a jelennel
negyvennégy tavaszán?
Csak gyűlölet fogant szívemben,
féltettem dúlt hazám.
Esze Tamás szegény utóda —
voltam fegyvertelen,
torkomra ráfagyott a nóta,
csikordult szívemen.

*

Egyszer a keskeny járdán,
a falu közepén,
pöffeszkedett pipázván
három germán legény.
Gyerekkocsival jártunk,
vittük kicsiny Katát,
megálltunk, arra vártunk,
adják az utat át.
Ránknéztek, ránkröhögtek —
s álltak cölöp gyanánt.
Szikkadt szikes rögöknek
tolhattuk át haránt —
kocsink zörgött, nyikorgott,
a gyermek sírt szegény.
Visszanéztünk: vigyorgott
a három hős legény!

Káromlás volt a számon
hosszú éveken át,
ha idéztem e három
vad SS katonát.

Várhatsz-e még e néptől
 valami emberit? —
 mondtam magamnak kérdőn
 szomorúan szelíd
 sajnálattal. S kigyúltak
 az idő jelei,
 zúzták-ették a multat
 fogaskerekei.

Nagyobbra teljesedtem
 e néhány év alatt,
 mint addig életemben.
 Sistergett, forrt s haladt
 a földdel, üzemekkel
 munkáló, jóízű
 világformáló kedvvel
 forgó emberi mű.

Azóta megtanultam:
 nem azonos a nép
 a barbár zsoldosokkal.
 Summás ítéletét
 ne mondja ki az ember
 egy közösségre se.
 Az ostoba merengjen
 s főjjon dugott feje —
 én dalolok s dalomból
 az ember szól, kit a
 közönyből s fájdalomból
 a dialektika

emelt emberi rangra,
ki tudja: menthető
az üszkös föld, a gazba
fulladt, szikes mező!

[Budapest,] 1951. május 28.¹²

Láthatjuk: szocializmust dicsőítő, rendszerhű volta ellenére ez a vers ma is vállalható, sőt megérthető belőle, hogyan és miért tette a világháborús szenvedés a költőt átmenetileg kommunis-tává; másfelől eközben is humánus szólal meg benne, a német néppel való történelmi kibékülés szava (amit a demokratikus Európa ekkor még bőven nem volt képes megtenni...) És meg-látható benne a szocialista realizmus egész zsákutcaja is, a ma-lacnevelőhöz hasonló helyzet: a hiteles lírai visszaemlékezést a rendszer esztétikája alapján végül *a dialektika | emelt emberi rangra* jellemző marxista közhelye rántja le a válogatott versek közé illő szintről.

Hátborzongatóbb példát is találhatunk a költői életműt nem tönkretevő kommunista versre. Bizonyos szempontból okkal híres Kónya Lajosnak Rákosi Mátyáshoz írott verse, amelyről Czigány Lóránt jogosan állapítja meg: „pszichológiailag remek-mű”.¹³ A hasonló témájú alkotások közül bizonyára az egyetlen, amely hitelesen bemutatja, hogyan hálózza be a zsarnok a gya-nútlan kísértelmiségit — de természetesen amikor írta, a költő még nem tudta, hogy mit ír meg, csak a kommunista hitet akarta kifejezni, őszinteségében megkapó módon. Egy Kónya-válogatás bizonyára kitűnően megvan e vers nélkül, viszont egy az '50-es éveket megértetni igyekvő antológia kulcsdarabja lenne.

¹² Megjelent: Tavaszi utazás, 1951:

¹³ Czigány Lóránt: Nézz vissza haraggal! Gondolat, Budapest 1990. 87. Czigány a költeményt a Magyar írók Rákosi Mátyásról c. antológia alapján idézi (uo. 85–86), amely kiadás gyakorlatilag azonos az Irodalmi Újságban megjelent első változattal. A kötetben megjelent szöveg későbbi, enyhén átdolgozott változat, itt ez szerepel, mint amely a költő végső simításait is tartalmazza.

Egy pohár bor

Én nem tudtam, hogy ismer engem.
Az Operában, a szünetben
megszólított. A mosolyától
fénylett kezemben a pohár bor.

Gondoltam arra évek óta,
mit is tennék, ha hozzám szólna.
Izgalomban hogy' válaszolnék?
Talán csak állnék, meghatódnék.

Csodálatos, olyan nyugodtan
szóltam, ahogy apámnak szóltam.
Áradt a nyugalom belőle.
Fáradt voltam — kaptam erőre.

Megkérdezte az egészségem —
s birtam-e a repülőgépen
a fárasztó utat Pekingig.
Eszemben jár azóta mindig.

Egy költőről beszélt, ki gyakran
tekint a multba, mintha abban
magát látná, a menedékét.
Mért nem lesi jövődönk fényét?

Álltam pohár vörösborommal,
derűs szeme boromra lobban,
a mosolyától jó erőm nőtt.
„Jaj, hagyjuk inni már a költőt!”

Ment máshová, sok ember várta,
figyelve nyugtató szavára.
Boldogan néztem én utána —
s a bort megittam, egyhajtásra!

[Budapest,] 1951. december 14.¹⁴

És idéznék még egy egészen más hangulatú, szenvedélyes és meggyőződéses, de a politikai fősodorba kiválóan illő verset, amelynek költőiségét nem rontja le az sem, hogy a *szocialista tulajdon* védelméről szól (avagy, és e szempontból erkölcsileg is örökérvényű a mű: a pitiáner üzemi lopások ellen).

Üres kézzel

Osztozva, zsinatolva szórják
egymás fejére künn a gangon:
kézen-közön elvész az ország,
a szocialista tulajdon.

Erény volt valaha a grófot
rövidíteni egy-két ölnyi
fával-szénával — dugig volt ott
s egy emberé! — de állj meg, földi!

Hová rohansz rakott szekérrel,
égitornyozott lucernával? —
De az csak ül meredt szemével,
köp egyet, csördít ostorával.

¹⁴ Megjelent: *Bányáslámpák*, 1952; *Válogatott versek*, 1953.

Itt csüng szive, kis házatáján, —
befordul tátott kapujába,
mely, mint a mesebeli sárkány,
naponta ennyit felzabálna.

Hallod egy század távolából:
„A respublica: tiszta erkölcs.”
Itt meg nem élsz zárszámadáskor,
akár egy dolgos évet eltölts!

Végül kopár egekre nézel,
nyöszörögve moccan a semmi
s úgy jön az ősz, oly üres kézzel,
hogy elfelejtesz énekelni.

1953. december 6.¹⁵

1954–56

Az utolsónak idézett vers azonban már a vakbuzgó hit elvesztésében, a kiábrándultság keserűségében végződik, ami már 1954-re erősen megváltozó, útkereső és gyötrődő költészetét mutatja. Ezek az évek jelentették Kónya visszatérését a nemzeti ellenzéki költészethez — fokozatosan újra felvéve azokat a témákat, amelyek a háború végéig foglalkoztatták, és fokozatosan elhagyva a rendszerhű hangot. Hosszas és nehéz folyamatról van szó, amelynek csak legkiemelkedőbb műveit van lehetőség kötetünkben bemutatni, és nem feltétlenül a leghíresebb, leghatásosabb, önvizsgálatot tartó és közösséget buzdító verseket választottuk — természetesen illet is, de ugyanennyire fontos bemutatni, hogy hogy lesz Kónya Lajos költészete újra sokszínű és soktémájú két rövid esztendő alatt.

1956 nyaráig egyébként nem kiadatlan-kiadhatatlan versekről van szó. A költő ezekben az években elkeseredetten viaskodott a

¹⁵ Megjelent: *Országúton*, 1954.

cenzúrával *Hej, búra termett idő* c. prózakötetéért, verseit azonban tudta közölni, először újságban, folyóiratban, majd különböző akadályoztatás nélkül megjelenhettek kötetei is: 1954-ben a még óvatosan változtatás-párti *Országúton*, majd 1956-ban a már határozottan és nyilvánvalóan ellenzéki *Emberséged szerint* is. Az 1956 nyarán már egészen radikális hangot megütő, nemzeti alapkérdéseket feszegető hosszú poémák megjelenése sem reménytelen: a *Szerelmes, engesztelő zsoltár* és a *Szelíd, korholó könyörgés* az Irodalmi Újságban megírása után másfél hónappal már olvasható (Irodalmi Újság VII/32, 1956. VIII. 11., 3. old., VII/40, 1956. X. 6., 1. old.). Kónya nyilvánvalóan újabb kötetet tervez ezekből, de erre idő már csak a Forradalom után lenne. A kötet el is készül, *Valaki nevemen szólít* címen, azonban csak egy kefelenyomat marad belőle (a költő őrizte meg és sajátkezűleg kötötte be), 1957-ben ezeket a verseket már betiltják.

És ezzel elérkeztünk a második közöletlen versekkel teli korszakhoz: a részben 1956 októberéig készült, de csak utána sajtó alá kerülendő, részben a Forradalom leverése utáni versekhez, amelyek egy része azóta se jelent meg. Köztük nem egy remekmű, de a korábbi Kónya-versektől teljesen különböző módon. Ennek a korszaknak a versei jól megkülönböztethető, meglepően egységes csoportot alkotnak, amely feladja az eddigi hagyományos, gondosan cizellált versformákat és a kerek, dalszerű megfogalmazást is: hosszú, nagyon erősen gondolati versek addig soha nem használt különös, élőbeszédre emlékeztető, de azért mívesen kiegyensúlyozott hosszú, három egyforma részre (vagy kisebb verssorra) tagolódo hangsúlyos sorokban, amelyek leginkább egy rímtelenné vált és kiegyenlítődo hosszúságú Balassi-strófára emlékeztetnek.

A meg nem jelent versek sorsa még az egyszerűbb. A szerző később is próbálkozik, a versek egy része utóbb, a nagyon lassan enyhülő légkörben némi kompromisszum árán kijöhet. A *Valaki nevemen szólít*-ból később ismertté váló versek rendszerint megcsonkított, nem egyszer átírt formában ismertek; maga a címadó vers 1959-ben *Úti emlék* címen átdolgozva, 1960-ban lát napvilágot — elvesztve két versszakát és az egész lényegét, a

Forradalomhoz kikerülhetetlenül vezető mély, elkeseredett népi harag érzékeltetését. Kötetünkben végre az eredeti vers olvasható, ki-ki összehasonlíthatja a megjelent változattal és levonhatja a következtetést. A *Pogány varázslat* (amely nem is politikus vers, „csak” a gyermekkor és a tradicionális népi kultúra felidézése!) négy év várakoztatás után, 1961-ben eredeti formájában, csak éppen *Ének a szegénységről* címmel kerül az olvasó elé. Nehéz lenne felsorolni, hány vers változik meg többé-kevésbé a megjelenés végett, néha számunkra teljesen érthetetlen okból; legtöbbször persze világos, mi a tiltott: a magyar nemzeti gondolat felmutatása. A *Vallomás a szülőföldről* hét versszakát vesztí el, köztük a legmeggrázóbb (mert a legjobban mutatja, hogy milyen messzire ment vissza Kónya Lajos a szocializmusból a haza újrakeresésébe):

Volt egy sziget is a szorosban, hol heten
kemény kötésünket vérrel pecsételtük,
magunkra aggatván a Hét Vezér nevét,
majd felajzott ijjal léptünk ki a síkra
s a nemzeti zászlót magasan lengettük.¹⁶

Az újonnan írt versek közül is van, amelyért meg kell vívnia a maga csatáját a cenzúrával: a *Kodály Zoltánhoz* himnikus sorai először csak kihagyásokkal jelenhetnek meg, majd egy némileg átírt változat. A költő sokat szenved ezzel a számára nagyon fontos költeménnyel: egyetlen művének sem ismerjük ennyi kéziratát, egyfelől a szokásos folyamatos tökéletesítésével, klaszszicizáló pontosságra törekvésével javítja és javítja, másfelől párhuzamosan kénytelen gyengíteni és gyengíteni, hogy zöld utat kapjon. Egyetlen más versnek sem volt ilyen nehéz a kötetben megállapítani a helyes, a költő intencióit leginkább követő, nem időrendben, hanem mondanivalójában végleges szövegét, őszintén remélem, hogy sikerrel jártam vele.

¹⁶ Megjelenésre előkészítve: *Valaki nevemen szólít* (betiltva 1957)

1956–1970

Az 1956 után írt műveknél persze eleve más a helyzet. A legnagyobb élményre, a Forradalomra emlékező versek kiadását meg se lehet kísérelni. Kevésbé direkt, de fontos művek, amelyek jelképesen beszélnek (pl. *Egyedül, Gótika, Apróhirdetés*), meg nem nevezett halottakat siratnak el (*Zokogás* – szóbeli hagyományból tudjuk, hogy e vers Zelk Zoltánné Batori Irén temetéséről szól), vagy a mély kilátástalanságot örökítik meg (*Egymás után elfutnak*), előbb-utóbb zöld utat kapnak és így kialakul egy új Kónya-kép az olvasók előtt, a szimbolikusan beszélő, nagyon takarékosan fogalmazó, sorok közt olvasandó Kónya Lajosé, amely persze jellemző és hiteles kép, de nem teljes – a meg nem jelent, vádlóan nyílt forradalom-sírató versek (az évfordulós emlékkersek, az 1991-ben posztumusz megjelent *Sírató*, a D[éry] T[ibor] elhurcolását panaszló, máig kiadatlan *Kereszt*, a fentebb idézett *Lent* stb.) és az új rend embereit támadó csípős epigrammák nélkül.

Néhány epigramma és önálló epigrammának is felfogható töredék a kötet végén van egybegyűjtve. Kónya Lajos csak kevés epigrammát írt, de ezek mind átgondolt, fajsúlyos alkotások. Szinte mind érett, a külső sikeren már túljutott korszakából való, amikor egyre nyíltabban szembefordul a hatalommal: ennek megfelelően jó részük pontosan kiszámított, gyilkos támadás, de van köztük (főleg egy vsz. 1954-es, soha meg nem jelent ciklusban) ellenállhatatlanul groteszk, nagyon is sokértelműen nonszensz költemény is. Mintha a szerző eleve csak a válogatottat írta volna le: nem válogatni, hanem kihagyni nehéz belőlük.

A szöveg között olvasás korszaka egyébként Kónya élete végéig tart: a '60-as években megjelenhetett legegységelműbb mű, az 1968-as *Jó éjszakát Magyarország* egy a Tanácsköztársaságot ünneplő ciklusba lett elrejtve (a szövegvázatok dátumai egyértelműen bizonyítják, hogy a vers hónapokkal korábbi, mint hogy a ciklusba egyáltalán belefogott volna, valószínűleg éppen azért, hogy legyen hely a *Jó éjszakát* elrejtésére, bár persze az alapjában baloldali Kónya Lajos kisgyermekkori emlékei nosztalgiájával mindig döntően pozitívan értékelte a Tanácsköztársaság

emlékét). Aki a(z) egyébként főleg a Felvidék felszabadítására emlékező) *Rózsa-álom* c. szabadvers-sorozatát csak felületesen olvassa végig, úgy hiheti, egy Horthy elől bujdokló vöröskatonát idéz meg a költő, de azért ehhez felületes olvasónak (illetve anyag cenzornak) kellett lenni.

Néhány hónappal később a hasonló rejtjelezés sem segít: Csehszlovákia lerohanására pár nappal Kónya egy Világos után kényszerbesorozott honvéd szavával szólal meg, de ez a vers így is túl nyílt a megjelentetéshez.

A SZÉP ANNA LAKODALMA ÉS A NÉPMESE-CIKLUS

Kónya Lajosnak egyetlen epikus költeménye jelent meg, a *Szép Anna lakodalma*, 1950-ben. Verses mesének nevezett népies kiseposzról van szó, amely egy Phaedrus-mese alapján dolgoz fel egy a XX. századba is hitelesen beilleszthető, örökérvényű paraszti történetet. 1950-ben ennek a politikai időszerűségét az a cél adta, hogy az új, a dolgozó osztályok életét bemutató költészet megteremtse a teljes értékű epikát is; a nagyon szép részleteket tartalmazó, tökéletes miliójú kiseposzt ez az átpolitizálás sajnos egészében elrontotta azzal, hogy egy aktualizáló, erőltetett utolsó éneket kapott vörös faroknak. (És mégsem mentette meg attól, hogy apolitikus volta miatt támadják: éppen az egyébként jóbarát és eszmetárs Kuczka Péter kritikája hányta először a költő szemére, hogy a múltban gyökerező, osztályöntudat nélküli verses mesét írt. Hogy a mű az akkori közélet számára fontos volt, azt az mutatja, hogy erről nagy irodalmi vita bontakozott ki, amelynek végén szerencsére a józan ész és Kónya győzött arra az egyszerű igazságra hivatkozva, hogy a történet legalább 2500 éves, akkor pedig még nem lehettek osztályöntudatos marxista parasztok...) ¹⁷ Akárhogy is, amennyire ezt egyáltalán meg lehet ítélni egy '50-es évekbeli versről, közönségsikert aratott, legalább-

¹⁷ *Bírálat helyett – három levél.* Kuczka Péter: *Levél Kónya Lajosnak; Kónya Lajos: Válasz Kuczka Péternek; Lányi Sarolta: Levél az olvasóhoz. Irodalmi Újság* 1/1. 1950. XI.2. 6–7.

is 1953-ban második kiadására is sor került. Szép életképéből válogatott részleteket itt is közlünk, azonban nem ebből az 1950/53-as kiadásból. 1956 után ugyanis a költő visszatért a meséhez, és ki akarta egészíteni egy versesmese-ciklussá, amelynek három darabját 1958 elején meg is írta, ezekben egyre inkább valódi magyar népmesék és népi anekdoták irányába indult el. A *Szép Annát* is átdolgozta, főleg nyelvileg tette még hitelesebben népivé. Ezt az átdolgozást tekintettem autentikus végső változatnak.

Mi volt ennek a tervezett, kiadásra is szánt, de soha meg nem valósult meseciklusnak a célja? Nem tudjuk biztosan, feltehető, hogy részben egyszerűen egy semlegesnek tűnő, apolitikus terpen való megjelenés azokban az években, amikor minden sor megjelentetéséért külön meg kellett harcolni, de talán a magyar népiséghez való minél mélyebb visszatérés szándéka is egy újabb, számára ismeretlen világban, a mesék világában. (Kónya Lajos soha nem volt ifjúsági író, gyermekversei alig voltak, 1940-ben tanítóként feltehetőleg oktatási célzattal írt néhányat, amelyeket bölcs önértékeléssel soha nem kívánt közölni; 1953-ban felkérésre költött egy szocialista gyermekvers-sorozatot, amely az *Iskolások* c. kötetben jelent meg, de maradandó ezek közt aligha van, kivéve a *Bogarak* tündérien ironikus életképét, amely azonban inkább felnőtteknek szól, és sok szocialista mondanivaló sincs benne, vagy legalábbis addig jó, amíg nem próbáljuk a szocialista társadalomra érteni.)

Noha a többi három meséből soha egy sor nem látott napvilágot, nem vállalhattuk, hogy ezekből is közöljünk szemelvényeket. A *furfangos szabó* és *A menyecske és a három pap* vidám anekdotái talán nem is jelentős művek, az *Aranybúza* vagy *Hamvas Palkó* címen ismert, az összes többinél hosszabb, minden ízében népmesei szemléletű kiseposznak azonban koncepciója is, részletei is figyelemreméltóak. Sajnos azonban nincs igazán megállapítható végleges szövege, csak helyenként erősen eltérő kéziratai; epikus szöveggként érthető és ugyanakkor tökéletesnek tekinthető részletet nem tudtam belőle választani. Pedig nyomasztó, helyenként horrorisztikus hangulata egészen egyedi

az életműben, és a magyar irodalomban is meglehetősen különleges helyet foglal el a népköltészetnek ez az 1958 elei életérzésben való megélése; azonban a mese még alakulóban volt, amikor Kónya felhagyott vele, és talán a későbbiekben konszolidálódott, kevésbé egyedivé vált volna. Legalábbis néhány nagyon jellemző szakaszt maga a költő törölt, a mából visszanézve sajnálatosan. Például:

Nem jó nekünk a világban élni,
mert nem olyanok vagyunk, mint mások
s mert nincs, aki álmainkat érti.
Jobb a vastüskés magányosságot
keríteni magunk köré, titkok
ködvárában lakni, egyedül,
szemlélni a lombjavesztett birtok
mérhetetlen kinjait, belül.

Az '50-es években egyébként más nagyobb lélekzetű verseket is írt és megjelentetett: 1947-től fogva több hosszú lírai poémát, amelyek részben tipikus szocialista realista témájúak és nem különösebben érdekesek. (Azonban ezekben is vannak olyan részletek, amelyek önálló lírai versként a legjobbak közt állnák meg a helyüket; csak nem az egész költeményt kell tekinteni. Némely poémánál pedig nem is olyan egyértelmű a döntés, egy versről van-e szó, vagy több versnek a laza ciklusáról.) Ennek a csúcspontja és egyben vége az 1953/54 fordulóján írt *Delelőn*, amely szándékai szerint a költő életének boldog zenitjét mutatná be, természetesen a szocialista Magyarország életének boldog zenitjével együtt. Ez az irány azonban a következő tíz évben folytathatatlanná vált, ahogy néhány hónap alatt világossá lett, hogy a jelen élet nem éppen boldog és nem is kínálja a zenitre érés lehetőségét. Az elhallgatással, témaváltással, rejtjeles beszédű klasszicizálással tapasztaltabbá vált Kónya Lajos tíz év múlva tért vissza e műfajhoz, és a *Delelőn* szakaszait egy-két kivétellel csekély változtatással beépítve írt egy nagy, összefoglaló lírai tablót az életéről, időrend nélküli szabad emlékképek kaleidoszkópjaként, amelyben azon-

ban már az optimista képeket keserűen realisták egyensúlyozzák ki, és így egyébként változatlan kerete is elégikus hangulatúvá vált. Az *Égen-földön* címmel megjelent nagy, 128 szakaszból álló poémát bizonyára az életmű összefoglalásának szánta, azonban az egész nem élvezhető egységként. Túl azon, hogy ekkora terjedelmű képsor szükségszerűen egyenetlen, az '50-es évekbeli szakaszok nagyobb részét kár volt változatlanul benne hagyni. Egyes részeit azonban önálló versként is közölte, és egyes részei tagadhatatlanul az életmű legértékesebb részei közé tartoznak. Ezután a félsikeres összefoglalás után Kónya Lajos soha nem írt többé hosszú lélekzetű, sokrészes költeményt.

E hosszú művek közül a kötetben csupán kettőből szerepel rövidebb részlet, a legkorábbi *Tatabánya* egy (a költőre egyébként nagyon jellemző) zsánerképpel, és az *Égen-földön* legfontosabb szakaszaival.

1970–72

A hatvanas évek második felében nagyon kevés kivétellel minden Kónya-vers előbb-utóbb megjelent, ha némelyik jó néhány év bujdosás után is. Érthetően ezek a legértettebb versei, amelyek közt talán a legnagyobb arányban vannak olyanok, amelyek nem maradhatnak ki válogatott kötetből. Természetesen az idő haladtával más lett a szemlélete; egyre rezignáltabb és egyre klaszszicistább a hangnem. Döntően azonban továbbra is áttételesen politikus versek: a költő mély magányossága az ország elmagányosodását visszhangozza, és mind több műnek a nyíltabb vagy kevésbé nyílt témája a magyarság: a szétszórás, az anyanyelv és a hagyományos kultúra elvesztése, a népköltészet. Ezzel függ össze számos kései vers minden korábbinál tökéletesebben népdalszerű versformája is. Utolsó, 1971-es kötetében, a *Kései ábrándban* is ezek uralkodnak; sajnálatos módon e kötet jónéhány versének nem maradt fenn kézírata, de feltehető, hogy alapjában 1970-ig írt versek vannak benne.

1970-től azonban egy iratcsomónyi szorosan összefüggő új vers maradt ránk, amelyeket már nem volt ideje kötetbe rendezni, nagy többségük folyóiratban sem jelent meg. Ezek rövid, tömör,

sokszor meghökkentő fogalmazású és mélyen magánéleti versek, amelyek egy kései, eleve reménytelennek látszó és mégis ellenállhatatlan szerelemről szólnak. Nem lehet pontosabban fogalmazni magánál a költőnél, aki *gyönyörű örütségünknek* nevezi az élményt. (Önkényesen e vers alapján adtam címet a kötetben a ciklusnak – persze nem tudhatjuk, hogy egy leendő tizenkilencedik Kónya-kötetnek mi lett volna a szerzője adta címe.) A *Csillagocskának* nevezett Múzsához szóló sorozat Kónyát ismét új, szokatlanul modern, sőt posztmodern oldaláról mutatja meg, amely nélkül nem teljes az életmű, de a maguk módján tökéletes versek ettől függetlenül is közismertségért kiáltanak. Meggyőződésem, hogy szükséges volna a teljes ciklus kiadása is, nem csak válogatott részeié.

Majd a Csillagocska-szerelem elkerülhetetlen kudarca után: a legmélyebb kétségbeesés néhány megrázó verse, ahol mindegyre felsejlik a pusztulás, a halál képe, és fél éven belül a váratlan, nagyon gyors betegség után valóban a halál. Négy nappal halála előtt, kórházi ágyán azonban Kónya Lajos utoljára egy magyarságát, hazaszeretetét megvalló verset írt (*Hűség*), az életművet ez zárja le.

Mint fentebb említettem, mintegy 710 eddig kiadatlan Kónya-verset ismerünk. Ebből harminckettőt most e kötetben olvashatnak. Célunk az volt, hogy a tisztelt Olvasó Kónya Lajos verseinek *lényegi, jellemző* példáit együtt foghassa kezébe. Azt hiszem, ezek alapján nem kell tovább bizonygatni a költő irodalomtörténeti jelentőségét.

Minden válogatás esetleges. E sorok írója itt és most rögtön tudna legalább húsz olyan verset említeni, amelyek ugyanúgy jellemző darabjai az életműnek, ugyanúgy indokoltnak mondható lenne közlésük egy válogatott kötetben, és szépségük ugyanúgy megragad, mint a már itt levőké. De lehet és ajánlható is Kónya régi köteteit is kézbevenni és ezeket ott elolvasni; és lehet, hogy ha e válogatás alapján nagyobb lesz az érdeklődés az életmű iránt, valaki más majd készít egy más válogatást más szempontok alapján. Én ennél fontosabb tartozásunknak érzem a magyar

irodalom és kultúra iránt, hogy legalább a három nagy elhallgatott korszak kiadatlan versei: az óradnai és háborús versek, az 1956-os magyarság- és forradalmi versek, és a Csillagocska-ciklus egészükben napvilágot láthassanak, ne csak válogatásban.

Tartalomjegyzék

<i>JÉGVIRÁG</i>	5
(Egy csillag tűzzel ragyogott...)	7
A mi ifjúságunk.....	8
Böjtös vigalmam	10
A hitünk ne vegyétek el!	11
Kérdezd.....	12
Égrenéző kedveshez	13
Egész éltedben	14
Bolond Miska.....	15
Elli.....	16
Süketség.....	17
Mint a boldogok.....	18
Felvidéki napló: Utóhang.....	20
Édes	21
Eső, magány.....	22
Születésnapomra	23
Nőjjetek csak nagyra!	25
Érkezés.....	26
 <i>INTER ARMA</i>	 27
Hadicenzura	29
Kelepcében	30
Gólya költi.....	31
Mérték.....	32
Levél a Donról	33
Szívemre hull a pernye	34
Búcsúzó.....	36
Furcsa tavasz	38
Bujdosó ének	39
Egy messiásnak	40
Rossz szellemek	41

ZÜMMÖGŐ	43
Summások énekeltek (<i>Bartók Béla emlékének</i>)	45
Tatabánya (<i>részlet</i>)	47
Könyörgés	48
Csillag nélkül	49
Szép Anna lakodalma (<i>részletek</i>)	51
Apám	55
Levél	56
Mese az egyszeri gyerekről	57
Kínai zene	58
Szép ifjú asszony	59
Bogarak	60
Az anyag tisztelete	62
A Bükkben	63
Zümmögő	64
Rózsatolvaj	65

VALAKI NEVEMEN SZÓLÍT	67
Egynémely fuvolásoknak	69
Eső után az alkony	70
Kigyúl a nap	72
Asszony-avató	73
A világ és én	74
Műhely	75
A vámszedő	76
Számvetés	77
Egy elmaradt szüretre	78
Föld, kert, rigók	79
Pogány varázslat (<i>részletek</i>)	80
Szerelmes, engesztelő zsoltár	81
Háborús kesergő	85
Valaki nevemen szólít	89
Attila ijjasa	93
Keserves	95
Két arcom ég	96

<i>NÉGY ÉV (ŐSZI SZÁMVETÉS)</i>	97
Szívárvány.....	99
Egymás után elfutnak.....	101
Egy régi kapualjban.....	102
Évfordulóra.....	104
Kodály Zoltánhoz.....	105
Egyedül.....	108
Éji töredék.....	110
Zokogás.....	111
Nem lehet hűtlen.....	112
Apróhirdetés.....	113
Gótika.....	114
Eső.....	115
Hopszassza.....	116
Villámok útja.....	117
Márika.....	118
Négy év (Őszi számvetés).....	120

<i>ÉGEN-FÖLDÖN</i>	121
Az ácsolatnak.....	123
(Pántolj engem két karoddal...)	124
A hitvalló.....	125
Szilvaevő.....	126
Szerelem, gépkocsi.....	128
Két hangon.....	130
Üröm.....	132
Égen-földön (részletek).....	133
Tánc.....	141
A nyár vége.....	143
Gyáva.....	145
Árnyak.....	146
Jóremény-fok.....	147
Rend.....	148
Révület.....	149

Elég	150
Fenyő	152
Íme az ember	153
 <i>SZÁLLÓ MAGVAK</i>	 154
Profán sirató	157
Szikasztó	159
Mi óvott téged?	160
Magyar	162
Könyörgés a fákhöz	163
Hamuban	165
Rózsélángok.....	166
Szálló magvak.....	167
István	169
Radnai emlék.....	170
Madarak.....	172
Anyanyelv	173
Jó éjszakát Magyarország.....	174
Egy kedves fecsegőhöz.....	176
Glória	177
Álom.....	179
Csingilingi.....	180
Egy magyar honvéd sírverse	182
Doma Róza sírjára	183
Kert	185
Régi temető.....	186
A népdal halála (<i>Szervátiusz Jenő szobrára</i>).....	188
Szerelmes ének	190
 <i>GYÖNYÖRŰ ÓRÜLTSÉGÜNK</i>	 191
Törmelék.....	193
Gyönyörű örülségünk.....	195
Pokol	197
Érkezés.....	198

Fojtogató.....	199
Csak a Nap	200
Rabságban	201
Kérlek.....	202
Út	203
Könyörgés	204
Az élő népdal	205
Szégyen	206
Virág.....	208
Utószó	209
A sereg végén.....	210
Lidérc.....	211
Így	212
Húség.....	213
 <i>EPIGRAMMÁK, TÖREDÉKEK</i>	 217
Fohász.....	217
Számító	217
Megmentem az országot.....	217
Vajjon hogyan is lesz?	218
(micsoda akarat...)	218
(vihog az örült, nem sejtven a kint...)	218
(Ejnye Jóska mér vagy kurva...)	218
Futó viharok	219
Aggodalom.....	219
Úrfi.....	219
Egy pincebeli lóca faragott feliratául	219
Kalászkok.....	220
(Egy homály függ fejem fölött...)	220
 <i>UTÓSZÓ (Fehér Bence)</i>	 221

A Hét Krajcár könyvei

1993

Móricz Zsigmond: *Hét krajcár*; elbeszélések, reprint

Tamási Lajos: *Hazatérés*, válogatott versek

Benke László: *A kihalt játszótér*, válogatott versek

Varga Domokos: *Kutyafülűek*, novellák –

Varga Domokos György: *És így tovább...*, szociográfia
(*Apja és Fia munkája egy kötetben*)

1994

Szabó Pál: *Tiszta búza*, válogatott novellák

Kuczka Péter: *Út a folyóhoz*, válogatott versek

1995

Benke László: *Gyalogos riportok*

Gergely Mihály: *Mi, gyalogrendűek, korkép hetven jegyzetben*

Molnár Zoltán: *Veszélyek és meggondolások*, válogatott novellák

1996

Vérrel virágzó 1956, negyven magyar költő versei,

szerkesztette: Benke László

Dékány Kálmán: *Árnyékgyár*, regény

Szeberényi Lehel: *Levelem küldöm inkák országából*, útirajz

Komoróczy Emőke: *Arccal a földön a huszadik század*, tanulmányok

1997

Varga Domokos: *Tisztelt család -om -od -ja*, pedagógiai esszé

Dékány Kálmán: *A szerelem tornácán*, elbeszélések

Dékány Kálmán: *Diákvér*, *Az úrilány lovagja*, két kisregény

Somogyi Imre: *Kert-Magyarország felé*, szociográfia

Karácsony Sándor: *A cinikus Mikszáth*, esszé

Ünnepeink – műsorokra, köszöntőkre készülő könyve,

szerkesztette: Varga Domokos

1998

Kuczka Péter: *Határvidék*, tanulmányok

Harc és játszma: *a Nagy Lajos Társaság antológiája*,

szerkesztette: Szerdahelyi István

Szabadság és halál 1848-49. *Szem- és fültanúk híradásai*,

szerkesztette: Varga Domokos

Piros és fekete, *válogatott versek a reformkortól napjainkig*,

szerkesztette: Benke László

Gergely Mihály: *Bruegel varázslatai*, esszé,

színes és fekete-fehér képek

Világvégi palota, *versek*, szerkesztette: Erdélyi Erzsébet

és Nobel Iván

Varga Domokos: *Ritkaszép magyar népmesék*

Molnár Géza: *Hózápor Budán*, válogatott novellák

Kuczka Péter: *Az utolsó kenet*, válogatott novellák

Bárány Tamás: *Kis magyar irodalomtörténi*, válogatott paródiák

Dékány Kálmán: *Toronykiáltás*, *Edzésben*,

két kisregény

Derzsi Sándor emlékkönyv, szerkesztette: Derzsi Ottó

és Varga Domokos

Tóth Endre: *Gyermekkorom krónikája*, emlékezések

1999

Anyanyelv, világnyelv – Bábel,

szerkesztette: Gergely Mihály

Varga Domokos: *Ritkaszép magyar népmesék*, 2. kiadás

Dékány Kálmán: *A szív vására*, novellák és színmű

Katkó István: *Tabló babérlevelekből*, portrék

Kopré József: *Móricz Zsigmond „mindenese” voltam*, emlékirat

Varga Domokos: *Nem születünk szülőknek*, pedagógiai esszék

Kuczka Péter: *Seregek Ura*, versek

Kuczka Péter: *A torony*, vers

Dékány Kálmán: *Nőkön innen és túl*, regény

Magvető *A magyar irodalom élő könyve*,

szerkesztette: Móricz Zsigmond

2000

Varga Domokos: *Édesanyám sok szép szava*, regény

Bárány Tamás: *Zsibvásár; versek prózában*, félpercesek

Kadosa Árpád: *Károly-laktanyától a Don-kanyarig*, emlékirat

Ünnepeink – műsorokra, köszöntőkre készülő könyve,

2. átdolgozott kiadás, szerkesztette: Varga Domokos

Ákody Zsuzsanna: *Földanyácska gyermekei*, regény

Dezséry András: *Szabadítsatok meg az emlékeimtől*, emlékirat

Hendi Péter: *Rekviem egy jogászáért*, novellák, színművek

Kádár Ferenc: *Levette kezét rólunk a Teremtő*, versek

Benke László: *Sértők és sériültek*, regény

2001

Varga Domokos: *Íróiskola – Tollforgatás mesterfokon*, esszé

Varga Domokos: *Tisztelt család -om -od -ja*, novellafüzér

Gergely Mihály: *Ébredj, emberiség! röpirat betven kiáltásban*

Gergely Mihály: *Vége a MŰVÉSZETnek?*

Avagy: miért csiszolták a kőbaltákat? – esszé

Csontos Gábor: *A boldogság korlátai*, elbeszélések

Siklós László: *Részeg halak*, regény

Benke László: *Halálig szomjazom*, versek –

Székvízvölgye, mese felnőtteknek

Szalay Károly: *Fancsaliságok*, publicisztika

Molnár Géza: *Trombi, a kiselefant*, mese

Nagy Mihály Tibor: *Szomjazó madár*, versek

Ünnepeink – műsorokra, köszöntőkre készülő könyve,

szerkesztette: Varga Domokos, 3. kiadás

2002

Varga Domokos válogatott művei:

Víg játék – végjáték, búcsúkötet;

Kutyafülűek, novellák;

Ritkaszép magyar népmesék

Európa születése, esszé;

Herman Ottó, regény;

Fiúkfalva, regény

Bárány Tamás: Államcsíny Paránában, szatirikus regény
Győrffy László: Pásztázó, magányerőből, publicisztika
Bistey András: A képviselő vidékre megy, novellák
Illés Lajos: Az Új Írás bőskora, Irodalmi történetek, emlékezőések

2003

Benke László: És hirtelen leszáll az este,
Öregek menedéke, szociográfia
Bokor Levente: Aranylázálom, válogatott versek
Szalay Károly: Fintorgások, publicisztika
Molnár Géza: Lángoktól ölelve, regény
Bárány Tamás: Rákóczi zászlai, regény
Gergely Mihály: A Kozmosz 15. törvénye, fantasztikus regény
Csongor Rózsa: A fekete hárászkenő, novellák
Szőke Kálmán: Szavak a némasághoz, válogatott versek
Csák Gyula: Egy május fejfájára, válogatott novellák és kisregény
Varga Domokos: Ritkaszép magyar népmesék, 4. kiadás
Varga Domokos: Nem születünk szülőknek, pedagógiai eszék
Varga Domokos: Vig játék – végjáték, búcsúkötet

2004

Varga Domokos: Kamaszkrónika – vallomások és tündérek
Varga Domokos: Ritkaszép magyar népmesék, 5. kiadás
Szuly Gyula: A Krisztinaváros lovagai, regény
Nagy István: Aki lemaradt a hajóról, válogatott novellák
Gergely Mihály: Az artista balladája,
a szerző válogatása életművéből
Szalay Károly: Arcok törött tükörben, regényes portrék
Illés Lajos: Irodalmunkkal Európában,
tanulmányok, emlékezőések
Marafkó László: Kukkoló, kisregény
Sulyok Katalin–Siklós László: Macska-életalálharc, regény
Tóth Endre: A világ végén, válogatott versek

2005

Benke László: *Veszteség*, válogatott versek

Ünnepünk – műsorokra, köszöntőkre készülő könyve,

3. átdolgozott kiadás, szerkesztette: Varga Domokos

Csanádi Imre: *Hajnali káprázat*, szerkesztette: Alföldy Jenő

Tamási Lajos: *Keserves fákhya*, válogatott versek,

szerkesztette: Benke László

Molnár Géza: *Csúcsok és szakadékok*, önéletrajzi regény

Varga Domokos: *Kamaszkrónika*, vallomások és tünődések

Varga Domokos: *Édesanyám sok szép szava*,

Kis magyar századelő, regény, 2. kiadás

G. Komoróczy Emőke: *A szellemi nevelés fórumai*, Kassák Lajos,

Tamási Lajos, Kárpáti Kamil körei, tanulmányok

Borbély László: *A lánczsa Longinusa*, *Az utca napos oldalán*,

két kisregény

Csontos Gábor: *A Hortobágy szélén*, Nádudvari beszélgetések

2006

Vargha Gyula: *A végtelen felé*, válogatott versek és fordítások,

szerkesztette Mészöly Dezső

Koncsek József: *A tájjal maradtam*, versek

Iszlai Zoltán: *A leányzó fekvése*, novellák

Ferdinandy György: *Chica – trópusi lány – szociográfia*

Alföldy Jenő: *Templomépítők*, tanulmányok, kritikák

Gombár Endre: *Hangyaháború*, ifjúsági regény

Vérrel virágzó 1956 – ötven magyar költő versei – második, bővített kiadás,

szerkesztette: Benke László

2007

Gergely Mibály: *Hatalomvágy–halálveszély*,

naplórészletek, versek

Baán Tibor: *Papírmozi*, válogatott versek

Gáll István: *A napimádó*, regény

Marafkó László: *Litera-túra*, cikkek, tárcák, interjúk

Benke József: *Az ó- és középkor egyetemei*, művelődéstörténet

2008

Kiss Dénes: *Hódoaltság*, versek

Koncsek József: *Formáért sóvárgó*, versek

Baán Tibor: *Fékezett habzás* – jegyzetek és kommentárok

Borbély László: *Üzenet a ringből*, novellák

Illés Lajos: *Az író magántörténete*, emlékezések, krétarajzok

Verzár Éva: *Mire megvirrad* – mai székely balladák

Varga Domokos: *Ritkaszerű magyar népmesék*, 7. kiadás

Benke László: *Otthonkereső*, regény

2009

Móricz Zsigmond: *Szegény emberek*, válogatott novellák,
szerkesztette: Benke László

Varga Domokos: *Kutyafülűek*, novellafüzér

Baán Tibor: *Konstelláció* – Kollázsok és haikuk –

Zsila Ágnes: *Sötétségre ébredve*, regény

Ákody Zsuzsa: *Zazi* – *Történet egy szerelemről* – regény

2010

G. Komoróczy Emőke: *A „tűrt” és „tiltott” határán*

Az elmúlt félszázad háttérbe szorított alkotóiról, tanulmányok

Baán Tibor: *Nagylátószög* – kritikák –

Egy homo politicus itthon, Európában és Amerikában –

Kovács Imre élete és munkássága –

szerkesztette: Molnár M. Eszter

Gittai István: *Sóbajobelszék*, versek

Jasper Gyula: *A mindenség határán*, versek

Saáry Éva: *Olajtornyok az Egyenlítő alatt*, emlékezések

Prohászka László: *Mikor a fűrészgépek a madarak nyelvét kívágták*, versek

Gazda József: *A megpecsételt vég* – *Kilencven év Erdély földjén*

– interjúk

Kesselyák Péter: *Túl a Kímai Nagy Falon*, emlékirat

2011

Gazda József: *A harmadik ág* – *Magyarok a szétszóratottságban*,

I. kötet: *Az idők árján*, II. kötet: *Félszáz ország*, szociográfia

Baán Tibor: Visszajátszás, versek
Benke László: Az Élet szerelme, versek

2012

Baán Tibor: Gyűjtemény, versek
Tertinszky Edit: Rádiós emlékek – olvasmányélmények
Gödény Endre: Tájéolás a tájban, Szellemi-lelki révkalauz

2013

Székely Dezső: Amíg szól a harang, válogatott versek
Kálmán Mária: Drámák
Bozók Ferenc: Kortársalgó – Beszélgetések XXI. századi magyar költőkkel
Borbély László: Feszület a ring felett – novellafüzér
Varga Domokos: Édesanyám sok szép szava
– Kis magyar századelő – válogatott művek
Benke László: Hová lett aranytrombitád? – válogatott versek

2014

Somogyi Imre: Kertmagyarország felé
Pomogáts Béla: Varázskörben, tanulmányok és előadások
Baán Tibor: Szénszüret, versek
Prohászka László: Tejúttra néző ablak, versek
Varga Domokos: Ritkasép magyar népmesék, válogatott művek
Kálmán Mária: Zsarát, válogatott versek
Benke László: A szerelem erőterében, versek
Gazda József: Vezényelt történelem, sorsregény

2015

Varga Domokos: Tisztelt család-om, -od, -ja, válogatott művek
Gombár Endre: Végítélet előtt, regény
Pöcze Zoltán: Déjà vu, regény
Varga Domokos György: Tévé a tanyán, elbeszélő költemény
Neszmélyi Károly: Népi írók, népi irodalom, tanulmányok
Verzár Éva: Anyaország ölében, regény
Pomogáts Béla: Magyar Erdély, tanulmányok
Baán Tibor: Névmasok, miniesszék

*A kötetek megrendelhetők
a 06-20-574-05-45-ös telefonszámon,
a Hét Krajcár Kiadó címén, levélben és személyesen:
Benke László,
Magyar Írószövetség 1062 Budapest, Bajza u. 18.,
e-mailen: betkrajcar@t-online.hu
honlapunkon: www.betkrajcar.hu*

Egy költő életművéből válogatott kiadást készíteni mindenképpen nehéz feladat. Különösen nehéz a válogató dolga, ha e költő életművéből több száz vers a mai napig kiadatlan, összkiadása nem létezik, és eddig nem volt válogatott kötete. Aki jelenleg *Kónya Lajos* költészetét akarja tanulmányozni, tizennyolc verskötetet kell kézbevennie, hogy e sokarcú, sokmúzsájú líra minden jelentős oldalára rápillanthasson.

Kónya Lajos (1914–1972) életében kora egyik meghatározó költőjének számított. 1949–56 közt kétszer is Kosuth-díjat kapott, később élvonalbeli ellenzéki volt. 1956 után több sors- és eszmetársával, költőbarátjával együtt tudatosan elhallgattatták és a közéletből kiszorították.

Célunk az, hogy *Kónya Lajos* válogatott versei alapján ne kelljen tovább bizonygatni a költő irodalomtörténeti jelentőségét.

Akit az irodalompolitika, a kritika elhallgatásra ítél, s korán meghal – *Kónya Lajos* 57 évet élt –, arra majdnem teljes feledés vár, amíg a közélet erőviszonyai nem változnak. Nem csoda, hogy 1972-től 1990-ig alig lehetett *Kónya Lajos*-ról hallani, s azt is torzítva. Az is nehezen érthető, hogy 1990-től napjainkig sem került reflektorfénybe az életmű, azóta sincs újabb kiadása, és mindmáig nincs a köztudatban, hogy *Tamási Lajos*, *Zelk Zoltán*, *Benjámín László*, a fiatal *Nagy László* mellé állítandó, az ő jelentőségükkel mérhető költőről van szó. E könyv fő feladata ennek a torzító feledésnek a megtörése. A költői életmű legértékesebb részét, igazi mondandójának teljességét kínáljuk most az Olvasónak, hogy végre széles körben meg lehessen ismerni az igazi *Kónya Lajost* – írja az *Utószóban Fehér Bence*, a kötet szerkesztője.

